

Prof. Dr. ALEXANDER SPESZ

MANŽELSTVO, VELKÉ TAJOMSTVO

3. opravené vydanie

1 9 4 7

Vydal Spolok sv. Vojtecha v Trnave

N i h i l o b s t a t

Dr. Gulielmus Mitošinka, censor dioecesanus

I m p r i m a t u r

Nr. 3103/1947. Tyrnaviae 21. Martii 1947

Dr. Ambrosius Lazík, vicarius generalis, protonot. apost.

*Prof. Dr. Alexander Spesz: Manželstvo — velké tajem-
stvo, 3. vydanie. Obálka od akad. maliara Aurela Kailicha. Vydal
Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Tlačila kníhtlač. Pravda v Nitre.*

Predhovor.

Keď Keyserling sbieral príspevky do svojej knihy o manželstve, vyzval aj Bernarda Shawa, aby tiež napísal niečo o tejto téme. Shaw na to odpovedal: »Muž nemôže sa odvážiť písať o manželstve, pokiaľ jeho manželka žije, iba ak by ju nenávidel ako Strindberg; avšak u mňa nie je tomu tak. So záujmom prečítam knihu, vediac, že zväčša bude obsahovať výhovorky. Avšak spolupracovníkom nebudem.« Možno, že Shaw odoprením spolupráce chcel sa, ako v podobných situáciach to robil aj inokedy, urobiť zaujímavým. Avšak aj to je možné, že chcel sa vyhnúť zodpovednosti písať o takom ťažkom probléme, ako je manželstvo.

Konrad Metzger, agilný v Bratislavský farár a cirkevný spisovateľ, dal sa v svojej, aj nami často citovanej knihe »Ehe« do opísania tejto jedinečnej otázky. V úvode tento svoj krok ospravedlňuje tým, že už prekročil 50. rok svojho veku a tak sine ira et studio môže písať o tejto veci. Teda aj on cíti zodpovednosť pre problém, ktorý takto sa snaží odôvodniť.

Autor tejto štúdie nie je angažovaný ako Bernard Shaw, preto bez obavy a predpojatosti mohol sa dať do nej. Tiež prekročil už dávno 50. rok svojho života a preto sa cíti právom dosť zrelým a kompetentným, aby aj o tejto veci prehovoril. Viedla ho v tom snaha: otvárať iným oči a byť im na pomoci, aby s jednou z najpálčivejších otázok svojho života boli hotoví.

O manželstve jestvujú už mnohé knihy. Nechcel som ich počet zvýšiť iba opakovaním už v nich obsažených myšlienok. Snažil som sa podať menej známe, nakoľko to bolo možné, aj originálne úvahy, súc presvedčený, že man-

želstvo je tajomstvom, ktoré nikdy nedá sa úplne vyčerpať, takže každý hlbšie sa doňho zahružujúci ešte vždy môže povedať nám niečo nového o ňom.

V pojednávaní prísne som sa pridŕžal vytýčenej témy: písať o prirodzenom a nadprirodzenom mystériu manželstva. Preto som vynechal, čo s t r i k t n e s e m n e p a t r i l o, ako podrobné vyličenie manželských prekážok, vlastností súhlasu atď., čo patrí do oblasti kanonického práva, nie však do etiky, morálky a dogmatiky.

Autor.

Úvod.

Manželstvo je v n e b e z p e č í ! Tento hlas ide dnes kultúrnym svetom. Šťastie v ňom je náhodilé a ťažko získateľné.¹ Väčšina kultúrnych ľudí žije v nesprávnom manželstve.² Preto mnohí striasli sa jeho pút. Cudzoložstva sú na dennom poriadku a ako ospravedlnenie platí heslo, ktoré jeden manžel u Nietzscheho vyjadril takto: »Iste som zlomil vernosť v manželstve, ale prv manželstvo mňa zlomilo.« Pohlavný pud, ktorý rozumným sebazaprením má byť uzdený, dostal sa na slobodu. Zvlášť po I. a II. svetovej vojne, v ktorej mnohé mravné hodnoty boli zničené, dostavila sa tá »anarchická láska«³ po celom svete.

A v ý s l e d o k tejto pohlavnej slobody? Ponajprv pohlavná ustatosť, ktorá je neznáma medzi zvieratmi a necivilizovanými kmeňmi.⁴ Takto sa pomstí zneužívanie toho prírodného a božieho daru. Po druhé nestálosť ľudského života, ktorý normálnym spôsobom má sa odohrať v rodinnom krbe. Po tretie ohromný úpadok populácie a tak aj ohrožovanie jestvovania národov!

Ak sa spýtame, čo je p r í č i n o u toho úpadku, musíme odpovedať, že kultúrny človek stratil s m y s e l m a n ž e l s t v a . Nie je viac na čistom, čo je a načo je manželstvo a žije čisto pudove, jedine sledujúc diktát svojich vášní, neberúc na seba zodpovednosť, ktorá z nich vyplýva. Preto úlohou každej zdravej etiky a morálky musí byť zasa otvárať oči ľuďom pre večné hodnoty

¹ L. Blum, Le mariage, Paris, Michel, 1937, str. 3. Hoffmann—May—Schmutzerová, Šťastné manželství, Praha, Knopáč, 1940. 60.

² H. Keyserling, Ehebuch, Celle, Kampmann, str. 34.

³ H. Iswolsky, Femmes Soviétiques, Paris, Desclée de Brower, str. 37.

⁴ B. Russel, Marriage and Morals, London, Allen u. Unwin, 1929, str. 36.

Čo je teda s m y s e l manželstva? Mýlili by sme sa, ak by sme odpoveď považovali za príliš ľahkú. Bolševizmus kedysi podceňoval vec, keď si myslel, že »manželstvo nie je tajomstvom, ani spojením božského a ľudského, ako sa to kedysi hovorilo. Manželstvo je prírodným zákonom zodpovedajúcim zjavom spoločenského života, ktorý závisí od formy pomerov výroby.«⁶ Nie, manželstvo je naozaj t a j o m s t v o m. »Manželstvo — píše K. Metzger — nie je matematickou úlohou, ktorá sa presne rozlúšti. Je viac rovnicou s mnohými neznámymi faktormi, ktoré žiadny ľudský počtový umelec nerozrieši. Je a ostane veľkým tajomstvom, veľkým zázrakom ľudskej duše.«⁶ Musíme si uvedomiť, že v manželstve je ešte veľa nerozlúštených hádaniek, ktoré nevysvetlia sa modernými heslami, ako ani lekár tým nepomôže nemocnému, že chorobu označí latinským slovom.⁷ Výstižne to opisuje M. Lichnovský⁸: »V našom živote je vec, skutočnosť, technika, umenie — ako mám to povedať? — problém, zjav, o ktorom menej vieme než o smrti, o zdraví, o železničiach alebo o záhradníctve. Zjav sa menuje manželstvom (Ehe) a to krátke (nemecké) slovo ukazuje spojenie dvoch rovnakých samohlások skrze vzdych (h).«⁹

No musíme do toho tajomstva v istej miere v n i k n ú ť. Ináč nás zabije ako povestná Sphynx, sediaci na ceste a dávajúca hádanky mimoidúcim na rozlúštenie. Kto ich neuhádol, toho usmrtila. Veď väčšina ľudí žije v manželstve a preto musia byť na čistom s jeho smyslom.

Pojednávanie delíme na d v e č i a s t k y. V prvej skúmame otázku s hľadiska čisto prirodzeného. V druhej dívame sa na vec so stanoviska nadprirodzeného, ktoré predpokladá prirodzené.

⁶ W. Gurian, Der Bolschevizmus, Herder, 1932, str. 283.

⁶ K. Metzger, Ehe, Innsbruck Tyrolia, 1931, str. 31.

⁷ L. Ruland Handbuch der prakt. Seelsorge, II., Munchen, Hueber, 1931, str. 311.

⁸ U Keyserlinga, str. 332.

⁹ U Keyserlinga, str. 332.

I. Príroda.

1. Telo.

Začínáme tým, čo je d a n é, čo nik nemôže popierať, aby sme mohli z toho pristúpiť k tomu, čo je otázne, čo sa popiera. Takto dostaneme základ, na ktorý možno budovať.

Už p o v r c h n ý p o h ľ a d na obe pohlavia dokazuje, že sú odlišné. Tá rozdielnosť javí sa už vo v o n k a j š k u. Muž, ako ho namaľoval Michelangelo na povale Sixtínskej kaplnky, má zpravidla široké plecia, úzke bedrá, silné kosti, svalnaté údy, tvrdú kožu; žena však užšie plecia, širšiu pánvu, slabšie kosti, jemnejšie, vlnivejšie údy, mäkkú kožu. Váha svalstva u ženy je o 10 kg menšia než u muža. Sila ruky je o $\frac{1}{8}$ slabšia než u mužského. Aj ich postava je odlišná, keďže žena je priemerne o 10 cm nižšia než muž. Slovom »smyselný obraz muža je ako kreslený náčrt s typickými čiarami, ženy však ako farebná maľba«¹⁰ a to nie je bez príčiny. Veď muž je princípom aktivity a sily nielen v pohlavnom akte, ale aj v borbe o každodenný chlieb a v ochrane matky a dieťaťa, žena však je prvkom prijímania; preto aj vonkajšok musí byť útly, jemný, smyselný, ktorý priťahuje a vábi k spojeniu silnejšie pohlavie. A je to iba hlas prírody, ak žena tie prírodné vlastnosti dopĺňa, jej pôvab zvyšujúcim šatstvom, rôznou ozdobou.

No ten povrch je výsledkom vnútornej, a n a t o m i c k e j s t a v b y, čo zvlášť u ženy je veľmi zjavné. Tak vlnó-

¹⁰ Fr. Zimmermann, Männliche Frömmigkeit, Tyrolia, II. Aufl., str. 9.

vitosť jej línií korení v pomerne rozsiahlej delohe, ktorá má slúžiť za 9 mesiacov dieťaťu ako príbitok. Jej vrchné stehná sú ako stĺpy, v ich tvare, v skrátaní a v konvergujúcom položení vhodné, aby boli oporou dieťa nosiacej matke. Z polohy delohy by vyplývalo aj to, že pri dýchaní sa pohybuje u muža brucho, u ženy však prsia viac, ktorý rozdiel však H. Ellis popiera a hovorí, že prípadné výnimky u žien majú sa pripísať užívaniu korzetu, ktorý systematicky spotvoril ženské telo.¹¹ Nemálo mäkkosti dodávajú jej postave aj prsia, ktoré tiež organicky súvisia s delohou, čo už aj z toho vidieť, že dráždenie prs, spôsobené cicaním kojenca atď., sexuálne dráždi aj jej pohlavné ústrojenstvo, že prsia sa naplnia mliekom, alebo vyprázdnia indikáciou sexuálneho aparátu.

Zvláštna kapitola rozdielnosti medzi mužovým a ženským telom je práve pohlavné ústrojenstvo, o ktorom veda iba s najväčším obdivom môže hovoriť. Ak nekonečná múdrosť sa prejavuje v zariadení toho aparátu a jeho funkcií u rastlín a zvierat, tak to v zvýšenej miere platí u človeka. Ak niekde nachádzame v prírode teleologiu, ktorá sa premení v teologiu, nuž je to na tomto poli. Iba chýlostivosť vecí nám zabraňuje, aby sme tieto faktá viac využiteľovali k apologetickým cieľom. Aká účelnosť napr. sa zjavuje v erekcii, bez ktorej nie je pohlavného aktu? Nesvedčí ona o tom, že vyšší Rozum naladil obe pohlavia na seba? Alebo, nie je to div, že okrem známych iných zmien v ženskom organizme, ako je prasknutie folikulu, skrze ktoré vajíčko sa dostane do delohy, prebehne ním každé štyri týždne vlnovitý pohyb, ktorý sa dá porovnať budovaniu hniezda, majúceho ubytovať nový život? (Sellheim). Alebo, nie je to fyziologický zázrak, že pred nastávajúcim tehotenstvom srdce priberá na váhe, takže môžeme hovoriť o fyziologickom rozdiely ženského a mužského srdca? A čo máme povedať o materinskom mlieku,

¹¹ Die Gattenwahl beim Menschen, Wurzburg, Stuber, 1906, str. 212.

ktorého každá kvapka je vzácnym liekom?¹² Alebo, nie je podivuhodné, že prvé mlieko sa podobá oleju, aby odstránilo z čreva dieťaťa tam sa nachádzajúci výkal?

Medzi telesnými faktormi pohlavnej rozdielnosti musíme uviesť aj h o r m ó n y. Ony sú hnacou silou, ktorá určuje mužskú alebo ženskú pohlavnú konštitúciu: polohu a vzrast vlasov, vývin prs a panvy, charakteristické rozdiely v pohyboch, rôzne citové hnutia, žiadosti a potreby.¹³ Veď na začiatku vývinu obe pohlavia sú ohľadne týchto druhotných sexuálnych príznakov jednaké, iba v prvotných sa líšia; až vplyvom žliaz začínajú sa aj druhotné diferencovať. No vnútrosekretorné látky nielen odlišujú, ale aj približujú pohlavia. Tak je známou vecou, že manželia po istom čase vykazujú istú podobnosť nielen v pohyboch, reči, atď., čo sa dá vysvetliť aj polovedomým napodobňovaním, ale aj v tvári, čo je sotva mysliteľné bez vnútorného vplyvu. Okrem toho bolo zistené, že pri pohlavnom akte isté látky, pochádzajúce z mužského tela, dostaly sa do ženského orgánu a tou cestou do jej krvi. Tieto látky pôsobia na jej žľazy pre vnútornú sekréciu a podporujú výmenu látky. Takto sa vysvetľujú telesné a duševné zmeny u mladých žien po uzavretí manželstva. »Semenná mužská tekutina — hovorí Arogon — hrá u ženy dôležitú dynamogenickú úlohu.«¹⁴ Aj to je isté, že všelijaké sťažnosti napr. v pohlavnej funkcii kože ako aj nervózne alebo duševné sťažnosti u ženy byly odstránené tým, že nemocným byly podané extrakty z pohlavných produktov mužských, ak žena nemala možnosti manželského styku.¹⁵

Telá teda obidvoch pohlaví sa navzájom d o p l ň u j ú, sú pre seba stvorené, určené. Aby sa to priblíženie, to spo-

¹² H. Muckermann, Der Sinn der Ehe, Bonn, Verlag der Buchgemeinde, 1938, str. 235.

¹³ Havelock Ellis, Moderne Gedanken über Liebe u. Ehe, prel. Kötscher, Leipzig, Kabitzsch, 1924, str. 19.

¹⁴ I. E. Georg, Eheleben u. Kindersegen, Prag, Czerny, 1936, str. 93.

¹⁵ Tamtiež, str. 94.

jenie aj naozaj uskutočnilo, tomu slúži najmohutnejší pud v človekovi, p u d p o h l a v n ý. Vylučujú ho zvlášť hormóny, kolujúce v krvi. Na hormóny však môžu vplývať vnútorné predstavy, ale aj vonkajšie zmeny, pochádzajúce z tela zvlášť iného pohlavia a to zasa je len dôkazom, že telá oboch sú navzájom na seba zladené.

Mnohé z v i e r a t á sú pohlavne dráždené čuchom. Zvlášť zápach pohlavných čiasok iného pohlavia pôsobí dráždivo. Stopy toho ani u človeka nechybujú. Tu príde do úvahy samozrejme predovšetkým primitívny človek, u ktorého tento nízky smysel hrá väčšiu úlohu ako u kultúrneho. Podľa Lewina jestvuje v Indii kmeň, žijúci v horách, ktorý svojich priateľov nevybozkáva, ale oňuchá. V jeho reči nehovorí sa: »Pobozkaj ma«, ale »ovoňaj ma«. To platí do istej miery aj o kultúrnom človekovi. Dráždi ho nielen čuch potu, ale aj z á p a c h ženinho tela, čo už Venturini zistil, a to nielen typ olfaktorický, ale aj obyčajný. Jedno je však zaujímavé, čo musel aj H. Ellis uznať: »Hlavné pásmo sexuálneho čuchu nie je ako u nižších zvierat sexuálna oblasť sama, ale je odsunutá na hornú časť tela.«¹⁶ Je to zvlášť jama pod pazuchou. Teda už aj v tom sa líši človek od zvierat. A čím je viac človekom, by sme povedali, tým viac sa oslobodzuje aj na pohlavnom poli od takýchto vjemov. Vplyv týchto prírodných čuchov môžu paralyzovať alebo nahradiť umelé voňavky, užívané najmä ženami.

Pohlavne pôsobí aj s l u c h. Už Shakespeare nazýval hudbou »pokrmom lásky.« Zdá sa, že niektorá hudba priamo dráždi k smyselnosti, hoci napr. pokusy, konané v hypnóze na mužoch Wagnerovou hudbou (Tristan), neviedly k pozitívnemu výsledku. Viac pohlavne zafarbený je ľudský spev, ba hlas vôbec. V speve pôsobí rytmus — iste pre jeho vplyv na vnútorný rytmus organizmu a tak aj na pohlavné hnutia. Preto už Mantegazza povedal, že niektorý ženský hlas nemožno počuť beztrestne. Zasa barytón napr.

¹⁶ Die Gattenwahl, str. 95.

dráždivo môže pôsobiť na ženskú. Azda s tým súvisí aj okolnosť, že nastávajúcou pubertou sa mení hlas chlapca. Zaujímavé je, že hlas zachová sexuálnu dráždivosť aj v telefone, čo svedčí, že tu sú v hre azda aj psychické predstavy o druhom pohlaví. Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že *mužov hlas viac pôsobí ako ženin, a to azda preto, lebo ženin hlas nie je natoľko charakteristický, keďže sa podobá detskému hlasu.*¹⁷

Ešte pohlavnejší je z r a k. Už Kristus Pán hovoril o smilníkovi, ktorý sa stal ním, že sa díval na cudziu ženu. A starí moralisti ako Sanchez, Laymann, ba aj Bucceroni atď. zadelili čiastky tela ohľadne dráždivosti do troch skupín. Do prvej skupiny patrily čiastky per se non excitantes (nesprávne: honestae). Do druhej čiastky minus excitantes (nesprávne: minus honestae). Do tretej však čiastky per se excitantes (nesprávne: inhonestae, turpes). Základ ich rozdelenia bola prirodzene ich vzdialenosť od pohlavných ústrojov. Tieto čiastky pôsobia najmä ak sú obnažené.^{17a} Azda s tým súvisí aj fakt, ktorý uvádza Tacitus o starých Germánoch, ktorých ženy v boji, keď mužovia už klesali, im ukázaly nahé prsia, aby ich takto k vytrvaniu popudzovali. Tento skutok iste zakladá sa aj na skúsenosti, že pohlavne dráždený človek je ochotný aj k tým najväčším obetiam. No môže sa stať, že aj zakryté čiastky tela drážia. Často jemný závoj je nebezpečnejší, než sama nahota. A príčinou toho je, že absolútne krásne ľudské telo je zriedkavosťou (podľa Aschnera medzi tisícmi ženami napr. je iba päť krásnych), závoj však zakryje tie nedostatky a okrášľuje ich, vyzdvihnúc charakteristické ťahy pohlavné. Takto približuje to telo ideálu, ktorý každý človek nosí v sebe o inom pohlaví. No mýlili by sme sa, ak by sme mysleli, že čiastky takzv. per se non excitantes, ako tvár, ruky, vlasy atď. sú celkom indiferentné. Jestli

¹⁷ Ellis, Die Gattenwahl, str. 157—60.

^{17a} Vid' článok P. van Acken: Partes honestae, minus honestae, inhonestae v Th. prakt. Quartalschrift, 1940, I. sošit, str. 48. nasl.

organizmus je nasýtený pohlavnými hormónami, reaguje aj na videnie týchto častok. Zvlášť tvár hrá tu veľkú úlohu, na ktorej pravda sa odzrkadľuje aj duša druhého pohlavia, ktorá nikdy takmer nemôže sa vylúčiť u človeka z pohlavného zažitia.¹⁸

Najpohľavnejší smysel však je h m a t, keďže najbližšie disponuje k pohlavnému aktu, ktorý je najintímnejším hmatom. Zrak a hmat otvárajú bránu k najvnútornejšiemu spojeniu, ba splývaniu oboch pohlaví. Preto spieva Dante, hlboký pozorovateľ ľudskej prírody:

»Per lei assai di lieve si comprende,
Quando in femmina fuoco d'amor dura,
Se l'occhio o il tatto spesso nol raccende.«¹⁹

Kým však zrak je duchovnejším, hmat je materiálnejším. On je základom takzv. sblížovacieho pudu, ktorý ženie k sblížovaniu, ba k úplnému splynutiu. Platí to zvlášť o objímaní a o bozku. Pravda, aj tu sa vráti otázka o troch skupinách častok ľudského tela, ktoré rôzne pôsobia na smyselnosť. Zaujímavé je, že u ženy tá smyselnosť smeruje menej ku genitálnej oblasti než u muža,²⁰ čo azda sa vysvetľuje tým, že muž je viac centrifugálny, žena však viac centripetálna, (L. Frobenius) čo vysvitá už z organickej polohy ich pohlavného ústrojenstva. Je možné, že polovedome účinkuje aj skúsenosť, podľa ktorej žena môže aj z »menej extrémnych a konečných situácií čerpať pohlavné uspokojenie.«²¹

Telo druhého pohlavia popudzuje teda k s m y s e l n e j l á s k e, ktorá podľa Stendhala je »avoir du plaisir à voir, toucher, sentir par tous les sens, et d'aussi près, que possible un objet aimable et qui nous aime.«²² To telo

¹⁸ Ellis, Gattenwahl, str. 239.

¹⁹ Purgatorio, VIII, 76-78.

²⁰ A. Kolnai, Sexualethik, Paderborn, Schöningh, 1930, str. 178.

²¹ Tamtiež, str. 109.

²² De l'Amour, l. I., ch. II.

však musí sa ponímať ako krásne, špatné viac odpudzuje, ako priťahuje. A tu prichádzame k problému krásy v láske, ktorá je niečo ľudského a nie zvieracieho. U zvierat tento činiteľ nehrá úlohu, nanajvýš zdravie, ktoré sa zápachom, silnejším hlasom prezradzuje. Človeka však vedie v jeho pohlavnom živote aj krása. Je to ponajprv krása tváre, ktorá väčšinu ľudí priťahuje. Táto je subjektívna, ale aj objektívna, keďže súvisí »s najvyššími mravnými a sociálnymi funkciami človeka.« (Papillault). Súč tvár odzrkadlením duše, v jej kráse sú aj iné prvky zastúpené než čisto anatomické. Koľko je súmerných tvári, a predsa nie sú pekné, keďže nie sú naplnené krásnym duchom! Koľko je naopak anatomicky nepekných tvári, ktoré sú však príjemné, lebo ich naplňuje krásna duša. Krása sa potom ukazuje aj v súmernosti ostatných častí tela. Avšak aj to je relatívne a determinuje viac muža než ženu, ktorá vždy volí si za partnera Herkulesa a nie Adonisa, iste z polovedomého presvedčenia, že telesne silný muž lepšie sa hodí za otca jej detí a za jej ochrancu ako telesne pekný.

Avšak prečo pôsobí pohlavne a j t e l e s n á k r á s a ? Veď čo do spojenia iba zdravie môže byť smerodajné. Dobré odpovedá na to známy charakterolog E. Kretschmer. »Všade — hovorí — kde sa stretneme s takými „iracionálnymi“ prvkami ľudského počínania, narazíme na hlboké biologické problémy, ktoré cez osobné záujmy a osudy vyúsťujú do kozmickej ríše.«²³ Teda aj v tom sa uplatňujú biologické snahy. Ponajprv krása je aj výrazom zdravia. Nemôže byť krásne telo, ktoré nie je zdravé. Čo vysvitá aj z vysokého veku, ktorého sa dožívajú napr. krásavice. Známa krásavica Lady Smith dožila sa 104 rokov. Po druhé, môžu tu účinkovať aj selekčné, ba eugenické impulzy. Po tretie, ako to vyvádza E. Kretschmer, »krásne telo znamená aj pre predvídateľný duševný súlad...

²³ U Keyserlinga, str. 260. L. Szondi vidí príčinu v latentných recidivných génách. Schicksalsanalyse, Basel, Schwabe, 1944, 30.

o malú šancu šťastia viac.«²⁴ Takto vedomé a nevedomé spoluúčinkujú, aby dvoje tiel sa navzájom našly a doplnily v službe vyšších cieľov. Konečne netreba zabudnúť ani na estetické momenty vo vyvolení partnera. Veď aj to dokazuje, že človek aj v pohlavnom živote — je človekom. V tom smysle treba ponímať slová Remy de Gourmonta: »Umenie je spoluvinníkom lásky. Ak zmizne láska, prepadne aj umenie; ak prestane umenie, láska sa stane iba fyziologickou potrebou.«^{24a}

2. Duša.

Rozdielnosť medzi mužom a ženou nie je iba telesná, ale aj d u š e v n á, »prejavujúca sa v celom správaní oboch pohlaví.«²⁵ Avšak mýlili by sme sa, ak by sme tvrdili, že ten rozdiel aj v duši je iba sexuálny.²⁶ Ten, ináč bežný názor, korení iba v nejasných, hmľistých predstavách.²⁷ No, nik nemôže zasa popierať, že najhlbší rozdiel medzi mužom a ženou je predsa pohlavný, čo už z telesnej rozdielnosti vyplýva, viediac, že čisto duševné vlastnosti i beztak nejestvujú, kým v človekovi duša je spojená s telom. Niektoré vlastnosti jasne súvisia so sexualitou, zasa iné menej určite, iba z ďaleka, poukazujúc na výchovu dieťaťa, alebo na vedľajšie ciele manželstva, aké je to adiutorium vitae. (Životná pomoc).

R o z u m u muža ide viac do hĺbky, usiluje sa veci vysvetliť, chápať, u ženy však ostane viac na povrchu, preto ide viac do šírky, neusiluje sa veci pochopiť, ale iba opísať. Preto muž vidí aj do budúcnosti, kdežto žena všetko vidí »z najkratšej perspektívy, ako bezprostredne páli na jej prsty,«²⁸ Keďže trčí stále v konkrétnom a nie

²⁴ Tamtiež, str. 265.

^{24a} U Ellis, Die Gattenwahl, str. 170.

²⁵ Fr. Tillmann, Die kath. Sittenlehre, Bd. IV. 2., Düsseldorf, Schwann, 1936, str. 94.

²⁶ Fr. Frodl, Gesellschaftslehre, Wien, Hegner, 1936, str. 275.

²⁷ Zimmermann, Männliche Frömmigkeit, str. 23.

²⁸ Zimmermann, tamtiež, str. 10.

v abstraktnom, ktoré popudzuje k premýšľaniu, je aj zvedavejšia ako muž. Ženy môžu cez roky užívať stroj bez toho, žeby sa zaujímal o jeho vnútorné složené, kdežto chlapec už druhý deň rozoberie kričiacu bábiku svojej sestry, aby prišiel na jej mechanizmus.²⁸ Preto muž je tvorivý, žena však iba vynaliezavá. Veľké objavy techniky napr. sú výlučne mužskými výkonmi. Pre nedostatok dostatočnej reflexie, žena je viac prístupná aj poverám ako muž.^{29a} Keďže rozum menej ovláda svet predstáv, preto viac je vystavená aj parapsychickým účinkom. Väčšina médií sú ženy. Žena viac sa dá z tohto dôvodu presvedčiť vonkajšími faktormi než logikou vecí. Ak rečník má príjemný zovňajšok, uchvacujúci hlas, pevný výstup, to viac pôsobí na ňu ako najpresvedčivejšie argumenty. Istá dáma povedala raz rečníkovi, že jeho bytosť tak presvedčivo pôsobila na ňu, žeby mu bola uverila aj opak, ak by to bol hlásal.³⁰ Ona vôbec rozumie svetu iba skrze osobu. Na to sa vzťahuje žart, ak žena hovorí o astronómii, myslí na asistenta astronómie. To chcel vyjadriť aj Eduard Spanger, keď povedal, že ženské pokolenie chápe iba skrze milovanú osobu. Slovom, »la femme est aussi intelligente, que l'homme, elle n'est que autrement.«^{30a} »Žena je tiež rozumná, ako aj muž, len že na iný spôsob«. Keďže jej myšlienky smerujú ku konkrétnemu, jej reč je pohyblivejšia, viac impulzívna, plynnejšia, menej súvislá, kým mužova je ťažkopádnejšia, rozvážnejšia, logickejšia.

Keďže poznanie je podkladom citov a vôle, aj tieto smerujú u ženy ku konkrétnym, malým, blízkym veciam. City majú prevahu pred rozumom. »Ženy vedia... krásne bezmyselné slová spojiť a plný smysel vbozkať do prázdnych slov... Otcovia pestujú tú istú lásku, ale v ťažkopádnom duchu, zodpovednostiplnejšou

²⁸ Tamtiež, str. 11.

^{29a} Th. Müncker, Die psych. Grundlagen der kath. Sittenlehre, Dusseldorf, Schwann, 1934, str. 126.

³⁰ Zimmermann, tamtiež str. 16.

^{30a} Marion v Rössler, Die Frauenfrage, 1907, II. vyd., str. 32.

vôľou, a ich láska je práve preto menej múdra, lebo je menej bláznivá« (Elizabeth Browning). Viac stojí pred vplyvom svojho tela než muž. Jej »Ja« je viac srastené s organizmom než mužovo, ktorý svoje telo vedie »ako psíka na šnúročke« (Scheler). A to nie je ani div. Veď ženino telo ju stále upozorňuje na biologické funkcie v službe nového života. Jednako jej pohlavnosť zriedka je bez duševnej lásky, kdežto muž sa telesne spája aj so ženou, ktorú nemiluje (prostitúcia).³¹ A príčinou toho je, že muž viac sa snaží zbaviť prebytkovej pohlavnej látky, kdežto žena viac cíti zároveň aj z aktu vyplývajúcu zodpovednosť. Nemožno namietnuť proti tomu práve prostitúciu žien, lebo každý vie, že žena viac sa stáva prostitútkou z ohľadov zárobkových.

Aj v ôľe je pevnejšia u muža než u ženy. Muž robí dejiny — hoci žena robí muža (Marañón). Muž umiera za ideu, žena však za istú osobu. Aj to súvisí s jej povolaním za matku, ktorá svojou obetavou láskou má pestovať konkrétnych ľudí a nie idey. Sem patrí aj jej schopnosť znášať bolesti a utrpenia. »V duši ženy — píše Muncker — je veľká mravná sila a silné odovzdanie sa dobru, lebo bližšie stojí k tajomstvám života, keďže (v tomto smysle) je metafyzickejšou než muž.« (Spranger)³² S tým súvisí aj jej »intuícia«, ktorá bez akéhokoľvek rozumkovania pudov nájde to, čo je správne, ale aj jej väčší sklon ku láske, kdežto muž je viac pre spravodlivosť.^{32a} Preto treba odmietnuť charakterizovanie ženy, aké podáva Weininger v svojej knihe »Geschlecht u. Charakter.« Takmer nič dobrého nevie o nej povedať. Podľa neho žena nie je ani osobou, ale vecou, nie je imorálnou, ale amorálnou, ako by vôbec nemala smyslu pre moralitu. Sem patrí aj veta: »Žena sa považuje práve preto za neviazanú, lebo je úplne viazaná a netrpí (leidet nicht) náruživosťou (an der Leiden-

³¹ A. Forell, La question sexuelle, Lausanne, Frankfurter, 1931, str. 121.

³² U. d., str. 124.

^{32a} C. Beraldo, La giovane nella società odierna, Civiltà Cattolica, 10 ott. 1940, str. 89.

schaft), lebo sama nie je iným než náruživosťou.«³³ Zdá sa, že autor mal záľubu v nespravodlivej hračke slov. Preto právom píše o tejto knihe Frodl, že »jej ohromný kníhkupecký úspech je pomníkom duchovnej chudoby svojej doby.«³⁴ Pravda je asi dakde, ako to býva — v strede, ako to vystihuje R. Allers: »Žena bola považovaná tak za pravzor vernosti ako nevernosti a nestálosti — la donna è mobile. Povedali o nej, že vôbec nemá žiadnej logiky, ale najväčší mužovia požadovali ju o radu, platila za mohutného spojenca diabla (Tertulián), ale niektorí najväčší svätci boli ženy«.³⁵ Aj jej zdanlivé nedostatky korenia v jej ženskosti a ohľadne jej materinského povolania nie sú v skutku nedostatkami, ale prednosťami, ako aj u muža jeho »silné« akosti vyplývajú zväčša z jeho mužskej pohlavnosti. Tak odvážnosť, násilie a brutalita má fyziologický podklad.³⁶ Už zvieratá strácajú výbojnosť, ak sa kastrujú. To isté vidieť u ľudí. Eunusi nie sú veľkými filozofmi, ale ani veľkými zločincami.³⁷ Naopak, veľkí básnici, umelci, dobyvatelia sú zpravidla aj silne sexuálne osobnosti.³⁸

Ďalšou otázkou je, či tu spomenuté protivné vlastnosti sú absolútne, alebo iba relatívne. Podľa Rudolfa Martina sú absolútne, keďže muž a žena vo všetkých ľudských rasách sú dve špecifické, vo svojom druhu dokonalé a úplne rovnocenné výrazné formy toho istého rasového typu. Iní, ako E. Kretschmer, sú mienky, že »muž a žena nie sú absolútnymi protivami.«³⁹ Podľa nich mužské a ženské vlastnosti v tom istom indivíduu sú pomešané a človek je mužom alebo ženou, podľa toho, ktoré vlastnosti majú prevahu. Veď už jednoduchý ľud hovorí

³³ Geschlecht u. Charakter, Wien, Braumuller, 1923, str. 368.

³⁴ Fr. Frodl, Gesellschaftslehre, str. 273.

³⁵ R. Allers, Sexualpädagogik, Salzburg, Pustet 1934, str. 61.

³⁶ Alexis Carell, L'homme cet inconnu, Paris, Plou, 1935, str. 103.

³⁷ Tamtiež, str. 103.

³⁸ Tamtiež, str. 168.

³⁹ U Keyserlinga, str. 273.

⁴⁰ U. d., str. 288.

o ženských mužoch a o mužských ženách. Čo o tom povedať? Podľa Frodla udané rozdiely nepredstavujú meravú formulu, ale iba smer a približnú sústavu mužskej a ženskej duše.⁴⁰ Iní, ako M. Gatterer, sa priklonujú viac k starému názoru. »Iste, — píše menovaný — úplne vytvorenie pohlavného charakteru vyskytuje sa zriedka, najmä v našej dobe; no pohlavný charakter, duševná rozdielnosť mužského a ženského pohlavia vôbec nemôže sa popierať.«⁴¹ Podobne súdi Kolnai, podľa ktorého proti všetkej možnosti duševnej efeminácie a evirácie nejestvuje nijaký prechod medzi mužom a ženou, keďže iba mužské a ženské pohlavné funkcie jestvujú, ktoré nepripúšťajú nijakej »syntézy.«⁴²

3. Láska.

Muž a žena teda sa navzájom doplňujú a to nielen telesne, ale aj duševne. Sú ako by dve polovice tej istej bytosti. Preto hovorí stará grécka bájka o dvoch poloviciach toho istého srdca, ktoré Jupiter uložil do dvoch ľudí: každý z nich má si nájsť svoju druhú polovicu. Preto niektoré reči oznamujú družku života ako druhú polovicu (feleség). Je to stará pravda sv. Písma: »Budú dvaja v jednom tele.«⁴³ Preto každý muž podľa C. G. Junga nosí obraz nie tej určenej, ale určenej ženy v sebe. Ten obraz je nevedomý, z pradôb, pochádzajúci, do živého systému vrytý, zdedený typ, ktorý skúsenosti všetkých predkov nechaly v duši o žene. Ak by vôbec neboly ženy, z toho obrazu dalo by sa určiť, aká by mala byť v duševnom ohľade žena. Keďže ten typ je nevedomý, ak muž sa zamiluje do ženy, tento obraz premieta do nej. Jung pomenuje tento obraz »anima« ktorá, keďže predstavuje ženu, je ženského rodu. Podobne aj žena nosí v sebe typ určeného muža, ktorý sa volá

⁴¹ Gottes Gedanken uber des Kindes Werden, Innsbruck, Rauch, 1938, str. 72.

⁴² U. d., str. 100.

⁴³ Gen. 2, 24.

práve preto »animus.«⁴⁴ To je jeho žena. To je jej muž. Ten opravdivý. Tá správna. Pre nich sa prinášajú aj tie najväčšie obete, niekedy až obete života.⁴⁵ Ťažko je analyzovať obsah tejto predstavy. Jedno je isté: v nej sa odzrkadľujú všetky biologické a psychické snahy každého jednotlivca: opravdivé mystérium!

No muž a žena sú dve samostatné, od seba izolované osobnosti, ktoré bez zvláštnej sily, od seba by sa nepriťahovali k sebe. Ani magnet by nepriťahoval k sebe železo, ak by nemal k tomu zvláštnej sily. Tak je to aj v pomere pohlaví. Aj tu musí byť sila, ktorá ich navzájom priťahuje a táto je pohlavná láska.

Pohlavný život zvierat riadi iba pud. Čas, spôsob spájania sú presne ustálené. U človeka je tiež pud, ale nielen pud. Aj on podlieha prírodným zákonom, ale odlišným spôsobom. Lebo človek má aj rozum a vôľu a tak aj jeho nižšie snahy sú podriadené jeho kontrole.⁴⁶ Práve aj pohlavný život človeka ukazuje, že nie je čírym zvieraťom. Preto právom píše Ruland: »Sotva niečo iné svedčí lepšie o podstatnom rozdieli... medzi človekom a ríšou zvierat... než jemne složitá sústava života lásky v nekonečne rozmanitých odstupňovaniach, ktoré človek vyvinuje a naďalej pestuje — pravda, aj s pokleskami proti prírode a preto aj proti mravom, ktoré tiež nie sú u zvierat.«⁴⁷ Nemožno teda jednoducho stotožňovať pohlavný pud s ľudskou erotickou láskou.⁴⁸ O čom svedčí aj okolnosť, že aj primitívne kmene poznajú nielen ľúbostné hry, ale aj ľúbostné piesne, o ktorých v ríši zvierat nemožno hovoriť, iba o zvukoch, ktoré pre dobu párenia sú charakteristické. Erotika nie je funkciou iba pohlavnosti. »Smysel pohlavnej rozdielnosti ďaleko siaha za pohlavný cieľ a hlboko do čisto

⁴⁴ C. G. Jung u Kyeserlinga, str. 303.

⁴⁵ Metzger, Ehe, str. 33.

⁴⁶ G. H. Joyce, Die christliche Ehe, Leipzig, Hegner, 1934, str. 16.

⁴⁷ L. Ruland, Körperkultur in Christentum, Schonere Zukunft, 1939. N. 36, str. 942.

⁴⁸ Joyce, str. 31.

osobnej oblasti« — ako sa vyjadruje Muncker.⁴⁹ Ba duševná složka nehrá iba druhoradú, pohostinskú úlohu v erotike.⁵⁰ Sexuálne a nesexuálne prvky však sa navzájom prenikajú, takže »každá charakterná vlastnosť je nejakým spôsobom aj v pohlavnosti dotyčného človeka zastúpená«⁵¹

Z toho už vidieť, čo treba povedať o iných mienkach. Podľa M. Hirschfelda, ktorý opakuje myšlienku Schopenhauerovu, láska je individualizovaný pohlavný pud.⁵² Totiž pohlavný pud v človekovi nie je niečo abstraktného, ale výslednicou všetkých do oblasti spadajúcich činiteľov, ktorá sa menuje láskou. Avšak aj on sám uznáva na inom mieste, že muž a žena majú iba vtedy nárok na pohlavné obcovanie, ak ten styk je posvätený láskou a ak nie je iba plnením povinnosti.⁵³ Čo znamená, že muž a žena majú iba vtedy nárok na pohlavné splynutie, ak ten styk beztak podľa jednotlivca sa individualizuje sám od seba. Podobne poníma vec A. Forel. Podľa neho pohlavná žiadosť, len čo dostane sa do veľkého mozgu, ktorý je orgánom našej duše, sa tam spracuje, kombinuje s rôznymi odvetviami psychickej činnosti a stáva sa láskou vo vlastnom smysle slova.⁵⁴ Ako teda vidieť, šarapatí ešte ináč už premožený materializmus na tomto poli, ktorý neuznáva v človekovi iba hmotné prvky.

Avšak hneď sa tu vynorí vážna ťažkosť. Ak erotika nie je iba pohlavným pudom, prečo sa prieči zásadne rozumu (*grundsätzliche Vernunftfremdheit?*)⁵⁵ Príčinou toho je, že láska nie je čisto duševnou, ale aj telesnou. A keďže telo niekedy požiada proti duchu, stáva sa, že pud aj proti

⁴⁹ Die psychischen Grundlagen der kath. Sittenlehre, str. 122.

⁵⁰ Kolnai, u. d., str. 90.

⁵¹ Tamtiež, str. 75.

⁵² Geschlechtskunde II., Stuttgart, Puttmann, 1928, str. 67. A. Schopenhauer, Genius, Umení, Láska, Svetec, Praha, Symposium, 1923, str. 77.

⁵³ Tamtiež, str. 9.

⁵⁴ La question sexuelle, str. 114.

⁵⁵ Kolnai, u. d., str. 95. Diotima, Schule der Liebe, Rüschi-
kon—Zch. 1946. 324. nasl.

duchu uplatňuje svoje právo. No u človeka hodného toho mena nestáva sa to »ťažké etické minus.«⁵⁶

Ak sa teraz spýtame, čo je s m y s e l l á s k y, musíme odpovedať, že je to sblíženie sa, ba splynutie s milovanou osobou. »Je totiž vlastnosťou aj žiaducej lásky — píše Fr. Tillmann —, že sa neuspokojí s vlastnením vonkajším a povrchným milovanej osoby, ale sa snaží po nakoľko možnom spojení, quasi ad intima illius perveniens.«⁵⁷ Lebo čokoľvek dá človek inému, hoci svoju moc, svoj majetok, svoje vedomosti, ba hoci svoj život, to všetko je iba niečo vonkajšieho, »nie je to ešte on sám v svojom osobnom jadre a obsahu. Úplne sa odovzdáva iba v láske.«⁵⁸ Takto prekročuje tesné hranice svojej osobnosti a splýva s jedným »Ty«-m, premôžuc samotu, ktorá sa ukrýva v každej duši.⁵⁹ V čom je vytrženie lásky, ako to Plato povedal, nájsť stratenú polovicu. To však nemôže sa stať hlbším spôsobom než v pohlavnom akte, v ktorom nielen telá, ale aj duše splynú.⁶⁰ Boh síce mohol nájsť aj iné formy spojenia, no tento spôsob volil, aby sblíženie sa oboch pohlaví čo najintímnejšie uskutočnil a súčasne aj iný cieľ dosiahol. To je »tá veľká sviatosť života a ten, ktorý nehodne je a pije z neho, je a pije si súd.«⁶¹ Pohlavné splynutie má sa diať z lásky a v láske, aby nového človeka v živote opatrovala láska, ktorou matka ho nosí deväť mesiacov pod srdcom, tri roky na rukách a v srdci cez jeho celý život a po smrti.

Z povedaného vysvitá, že láska znamená pre človeka o b o h a t e n i e, d o p l n e n i e o s o b n o s t i.⁶² »Eros — píše A. Adam — nie je iba mocou, ktorá ničí a rozbúra a

⁵⁶ Tamtiež, str. 89.

⁵⁷ Die Verwirklichung der Nachfolge Christi, Bd. IV. 1. Dusseldorf, Schwann, 1935, str. 147.

⁵⁸ Fr. Tillmann, Die Idee der Nachfolge Christi, Dusseldorf, Schwann, 1934.

⁵⁹ R. Allers, Sexualpädagogik, str. 83.

⁶⁰ H. Doms., Vom Sinn u. Zweck der Ehe, Breslau, Ost. deutsche Verlagsa, str. 45.

Žena novej doby, Bratislava, Tatra, 1998, 70.

⁶¹ Olive Schreiner, V. Ellis, Moderne Gedanken, str. 39.

⁶² Kolnai, u. d., str. 67.

celý život podmaňuje; za každých čias bol aj prameňom energií, ktoré premohly svet. Láska muža a ženy, ktorú Stvoriteľ ako jeden z najsilnejších pudov vložil do ľudskeho srdca k zachovaniu pokolenia, je aj jedným z najsilnejších prameňov ľudskej kultúry. Ona rozecuje hrdinov a oduševňuje umelcov.«⁶³ Čiastku dejín by sme museli vynechať, väčšiu polovicu literatúry však z nej vyškrtnúť, ak by sme nechceli jej význam uznať. Je ona dôležitá nielen z individuálnych, ale aj zo spoločenských dôvodov. »Naše ľúbostné pomery — hovorí A. Adler — odohrávajú sa sub specie aeternitatis. Priveľká hodnota, ktorú pripisujeme kráse, platí budúcnosti a zvýšenému prispôsobeniu. Vernosť a úprimnosť, ktorú žiadame, spojenie dvoch duší, po ktorom sa snažíme, vyplýva z popudzujúcej snahy po silnejšom spoločenskom pociť. Podobne aj snaha po deťoch, ktorých spolupatričnosť odzrkadľuje nám ideál spoločnosti a ktoré súčasne znamenajú nám zálohu večnosti.«⁶⁴ Takto »všetko pominuteľné je iba podobenstvom.« (Faust). Aj ľudská láska je iba symbolom večnej!

4. Manželstvo.

a) *Jeho cieľ.*

Láska teda sblízuje muža a ženu, ba ich spojuje v ich najhlbšej osobnosti.⁶⁵ No musí sa to stať ľudskej prírode zodpovedajúcim spôsobom. Človek nie je iba zvieraťom, ktoré vyžije čisto pudove svoju pohlavnosť.⁶⁶ On aj v sexuálnom spojení musí sa riadiť prirodzeným zákonom. Čo však prikazuje tento zákon? Aby sme tomu porozumeli, všimajme si napr. zažívacie ústroje. Načo sú dané prírodou a Bohom? Čo je ich cieľom? Iste, aby spracovaním a rozdelením výživných látok sa organizmus

⁶³ Primat der Liebe, Kevelaer, Butzon u. Bercker, 1939, str. 169.

⁶⁴ U Keyserlinga, str. 310.

⁶⁵ Doms, u. d., str. 23.

⁶⁶ Tamtiež.

zachoval v zdraví. Aby sa to tým istejšie stalo, príroda spojila s jedením a pitím, čiže s prijímaním týchto látok pocit pôžitku, rozkoše. Teda zdravý rozum musí usudzovať: táto rozkoš môže sa užívať iba v spojitosti s cieľom, ktorý je: udržať telesné zdravie. Kto teda hľadá iba rozkoš a vy-
lučuje cieľ, ako to vidieť u pijanov, koná proti rozumu a spácha hriech. To isté platí vo zvýšenej miere o pohlavnom ústrojenstve, ba o pohlavnosti vôbec. Ono koniec-koncov je dané, aby vznikol nový človek. No nestačí človeka iba splodiť. Ani u zvierat to často nestačí: nový život potrebuje pestovanie, ochranu aspoň cez istý čas. U človeka ten čas sa hodne predlžuje, lebo niet bezvládnejšieho tvora než dieťa. Ba, aby to pestovanie a ochrana bola isto zabezpečená, je nevyhnuté, aby rodičia a iba rodičia doživotne boli spojení. Preto, kto chce užívať pohlavnej rozkoše, musí sa slobodnou vôľou zaviazat s jednou osobou nerozlučiteľne, až do smrti žiť v manželstve, ináč užíva rozkoše bez zodpovednosti, čo je rozvrátením prirodzeného poriadku a preto hriechom. Takto nie je vôbec šťastia skrze lásku, iba v manželstve, ako to šľachetná Madame de Stael povedala.

Teda manželstvo je u s t a n o v i z ň o u p r í r o d y a nie ľudskou konvenciou. Preto sa nachádza aj u p r i m i t í v n y c h k m e ň o v. »Už u najprimitívnejších ľudí — píše etnolog A. W. Nienwenhuis — nachádzame manželstvá v najvyššom smysle slova. A bezmravné pomery sú práve u primitívnych najzriedkavejšie. Preto pri manželstve nemôže ísť o konvenciu. V ňom nachádza v e č n é a v š e o b e c n é svoj zodpovedný výraz. Ak to moderní zaznávajú, nech sa priučia u takzv. prírodných národov.«⁶⁷ U nich manželstvo je vo všeobecnosti trvalé spolužitie pri prísnom zachovaní manželských zákonov.⁶⁸ Dokonca sa u nich nájdú aj tri osobné motívy, pre ktoré sa manželstvá uzavierajú: vzájomná sympatia, snaha po potomkoch a

⁶⁷ U Keyserlinga, str. 71.

⁶⁸ Nienwenhuis, tamtiež, str. 61.

potreba vzájomnej pomoci v boji o život.⁶⁹ Teda práve tak ako v manželstve kultúrnych národov. Preto iba materialistická predpojatosť môže tvrdiť, že sexuálna etika sa mení podľa podnebia, ba podľa užíwanej stravy.⁷⁰

Podobne je tomu u väčšiny kultúrnych národov. Aj ony uznávajú vo všeobecnosti monogamné a nerozlučiteľné manželstvo, takže ešte aj pri terajšom úpadku manželskej etiky môžeme spokojne povedať: omnoho viac ľudí je za manželstvo než proti nemu.

To potvrdzujú aj rôzne obrady, ktorými sa manželstvo uzaviera. Je to svätou vecou, »hieros gamos«, ako ho staré mystériá menujú. U starých Rimanov snúbenec a snúbenica obetovali božstvu koláč, ktorý potom medzi sebou rozdelili na znak toho, že odteraz ich život bude nerozdeliteľný. To bola takzv. *confarreatio*. Snúbenica mala na hlave štvorhranný ohňočervený závoj, ktorý tvár však nezakryl (*flammeum*) na znak toho, že snúbenica má žiť odteraz iba svojmu mužovi, obrátiac iba k nemu svoju tvár. Pri tejto príležitosti snúbenec odovzdal vyvolenej prsteň zo železa, neskoršie zo zlata ako zálohu trvalej vernosti. Keď sa svet obrátil ku kresťanstvu, niekde pri uzavrení manželstva užívali kríž a meč na znamenie, že manželstvo je utrpením a bojom. A tak by sme mohli pokračovať: všetky obrady svedčia o trvalom sväzku, ktorý sa posväcuje zvláštnym spôsobom.

Na základe povedaného môžeme už prikročiť k otázke: čo je s m y s l o m, c i e ľ o m m a n ž e l s t v a? Tá otázka vznikla najnovšie medzi samými katolíkmi moralistami. Aby sme jej porozumeli, musíme vyhlásiť: všetci katolíci sú zajedno v tvrdení, že plodenie detí a ich výchova je cieľom manželstva. Je iba otázkou, či ten cieľ je zároveň aj najbližším alebo iba prostredným.

Že otázka o smysle alebo celi manželstva je d ô l e ž i t o u, uznávajú aj ľudia, ktorí sa nestotožňujú s katolíckym stanoviskom. Tak aj Keyserling tvrdí, že práve zaznávanie

⁶⁹ Nienwenhuis, tamtiež, str. 51.

⁷⁰ Bertrand Russel, *Marriage and Morals*, str. 11.

tohto smyslu je prapríčinou jeho dnešnej krízy.⁷¹ Podľa neho v manželstve neide o koncesiu, ktorá sa robí slabému a hriešnemu telu, ale o prostriedok »najvyššieho uskutočnenia smyslu«, z čoho pre budúcnosť vyplýva, že manželstvo nikdy nebude prekonané, ale mu vývojom pribúda na význame.⁷²

Ale čo je tým s m y s l o m ? Podľa Keyserlinga »celý smysel manželstva je v zachovanom napnutí«.⁷³ No to je primálo. V manželstve je stále napnutie, aj v tom najideálnejšom, lebo najmä dnes ľudia sú veľmi diferencovaní, no to nie je smyslom manželstva. To napnutie je napr. aj medzi zamestnávateľom a zamestnancom a predsa ich pomer nie je manželstvom. Podľa Westermarcka »dejiny ľudského manželstva sú dejinami spojenia, v ktorom ženy postupne zvíťazily nad náruživosťami, predsudkami a sebeckosťou mužov.«⁷⁴ No, ako vidieť, ani to nevyčerpáva podstatu veci. Aj v tom prezradzuje autor, ako v iných názoroch o manželstve, iba svoju povrchnosť, hoci je pravda, že ženy cez storočia vskutku sa striasly v manželstve otroctva mužov. No v tom nie je smysel manželstva. Fr. Schlegel a Fr. Schleiermacher ponímajú manželstvo ako zobrazenie trojjedinosti, v ktorej tretie nemá byť dieťa, lež súlad medzi »ja« a medzi »ty«. To sa už približuje k opravdivému smyslu, avšak ho neurčuje úplne. Manželstvo je vskutku spojenie »ja« a »ty«. Preto aj manželia, ktorí si pred inými »vykajú« nielen v rozčúlenosti, ale aj v ľúbostnom obcovaní si »tykajú.« To intímne spojenie, ba splývanie obidvoch duší totiž iba tým bezprostredným »ty«-m dá sa vyjadriť, ktoré je nosítkom aj najvrúcnejšej lásky k Bohu. Avšak manželstvo nemá iba za cieľ harmóniu vytvoriť medzi »ja« a »ty«, ale práve aj to dieťa, ktoré sa vylučuje z tejto zemskej trojice, keďže aj ten súlad slúži na to, aby dieťa sa počalo, narodilo, vychovávalo.

⁷¹ Ehebuch, str. 8.

⁷² Tamtiež, str. 31.

⁷³ Tamtiež, str. 37.

⁷⁴ U Forela, La question sexuelle, str. 156.

Podľa P. Ernsta »matka uprostred svojich detí, odkvitnuvší kvet s dozrievajúcim semenom, je priamo symbolom, že náš tunajší individuálny život má vyšší smysel, ktorý jednotliviec nikdy nemôže vedieť, iba zbožne cítiť.«⁷⁵ No aj to je málo. Niečo každý musí v e d i e ť aj o smysle manželstva. Veď nostra res agitur! (Ide o nás!)

Čo je teda o p r a v d i v ý m cieľom manželstva? Aby sme na to mohli odpovedať, musíme rozoznať pohlavný pud, eros a vôľu, ktorou sa niekto zaväzuje k manželstvu. Čo sa týka p u d u, ten popudzuje k spojeniu.⁷⁶ Preto sa aj tak volá. Ten teda nepozná cieľ splodiť deti, ktoré ešte ani nie sú, iba budú. K tomu by bolo treba, aby pud mal rozum, čoho však nemá. Z toho dôvodu v prísnom smysle slova nie je správne hovoriť o p u d e na zachovanie ľudského pokolenia. Inou otázkou je, čo je nie predmetom toho pudu, ale objektívnym cieľom (finis operis), ktorý nie sám pud, ale iný (Boh) pozná a chce uskutočniť. A na tú otázku každý rozumný človek musí povedať: splodenie dieťaťa. To je to jediné »ospravedlnenie« manželského sexuálneho pomeru (Tolstoj). To isté treba povedať aj o l á s k e, e r o s e, ktorá, ako sme povedali, nestotožňuje sa úplne s pudovou žiadosťou, keďže involvuje aj duševné prvky. Aj láska smeruje k »spojeniu, takmer by sme povedali, k splynutiu dvoch osobností v jednu... Sú dve duše, ktoré iba jedno telo majú, ba v istom smysle nie sú dve duše, iba jedna, taká veľká je rovnakosť cieľov, smyslov a náklonností.«⁷⁷ V láske zpravidla muž hľadá ženu a žena muža a nie dieťa a to ani v najideálnejších pomeroch nie. Tobiášovia, ktorí približujú sa k žene pre deti, sú výnimkou. V akte samom, v ktorom tá láska dosahuje vrcholu, zpravidla sa neprejavuje úmysel deti plodiť. Ba úmysel plodiť ako aj neplodiť v splývaní pôsobí viac-menej ru-

⁷⁵ U Keyserlinga, str. 145.

⁷⁶ Ruland, Handbuch der prakt. Seelsorge, II., str. 34. Kolnai, Sexualethik, str. 68. Georg, Eheleben u. Kindersegen, str. 15. Havelock Ellis u Keyserlinga, str. 316.

⁷⁷ Rive-Umberg u Domsa, str. 36.

šivo.⁷⁸ Prirodzená žiadosť po deťoch je celkom iné než pohlavná žiadosť.⁷⁹ To potvrdzuje aj príroda sama. Koľko ráz stáva sa pohlavné spojenie bez toho, žeby nastalo počatie. U každej ženy iba 12—19 dní pred menštruáciou sú plodné, ostatné sú neplodné, v ktorých teda údajný cieľ: dieťa, nemôže sa splodiť. Teda ani sama príroda neurčí za jediný cieľ splodenie dieťaťa, ale pripúšťa aj iné, ktoré môžu sa vtedy dosiahnuť ako ukojenie telesnej žiadosti, najmä však preukaz lásky. Preto aj v umení a literatúre pohlavná láska hrá väčšiu úlohu, než materinská.^{79a} Konečne ani vôľa uzavrieť manželstvo neinvolveruje absolútne vôľu dať život deťom, hoci ani ju nevylučuje. Lebo najmä dnes mnohí si to nežiadajú a predsa manželstvo je platné. Iné ciele ich k tomu vedú: ako telesná a duševná láska, vzájomná pomoc v živote, získanie majetku, rodinných výhod atď. Inou vecou je, že aj podľa Van de Veldeho »deti tvoria najsilnejšie duševné puto v normálnom manželstve«⁸⁰ a inou vecou je, že manželia si ich želajú a pre ne uzavierajú manželstvo. Pravda, ak sú už tu, môžu trvalo viazať rodičov, ktorí azda bez nich by sa rozišli.

Podľa toho teda, čo považujeme za hlavný cieľ: či bezprostredný (keďže prvý je prednejším než druhý), alebo prostredný (keďže dôležitejší je hlavnejší než menej dôležitý), aj smysel manželstva bude označený iný a iný. S v. T o m á š A k v i n s k ý kládol dôraz na prostredný (finis operis), keď vyhlásil, že cieľom manželstva je spojenie muža a ženy k splodeniu a výchove detí a k spoločnému rodinnému životu.⁸¹ V tom »spoločnom rodinnom živote« je obsažené to, čo moderní menujú »vzájomným doplnením

⁷⁸ Georg, Eheleben, str. 45.

⁷⁹ Allers, Sexualpädagogik, str. 26.

^{79a} Doms, Vom Sinn u. Zweck der Ehe, str. 18.

⁸⁰ Th. Van de Velde, Dokonalé manželství, prel. Heller, Praha, Lit. a věd. nakl., 1930, str. 32.

⁸¹ Supplem, qu. 44. a. 1. sequ. Vid' o tom O. Schilling, Die Staats-u, Soziallehre des. hl. Thomas v. A., München, Hueber, 1930, str. 316.

oboch pohlaví«, »splývaním tela a duše«, ktoré oni však považujú za prvotný cieľ. C o d e x i u r. c. si osvojil náuku sv. Tomáša a ju doplnil novým prvkom, totiž: remedium concupiscentiae (liek proti žiadostivosti). Manželstvo teda je aj na to, aby človek ukojil svoju telesnú žiadosť, čo tiež spadá do »spojenia tela a duše.« Podľa Codexu teda »Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis: secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae.«⁸² (Prvotný cieľ manželstva je splodenie a výchova dieťaťa: druhotný vzájomná pomoc a liek proti žiadostivosti). Táto definícia, ako vidieť, aj lepšie zodpovedá právnemu ponímaniu manželstva než moderných. Aj e n c y k l i k a »C a s t i c o n n u b i i« ju uvádza.⁸³ Sv. Tomáš takto formuloval iba starú náuku, ktorá všeobecne bola uznaná v jeho dobe. Túto starú náuku vyjadril už Athenagoras týmito slovami: »Každý z nás má iba jednu ženu, ktorú si vzal podľa nami vynesných zákonov a to iba cieľom splodenia dietok. Lebo ako sedliak, ak vkladá semeno do lona zeme, vyčká prv deň žatvy a neseje nové semeno, tak aj u nás žiadosť má za cieľ plodenie detí.«^{83a} A tá definícia ešte ani dnes nestratila na význame. Mnohí katolícki moralisti ju majú. Ba dokonca aj n e k a t o l í c i ju opisujú. Tak podľa H. Ellisa manželské »spojenie má predovšetkým za cieľ plodiť potomkov, ich vychovávať a viesť, kým sami nemôžu starať sa o seba.«⁸⁴ Podobne súdi B. Russel, ktorý práve pre plodenie detí vysoko si váži v »týchto dňoch kontracie« rodinu.⁸⁵ Sem patrí aj náuka Schopenhauerova. Podľa neho, všetko, čo sa vo vesmíre deje, je výplodom nevedomej vôle, ktorá rozmanitými spôsobmi dosahuje svoje ciele. Tak aj »ona živá, či dokonca vrúcna túžba po určitej žene je teda bezprostrednou zárukou nezničiteľnosti jadra našej bytosti a jej ďalšieho trvania

⁸² Can. 1013. par. 1.

⁸³ Olomouc, 1935, prel. Dr. Vašek, str. 13.

^{83a} U D. Lindnera, Der Usus matrimonii, Munchen, Kösel, 1929, str. 35.

⁸⁴ Moderne Gedanken, str. 35.

⁸⁵ Marriage und Morals, str. 148.

v rode.«⁸⁶ Tá túžba totiž zabezpečuje trvanie individua v rode. V takom prípade príroda dosahuje svoj cieľ tým, že »vštepuje individuu určitý blud, pre ktorý sa mu bude javiť osobným dobrom, čo vpravde je iba dobrom pre rod.«⁸⁷

Niektorí moderní, ako sme už povedali, považujú »vzájomné vnútorné formovanie« za hlavnú príčinu a vlastný smysel manželstva.⁸⁸ Takto ponímal vec už Kant, podľa ktorého manželstvo je spojenie dvoch osôb rôzneho pohlavia k doživotnému obapolnému vlastneniu ich pohlavných vlastností. Najrozhodnejším zastancom toho názoru však sa stal D o m s v už spomenutej knihe »Vom Sinn u. Zweck der Ehe.« V nej žiada, aby sa už raz urobil koniec názoru, že spojenie snúbeneckej lásky a pohlavnej rozkoše je prírodou a Bohom určené ako prostriedok ku zachovaniu rodu.⁸⁹ Podľa neho hlavný cieľ lásky a s ňou spojenej rozkoše je vzájomné doplnenie dvoch pohlaví v doživotnom sväzku, hoci nepopiera, že ďalším cieľom je plodenie dietok. »Manželský akt — píše — má objektívny bližší cieľ: uskutočnenie živej dvojjednotnosti manželov v reálnom poriadku bytia skrze splývanie tiel. To uskutočnenie má v sebe hlboký smysel. Prirodzene doznieva smerom na dva ďalšie ciele, z ktorých jeden je v oblasti osobnej, druhý však v biologickej. V osobnej oblasti cieľom je doplnenie manželov ako osôb v rôznych vrstvách ich bytosti, v biologickej však koniec koncov plodenie potomkov.«⁹⁰ Teda ani Doms nepopiera, že jedným cieľom manželstva je aj splodenie dietok. Rôzne ciele manželstva podáva iba v inom poradí, čo koniec koncov je vedľajšou vecou. Nie bez príčiny sa tu odvoláva Doms aj na e n c y k l i k u »C a s t i c o n n u b i i.« Lebo hoci si osvojuje de-

⁸⁶ Genius atď., str. 102.

⁸⁷ Tamtiež, str. 84.

⁸⁸ Gatterer, Gottes Geandken, str. 75.

⁸⁹ U. d., 185.

⁹⁰ Tamtiež, str. 91—92. Podobné učí B. Krempel, podľa ktorého cieľom manželstva je »životné spojenie oboch pohlaví«. Die Zweck frage der Ehe, Einsiedeln, Benziger, 1941, 198.

finíciu sv. Tomáša a Codexu i. c., jednako hovorí: »Toto vzájomné vnútorné utváranie manželov, toto vytrvalé úsilie navzájom si pomáhať k dokonalosti, veľmi oprávnené v istom smysle . . . sa môže nazvať tiež prvotnou príčinou a dôvodom manželstva, ak sa však chápe manželstvo nie v presnejšom smysle ako zriadenie k riadnemu splodeniu a výchove potomstva, lež v smysle širšom ako spoločenstvo, pospolitosť celého života,«⁹¹ čo ináč už aj Catechismus Romanus pripustil.⁹² Iní autori podobne sa vyslovujú. Tak píše Mausbach: »Od . . . objektívnych cieľov manželstva (ktoré sú: zachovanie rodu, doplnenie v láske, sviatostné posvätenie) treba rozoznať psychologickú motiváciu uzavretia manželstva, ako aj manželského života . . . Pravé manželstvá lásky nepochádzajú z úmyselného rozmýšľania, zriedka aj z vedomej »vôle k dieťaťu«; pochádzajú z nevysloviteľného zažitia lásky, zo spontánneho, mohutného priťahovania sa dvoch osobných bytostí. Avšak v tomto hľadaní a nájdení sa oboch pohlaví má príroda dieťa, budúcnosť človečenstva pred očami.«⁹³ Aj Ruland učí podobne. »Hlavný cieľ« manželstva, ktorý príroda hľadá uskutočniť — píše — je plodenie dietok. Tento hlavný cieľ však stojí pri uzavretí manželstva v povedomí často v úzadí. Jeho bližší cieľ je hľadanie po doplnení vlastnej bytosti v trvalom sväzku k ocenenej, pohlavne rôznej osobe, s ktorou sa snaží dosiahnuť úplné doplnenie »ľudskej bytosti.« Ved' Cirkev povoľuje, ako je známe, manželstvo aj medzi osobami, ktoré podľa prírodných úvah nemôžu už dúfať na potomstvo. V jednotlivých prípadoch môžu dovolené vedľajšie ciele až hlavný dôvod uzavretia manželstva znamenať, manželstvo nie je preto neplatné, kým hlavný cieľ sa výslovne ako podmienka nevylučuje. Také vedľajšie ciele sú záchrana pred pohlavnými hriechmi, vzájomná pomoc a opora atď.«⁹⁴

⁹¹ Str. 15.

⁹² P. II. c. 8. qu. 13.

⁹³ U Lindnera, der Usus Matrimonii, str. 211.

⁹⁴ Handbuch der prakt. Seelsorge II., str. 283.

V obidvoch názoroch teda plodenie dieťaťa je dôležitou vecou. Že sa v tom však muž a žena od prírody navzájom doplňujú, netreba dlho dokazovať. Ku každému inému činu muž sa lepšie hodí než žena, vyjmúc plodenie, hlása sv. Tomáš.⁹⁵ No, ale aj naopak je pravda, že ani bez muža nie je plodenia. Avšak nestačí iba telesný život dať potomkovi. Dôležitý je tiež duševný a ten sa dáva v o v ý c h o v e. »Tá výchova je iba prirodzeným pokračovaním plodenia.«⁹⁶ To je to »odčinenie za smyselnú lásku« (Tolstoj), ktorej ospravedlnenie z čiastky uznáva aj taký materialista, akým je B. Russel.⁹⁷ No k tomu zasa už od prírody výborne sa hodí muž a žena. Oni sa starajú predovšetkým o hmotné živobytie dieťaťa. Muž získava svojou prácou potrebné dobré: stará sa o stravu, šatstvo, byt a pod. Žena zasa v drobnom podáva tieto veci dieťaťu: prichystá tú stravu, upraví tie šaty, zariadi ten byt. Preto muž je telesne a duševne silný, pre životný boj vystrojený, žena však viac bytosť jemnosti a citu, ktorá má smysel pre malé, útle, vkusné. V druhom rade obidvaja majú sa starať aj o duševnú výchovu: o zošľachtenie citlivej detskej duše, o upevnenie charakteru. Aj k tomu sú muž a žena »stvorení.« Muž rozhodnosťou ukazuje smer, svojou silou je aj ostatné fórum, ku ktorému sa možno odvolávať, žena však svojou príslovečnou láskou vyhladzuje hrany otcovskej autority.

I n ý m c i e ľ o m je vzájomné doplnenie, či ho už kladieme na prvé alebo na ostatné miesto. Človek je spoločenský tvor a tá jeho túžba uplatňuje sa najelementárnejším spôsobom v manželstve. Už od prírody je muž odkázaný na ženu a žena na muža. Preto už Boh v raji povedal: »Non est bonum esse hominem solum,«⁹⁸ (Nie je

⁹⁵ I. qu. 92. a I.

⁹⁶ Eberhard Welty, Gemeinschaft u. Einzelmensch, Salzburg, Pustet, 1935, str. 280.

⁹⁷ Marriage and Morals, str. 136.

⁹⁸ Gen. 2., 18. Krásne to opisuje Ramuz: Ako to pochopiť teraz, keď všetko je zkazené? Lebo oni boli síce dvaja, ale zároveň jeden. A to práve... človek dnes márne hľadá, márne potom lacnie a žizní ako po ničom inom. Lebo ona je ja a ja som ona (o to sme boli pripravení): sú popretím množstva a zároveň stelesnením množstva. (Adam a Eva, 59.)

dobré človekovi byť samotným), čo opakovali starí slovami: »Unus homo, nullus homo.« (Jeden človek, žiadny človek). Každý človek je do istej miery v sebe neúplný. Preto už od prírody potrebuje druhu, ktorý ho vyplní a to zasa sa stáva najdokonalejším spôsobom druhým pohlavím, ktoré práve preto je vystrojené protivnými vlastnosťami, takže najideálnejšie je manželstvo, v ktorom majú prevahu protivné stránky. Takto muž a žena tvoria dva póly, okolo ktorých sa krúti celý ľudský život. No na manželstve sú zainteresovaní nielen manželia. Jeho sociálny význam prekračuje prah domáceho krbu. »Výkvet lásky — píše Kolnai — má byť majetkom milujúcich a ich tajomstvom... no ovocie... záležitosťou medzi nimi a spoločnosťou.«⁹⁹ Veď dieťaťom sa rozširuje spoločnosť. Preto manželstvo nie je iba súkromnou záležitosťou. »Celý národ, celé človečenstvo sa na ňom zúčastňuje!«¹⁰⁰

Do sporu o cieľoch manželstva konečne zasiahlo 1. apríla 1944 Sv. Oficium. Dekrét má toto doslovné znenie: »O cieľoch manželstva a ich vzťahu a poriadku v posledných rokoch vyšly rozličné publikácie, ktoré alebo tvrdia, že prvotným cieľom manželstva nie je splodenie dieťaťa, alebo že druhotné ciele nie sú podriadené prvotnému cieľu, lež sú od neho neodvislé. V týchto publikáciách jedni označujú za prvotný cieľ manželstva to, druhé to, ako napr.: všestranné dopĺňovanie sa manželov a jednota, udržiavaná a zdokonaľovaná duševným a telesným darovaním vlastnej osoby a mnohé iné podobné mienky. V týchto spisoch občas sa dáva slovám (ako napr. sú: cieľ prvotný, druhotný), používaným v cirkevných dokladoch, smysel, ktorý týmto výrazom podľa spoločného zvyku teologov neprislúcha. Tento nový spôsob myslenia a vyjadrovania sa uvádza do omylov a neistoty. Aby týmto omylom a neistotám zabránili ich Eminencie najd. Otcovia kardináli, ktorým je sverená ochrana viery a mravov

⁹⁹ Kolnai, u. d., str. 93.

¹⁰⁰ Adler u Keyserlinga, str. 313.

v plenárnom zasadnutí dňa 29. marca 1944 po predložení pochybností: Či možno prijať mienku niektorých moderných autorov, ktorí alebo popierajú, že prvotným cieľom manželstva je splodenie a výchova dietok, alebo učia, že druhotné ciele manželstva nie sú podstatne podriadené prvotnému cieľu, lež že sú rovnako hlavné a nezávislé«, rozhodli sa odpovedať z á p o r n e.

b) *Vlastnosti manželstva.*

Z podstatného cieľa manželstva vyplýva, že musí mať dve podstatné vlastnosti: musí byť monogamné a nerozlučiteľné. *M o n o g a m i a* znamená spojenie iba jedného muža s jednou ženou. Ak je hlavným cieľom manželstva splodenie a výchova detí, tak je to jasné, že iba monogamia úplne toho cieľa dosahuje. Lebo ak jedna žena sa spája s viacerými mužmi (*polyandria*), plodenie zpravidla je nemožné. Teda už príroda sa bráni proti tomu: prostiútky nemávajú deti, aj bez zvláštneho zásahu do behu prírody. Ak by sa však výnimočne (v prvej dobe) dieťa predsa narodilo, otec je neznámy (reakcie krvi nie sú ešte istými príznakmi otcovstva) a tak je nemožná vhodná výchova, ktorá je taká dôležitá ako splodenie samo. Neistý otec nie je žiadnym otcom, ako aj mnohí mužovia nie sú otcami. »Ak láska otcova a matkina — poznamenáva správne Gatterer — nepochádza ako z jedného srdca, stráca výchova jednotný ráz a z dieťaťa nevytvorí sa jednotný charakter.«¹⁰¹ K plodeniu treba jedného tela, k výchove však jednej duše. Ale ani o vzájomnej pomoci nemôže byť v *polyandrii* reči, kde viacerí mužovia sa delia o jednu ženu: tu prirodzene vládne nepokoj, závišť, hašterenie, ktoré vytvárajú to *adiutorium vitae*.

V *polygynii*, ak totiž jeden muž má viac žien, plodenie je možné, ale výchova je znemožnená, keďže zasa chýba to jedno srdce. Kde muž je rozdelený medzi viacerými ženskými, tam aj jeho srdce je rozdelené a nemôže

¹⁰¹ Gottes Gedanken, str. 75.

ho dať celé ani dieťaťu. Pravda ešte viac trpí v polygynii vzájomná pomoc. V takom manželstve žiarlivosť je každodenným hosťom. Preto polyandria sa zakazuje prvotným zákazom prirodzeného zákona, polygynia však druhotným. V prvom prípade ani Boh nemôže dať dišpenz, v druhom však áno, ale iba z dôležitej príčiny. Ako teda vidieť, takým spôsobom veľmi účinne sa háji jednoženstvo z právnych prvkov, ktoré sú vždy silnejšie než motívy citu a lásky.

Ale, ak sa považuje za cieľ manželstva i v z á j o m n é doplnenie v láske obidvoch manželov, aj vtedy dá sa jednosť dostatočne hájiť. Lebo »pravá láska vytvára práve tak opakovanie ako náboženské obrátenie.«¹⁰² Je to jedinečný zážitok, ktorý nemôže sa opakovať. Opravdivá, hlboká láska nechce ponechať svojho partnera iným. To vidieť z nešťastnej lásky, ktorá niekedy volí radšej smrť, ako sa zrieknuť svojho objektu, ale aj zo žiarlivosti, ktorá popri nerozumnosti skrýva aj zrno prirodzenej pravdy: jednosť manželského života. Krásne to vyjadruje I. Klug, ktorý jedinečný pomer muža a ženy porovná aróme. »Tú jemnú arómu — hovorí¹⁰³ — má iba ten, ktorého duša je ako pohár čistého vzácneho vína, z ktorého nenechá každej maškrtiť, iba jednej piť, s ktorou sa rozhodol podeliť v zákonitom spojení dom, stôl, misu, chlieb, lôžko, šťastie a utrpenie.«

Preto, ako aj A. Forel musí uznať, »opravdivá promiskuita nikdy nepanovala u primitívnych ľudí.«¹⁰⁴ Opačné zjavy sú iba v ý n i m k o u. Čo potvrdzuje aj okolnosť, že nevieme si vysvetliť prechod z údajnej polygamie k monogamii, ktorá aj podľa protivníkov prirodzenosti jednoženstva panuje ešte na svete. »Máme veriť, — pýta sa G. H. Joyce — že pračlovek bez akéhokoľvek učiteľa, bez náboženských dôvodov, ktoré, zdá sa, sú jedine účinné hrádze

¹⁰² U Kolnai-a, str. 356.

¹⁰³ U Kolnaia, str. 356.

¹⁰⁴ La question sexuelle, str. 156.

proti sile vášní, urobil nekonečne veľký krok od promiskuity k jednoženstvu?¹⁰⁵

Nie je to podstatne horšie ani u c i v i l i z o v a n é h o človeka. V jadre nie je »menej schopný žiť cez celý život v šťastí s jedným partnerom.«¹⁰⁶ Nie je pravda, že čím vzácnejší je muž, tým menej mu stačí jedna žena: všetky »stránky« nášho bytia musia byť uspokojené a to môžu urobiť iba rôzne ženy.«¹⁰⁷ Opravdivý muž hľadá iba jednu, tú pravú. To potvrdzuje aj T h. H. V a n d e V e l d e, ktorý iste nie je predpojatý. »Mám monogamnú formu plne vyvinutej lásky — píše — nad všetky pochybnosti. Pokiaľ človek dušou a smyslami vrúcne miluje, je jeho duch do tej miery zaujatý myšlienkami na milovaný predmet, že zostane v podstate monogamným aj vtedy, keď zvyk náboženský alebo rasový, nútená alebo núdzová situácia privádzajú pohlavný styk s inou než s milovanou osobou.«¹⁰⁸ Podľa Van de Veldeho sa ukazuje u človeka hlavne u muža »jeho pôvodné naprosto polygamné založenie, ak pohlavný pud sa celkom nevyvinul k láske, alebo ak stratí svoj vysoký vývoj.¹⁰⁹ No v takom prípade účinkuje iba pud, ktorý nie je ani monogamným ani polygamným, ako nejestvuje na poli výživy pud k obedu s jedným alebo desiatymi chodmi.¹¹⁰ Pud pokrmu a nápoja smeruje iba k naplneniu, pud pohlavný však iba k telesnému spojeniu a to všade a za každých okolností, neurčuje však počet osôb, s ktorými má sa človek pohlavne spojiť. Monogamnosť alebo polygamnosť môže teda prebývať iba v založení duše a jej postoji. Len v takom smysle teda možno pripustiť, čo tvrdí K e y s e r l i n g, keď píše: »Ako erotická bytosť každý je od prírody

¹⁰⁵ Die christliche Ehe, Leipzig, Hegner, 1934, str. 49.

¹⁰⁶ B. Russel, Marriage and Morals, str. 109.

¹⁰⁷ Blüher u Kolnai-a, str. 83.

¹⁰⁸ Dokonalé manželství, str. 44. Ešte aj Hirschfeld—Bohm považujú slobodnú monogamiu za ideál. Sexualerziehung, Berlin, Universitas, 1930, 225.

¹⁰⁹ Tamtiež.

¹¹⁰ Kolnai, u. d., str. 193.

polygamný a to žena výslovnejšie než muž, keďže jej erotika je viac nuansovaná.«¹¹¹ Ináč si protirečí, lebo na inom mieste hovorí: »V bipolárnom pomere napnutia nemôže byť človek s viacerými než s jedným. Polygamný manželský pomer je čisto pojmove nemysliteľný.¹¹² To isté treba povedať o názore L. Bluma. Podľa neho »muž a žena sú zo začiatku polygamní, potom v ohromnej väčšine prípadov, dospejúc k istému stupňu ich vývinu a veku, vidíme ich sa snažiť a umiestiť v monogamii.«¹¹³ U žien to trvá 10—15 rokov, v ktorých sa odovzdávajú svojim vášňam až »nastane un imperieux besoin se fixer«,¹¹⁴ u mužov môže to ešte ďalej trvať. Avšak poznáme ženy a mužov, a sú to takmer všetci, ktorí aj po tejto dobe sú — »polygamnými«. Lebo aj v najvyššom veku majú žiadosť, ktoré smerujú aj k inému partnerovi než k vlastnému. Je to pud, o ktorom sme práve povedali, že nie je ani monogamným, ani polygamným, ktorý účinkuje. No, hlásaním takých náuk dokorán sa otvárajú brány nezodpovednej smyselnosti, ktorej výsledkom je, ako maršal Pétain pri vyhlásení o složení zbraní povedal, pohodlnosť, hedonizmus, depopulácia, ktoré viedly k francúzskej porážke. Táto Blumova kniha, ktorá dosiahla až 63. vydanie r. 1937 a podobné, sú spoluvinníci na skaze tohto národa veľkých dejín!

Druhá podstatná vlastnosť manželstva je nerozlúčiteľnosť. Ona znamená, že sväzok trvá až po smrť manželov. Aj tá vlastnosť vyplýva z prírody spojenia. Lebo ak jeho cieľom je aj výchova detí, tá nie je možná, ak rodičia môžu sa po istom čase rozísť. Dieťa obidvoch potrebuje, aspoň kým trvá výchova. Ale ani po skončení výchovy nemôžu uvoľniť sväzok, lebo tá možnosť by ho oslabovala aj počas výchovy: ľudský dôvtip by našiel príčinu ho aj prv zrušiť. Potom, veľmi ťažko je určiť, kedy

¹¹¹ Das Ehe-Buch, str. 15.

¹¹² Tamtiež, str. 29.

¹¹³ Du mariage, str. 4—5.

¹¹⁴ Tamtiež, str. 29.

prestáva výchova. Vlastne až v smrti, lebo človek ešte aj po plnoletosti potrebuje radu a lásku svojich rodičov. Zvlášť vidieť však nevyhnutnosť trvanlivosti sväzku, ak berieme do ohľadu v z á j o m n ú p o m o c manželov. Tú potrebujú až do smrti, ba čím sú starší, tým viac. Je tu ešte jeden psychologický moment. Ak manželia by vedeli, že svoj sväzok môžu kedykoľvek uvoľniť, v žiadnom okamihu by nebola tá láska taká dokonalá, ktorá aj pre deti je prepotrebná: Jej hĺbka môže pochádzať iba z presvedčenia, že sú viazaní na celý život. Manželstvo »musí byť nerozlučiteľné, — hovorí Goethe — lebo prináša toľko šťastia, že všetko jednotlivé nešťastie nedá sa ním porovnať. A čo hovoria ľudia o nešťastí? Je to netrpezlivosť, ktorá človeka občas napadne a vtedy ráči sa cítiť nešťastným«. Preto nemá pravdu Keyserling, ktorý hovorí, že rozluka je lepšia než sväzok, ktorý zadusí človeka.¹¹⁵ Práve také polozenie dáva príležitosť k vyvinutiu plnej osobnosti, ktorá práve v obetiach sa plne uplatňuje. Inak, ktoré manželstvo je bez obetí? No, ak ťarcha vskutku je neznesiteľnou, tam je rozluka od lôžka a stola, ale nie od sväzku, ktorý pre dobro iných musí ostať. »Práve príkaz doživotného jednomanželstva — píše Ruland — ako to žiada kresťanstvo, dáva spojeniu medzi mužom a ženou sociálne utuženie takej vysokej mravnej sily, že iba na nej môže sa človečenstvo povzniesť a uzdraviť.¹¹⁶

Ak cieľom manželstva je i v z á j o m n é d o p l n e n i e o b i d v o c h m a n ť e l o v, vtedy azda nerozlučiteľnosť dá sa ešte dôraznejšie odôvodniť. Lebo láska sa neuspokojuje s časom, ona je večná. Zvlášť dá sa to ilustrovať na manželskom akte. »Skrze ten nastane v istom smysle medzi mužom a ženou telesné príbuzenstvo a preto je v odovzdaní sa aj telesne niečo, čo nedá sa odvolať.«¹¹⁷ Hlavne u ženy je to prípadom, ktorá nielen

¹¹⁵ Ehebuch, str. 43.

¹¹⁶ Von den Pflichten gegen den Nächsten, Munchen, Hueber, 1936, str. 287.

¹¹⁷ Georg, Eheleben, str. 19.

telesne, ale aj duševne je na trvalosť založená. Muž viac sa môže od tejto náklonnosti oslobodiť. Ale aj on má smysel pre trvalú rodinu. Ináč nedalo by sa vysvetliť, že proti toľkým ťažkostiam jednako väčšina ľudí žije v doživotnom manželstve.¹¹⁸ Nerozlučiteľné manželstvo teda korení v ľudskej prírode, ako Odyseovo manželské lôžko v nehnuteľnej živej olive!¹¹⁹

c) *Hriechy proti manželstvu.*

Niektó povedal, že o pohlavných veciach iba vtedy treba hovoriť, keď človek je celkom pokojný, keď nezúri v ňom náruživosť smyselnosti, lebo tá je zlým radcom pri riešení takýchto životných otázok. Vášeň zatemňuje rozum a bráni mu, aby prišiel k poznaniu pravdy. Teda treba sa vžiť »d o o v z d u š i a r e a l i t y« (Wirklichkeitsmilieu), aby človek chápal pravdu. Najmä platí to o pojednávaní týkajúcom sa hriechov proti manželstvu.

Ak tu hovoríme o takých hriechoch, nerozumieme iba cudzoložstvo, ale každý hriech proti čistote. Lebo každý z nich zneužije pud, ktorý môže sa uplatniť iba v manželstve. Teda aj konkubinár prehrešuje sa proti manželstvu v tom smysle, že užíva právo, ktoré iba manželstvo mu môže dať. No nechceme sa tu zmieniť o všetkých hriechoch, iba o tých, ktoré sú pre našu dobu najviac charakteristické.

Tu treba spomínať predovšetkým s e b a p r z n e n i e, ktoré je zvlášť medzi mládežou rozšírené. Mladý človek nechce vyčkať, keď nadíde jeho čas, aby svoje pohlavné sily uplatňoval v prirodzenom sväzku, ale ich premárni mimo neho neprirodzeným spôsobom. Nechceme preháňať biologické následky toho hriechu: ak dotýčný je telesne silný a hriech nestáva sa často, príliš netrpí ujmu na telesnom zdraví, ale rozhodne na duševnom.^{119a} Tento hriech

¹¹⁸ R. Huch u Keyserlinga, str. 149.

¹¹⁹ Muckremann, Der Sinn der Ehe, str. 34.

^{119a} G. Richard, Sexuelle Aufklärung u. Erziehung, Zürich, A. Muller, 1943, 41.

podlamuje vôľu a činí človeka neschopného každého väčšieho napnutia duševných síl. Ak je však hriešnik telesne slabý, účinok, aj zdravotný, je katastrofálny. Tu príroda, proti ktorej sa hreší, krute sa pomstí.

Iný hriech deje sa s rôznym pohlavím, ale bez s v ä z k u m a n ž e l s k é h o. Je to voľná láska, prostitúcia, konkubinát, divoké manželstvo, »manželstvo na skúšku«, »manželstvo na čas«, »kamarátske manželstvo«, ktoré nielen sú zavedené do praxe, ale chcú ich aj uzákoniť. (Vid' návrh amerického sudcu Lindseya na zavedenie manželstva na skúšku!) Tieto všetky formy voľného telesného obcovania chcú úplnú rozkoš, aj čo sa týka druhého pohlavia, ale bez zodpovednosti jedine hodnej ľudskej prírody. Všetky sú namierené proti rodine, ktorá je »mikrokozmos aj národnej mravnosti« (S c h ä f f l e), ako to už z prírody veci vyplýva. Všetky proklamujú uvoľnenie pudu v mene slobody a života a považujú »k r e s ť a n s k ý n á z o r... ktorý je namierený proti biologickým faktom... za nezdravú aberáciu«¹²⁰ a zabúdajú, že »lepší je neuspokojený človek než uspokojené ošípané«.¹²¹ Všetky sú posmechom mravnosti a kultúry, sú opätovným upadnutím do najhoršieho barbarstva«,¹²² lebo »tvoria nedokonalé a nestále organizačné formy rodiny«, ktorej funkcie môžu prevziať iba čiastočne alebo vôbec nie.¹²³

Ako dôvod pre tieto hriechy sa uvádza predovšetkým z d r a v i e. Zdravie, hovoria, vyžaduje, aby človek uvoľnil napnutosť a ukojil svoju žiadosť, ináč stane sa nervóznym. Nepopierame, že ak organizmus je naplnený pohlavnými látkami, istá dráždivosť sa ukazuje v ňom. No príroda sama si pomôže a tá malá nervozita zmizne. Väčšie poruchy duševné zo zdržanlivosti nie sú dokázané, ba

¹²⁰ B. Russel, Marriage and Morals, str. 43.

¹²¹ Mill u Kolnai-a, str. 313.

¹²² O. Schilling, Christliche Sozial- und Rechtsphilosophie, Munchen, Hueber, 1933, str. 97.

¹²³ O. Spann, Gesellschaftslehre, Leipzig, Quelle u. Meyer, 1923, str. 418.

lekári jednohlasne musia vyhlásiť, že škody spôsobené mimomanželským stykom na zdraví nemožno porovnať s nepatrnými nepríjemnosťami zdržanlivosti. Preto už Tolstoj povedal, že chodiť k prostitútkam zo zdravotných dôvodov je pohoršujúce.¹²⁴

Iný dôvod pre tieto hriechy má byť p u d p o h l a v n ý, r o d i n n ý, s p o l o č e n s k ý, ktorý má právo sa uplatniť a keďže manželstvo z nejakých dôvodov nemôže sa uzavrieť, musí takto prísť k slovu. To je láska pre lásku, na spôsob *l'art pour l'art*, ktorá nezná iného cieľa než seba samú.¹²⁵ Preto Alice Gregory navrhovala, aby na univerzitách, kde tento hlad po láske je najväčší, sa zriadily »necking-saloons« pre flirtujúce študentské páriky, »záhrady Astarothy«, s vhodným nábytkom, so sväzkami ľúbostných básní atď.¹²⁶ Slovom »il faut... avoir fini d'aimer avant d'être sage, si l'on ne veut que l'amour nous surprenne à l'age, où il ne sera plus très saie d'aimer.¹²⁷ (treba ...skončiť s milovaním prv než človek sa stane múdрым, ak nechce, aby ho láska prekvapila vo veku, kedy nebude už veľmi múdro milovať). Avšak je to úplné zaznávanie smyslu lásky, ktorá, ako sme to dokázali, prírodou je daná iba pre rodinu v manželstve. To je aj smysel ženskej krásy, ktorá najviac popudzuje k takým hriechom. »Nemôže byť určením ženskej krásy — hovorí Metzger — byť každému k dispozícii. Pre pravého muža, ktorý pred ženským telom stojí, chvejúc a bojac sa, platí ženská krása viac.«¹²⁸ To cíti aj Leon Blum, ktorý dáva radu aj ženám, aby prv milovaly a až potom sa vydaly.¹²⁹ Lebo na konci svojho pojednávania si stavia otázku: »Ak by som mal dcéru, odvážil by som sa ju zasvätiť do týchto názorov? Žiadna otázka ma netrápila viac, ako tá, môžete

¹²⁴ U Kolnai-a, str. 97. I. Hynie, *Sexuální život a jeho nedostatky*, Praha-Pankrác I. Svoboda, 1946, 175.

¹²⁵ Thomas Mann u Keyserlinga str. 217.

¹²⁶ Kolnai, *Sexualethik*, str. 313.

¹²⁷ Blum, u. d., str. 129.

¹²⁸ U. d., str. 13.

¹²⁹ U. d., str. 34.

mi veriť a nevedel by som ako sa rozhodnúť.«¹³⁰ Teda predsa nie je to takou jednoduchou vecou s tou »monogamie organisée«.¹³¹ Zdravý ľudský rozum, ktorý nedá sa úplne udusiť, ani u takých ľudí, protestuje proti takémuto zneužitíu najvznešenejších myšlienok božích!

Priamo proti manželstvu hreší c u d z o l o ž n í k, narušujúc právo iného. Skrze manželstvo dostáva manžel také výlučné právo na telo druhého, že nielen žiadosti, pohľady a hmaty, ale aj sebaprznenie a iné hriechy proti prírode, majú ráz cudzoložstva. Že cudzoložstvo je hriechom, to ani tí nepopierajú, ktorí sú v pohlavných veciach veľmi liberálni. To právo je natoľko výlučné, že podľa niektorých moralistov nemožno sa ho ani zriecť, ako sa nemožno vzdať práva na život a dovoliť, aby ma niekto zabil. Vyplýva ono z hlavného cieľa manželstva. Lebo ak ten cieľ je plodenie a výchova dieťaťa, nik nemá prístup do svätyne, kde sa tvorí nový život, iba jeho otec a nik nemá právo na lásku rodiča iba ten, ktorý s druhým rodičom dal ten život a naďalej ho udržiava a pestuje. Ak však cieľom je i vzájomné doplnenie manželov, cudzoložstvo znamená násilné vtrhnutie do tejto doživotnej spoločnosti. Preto právom hovorí Keyserling: »Kto osudové spoločenstvo pre lásku zničí, ... ten porušuje manželstvo v mnohom horšom smysle, ako to urobila Messalina, ktorá ostala pravou cisárovnou a cisárskou manželkou a noci strávila v domoch rozkoše.«¹³² Tu zasa sa ukazuje, že čnosť a mravnosť sú vecou života«.¹³³ Takto »manželstvo je výsledkom a stvorením pudu vernosti, ale aj jeho tvorcom, jeho školou, jeho pôdou a jeho ochrancom«.¹³⁴ Preto cudzoložstvo u všetkých národov je zločinom, ktorý sa rôznym spôsobom trestá. Podľa Tacita Germán ostrihal vlasy cudzoložnice, vyzliekol ju a v prítomnosti celého príbuzenstva bičom vyhnal ju z domu a bil ju cez celú

¹³⁰ Tamtiež, str. 347.

¹³¹ Tamtiež, str. 34.

¹³² Das Ehe-Buch, str. 45.

¹³³ Th. Mann u Keyserlinga, str. 218.

¹³⁴ Th. Mann, tamtiež.

čedinu. U iných kmeňov boli podobné tresty, medzi nimi aj trest smrti. A ten náhľad ani dnes sa nezmenil. U Pygmejov Afriky ešte podnes cudzoložnica sa zabije. Iba kultúrne národy snažia sa uvoľniť sväzky prírodou uložené, no na úkor pevnej ľudskej pospolitosti.

Tu musíme sa zmieniť aj o ovocí mimomanželských stykov: o nezákonných deťoch. Moderná morálka, ako nepovažuje mimomanželské obcovanie za hriech, tak chce zrovnoprávniť aj nemanželské deti so zákonnými. Avšak už rozum musí sa proti tomu postaviť. Ináč by sa podporovali spojenia, ktoré sa priečia zdravému rozumu. Teda »ten úsudok nie je zásadne menej hodnotenie nezákonného dieťaťa, ale iba menej hodnotenie spojenia, z ktorého pochádza«. ¹³⁵ Nebola to ani Cirkv, ktorá tento rozdiel zaviedla. Podľa Pseudolibaniusa starí Germáni hodili novonarodené deti do Rýna, aby sa presvedčili, či sú manželské alebo nemanželské: manželské rieka vrátila, nemanželské však potopila. Teda už vtedy sa robil rozdiel medzi obidvoma a nemanželské sa nezrovnoprávnili. Takým spôsobom »zdravý úsudok ľudu uhádol pravdu, že väčšina detí nemanželských pochádza od rodičov, ktorí nie sú vzormi najlepších charakteristických vlastností a preto ani plnohodnotní členovia národa«. ¹³⁶ Teda také deti nie sú žiaducné ani s hľadiska národnobiologického. Národ nemôže si žiadať, aby sa rozmnožil aj takými živlami. »Pôrodnícka politika môže vidieť svoj cieľ iba v žiadúcnych deťoch, iba v deťoch, ktoré sú rodičom vítané a ktoré im prirástly k srdcu a ktoré v čistých manželsstvách budú vychovávané v zdatných ľuďoch.« ¹³⁷ Deti nemanželské sú biologicky menej cenné, lebo sú zpravidla splodené v omámení z liehu. Známou vecou je, že zvlášť alkohol vedie k takýmto hriechom. Sú splodené aj v pokrytectve,

¹³⁵ B. von Acken v Theol. prakt. Quartalschrift, 1939, III., str. 434.

¹³⁶ Georg Usadal, tamtiež str. 436.

¹³⁷ Paul Danzer, tamtiež, str. 439.

nevernosti, ba — v strachu pred deťmi. Čo všetko pôsobí rušivo aj na samý biologický akt. Preto také deti sú podľa výskumov profesora Fritza Lenza väčšinou slabomyseľné, psychopatické. Nemanželské deti zpravidla nie sú v žiadnom ohľade vydarené, takže spomenutý Fr. Lenz mohol postaviť tézu: »Kto ‚deti lásky‘ vydáva za zvlášť vysokocenné, ten sa nerozumie dedičnej biologii!«

Ak sa na konci spýtame, aké sú tieto hriechy proti manželstvu čo do ťažkosti, musíme s niektorými katolíckymi moralistami, ako je A. Adam atď. povedať, že nie sú to najväčšie hriechy, hoci sú ťažké. Lebo ťažkosť hriechu sa meria podľa prednosti čnosti, ktorej sa priečia (sv. Tomáš Akvinský). No najprednejšia čnosť je láska k Bohu. Teda najťažšie hriechy sú, ktoré sa protivia tejto láske: ako nenávisť Boha.¹³⁸ Aj hriechy proti spravodlivosti sú väčšie než hriechy iba proti čistote. Z tohto dôvodu cudzoložstvo je väčším hriechom ako fornikácia, keďže je zároveň aj proti spravodlivosti. Ale ako prišlo k tomu, že nemravnosť sa jednoducho stotožňovala so smilstvom? Čo je príčinou toho, že »pohlavné zlo je takrečeno symbolom zla vôbec, že zážitok sexuálneho hriechu je vo všeobecnosti zážitkom hriechu, takže by sme mohli povedať, že predstavuje chemicky čistý hriech, že je zážitkom chuti, bouqueta hriechu«?¹³⁹ Ako hlavnú príčinu by sme mohli označiť p r u d e r i u. Odvádza sa od latinského slova prudens, alebo od providus a znamená prílišnú úzkostlivosť v ponímaní a oceňovaní pohlavných vecí. Krajina, kde prvý raz sa objavila, bolo puritánske Anglicko. Takto sa stalo, že hriechom vôbec stalo sa smilstvo. Nemálo prispela k tomuto odsunutiu aj francúzska etiketa, ktorá pomenovala košeľu »la compagne perpetuelle des morts et des vivants« večnou sprievodkyňou živých a mŕtvych (Molière, Les Précieuses ridicules) a spodky — inexpressible (nevysloviteľným). Aj

¹³⁸ August Adam, *Schönere Zukunft*, 6. August 1939, str. 1157, nasl.

¹³⁹ Kolnai, *Sexualethik*, str. 15.

k a z a t e l i a šíri a ešte podnes šíria také názory. Čo nie je ani div. Kazateľ, ak chce pôsobiť na poslucháčstvo, musí hovoriť v auxézach, musí preháňať. A keďže smilstvo za každej doby bolo veľmi rozšírené všade, tými najostrejšími slovami bičovali hriech, ktorý koniec-koncov nie je peccatum malitiae, sed infirmitatis (nie je hriechom zloby lež slabosti). Inou príčinou bolo, že o týchto hriechoch zpravidla písali iba kňazi, ktorí zo svojej skúsenosti nepoznali slabosti hriešneho tela ako iní, žijúc v manželstve. Teda »tu sa pomstila ešte aj tá okolnosť, že cez storočia písali o manželstve a o jeho morálke iba celibátnici«. ¹⁴⁰ Márne je, ťažko je posúdiť veci, ktoré človek pozná iba z kníh alebo z výpovedí iných. Takto sa stalo, »že jednému je pohlavné to najvyššie, druhému to najnižšie, jednému to najčistejšie, druhému to najšpinavejšie, jednému posledným prisvedčením života, druhému zaprením všetkého duchovného«. ¹⁴¹ No, pravda je aj tu uprostred. Neospravedlňujeme nikoho od hriechu, ani umelca nie, ktorý podľa Schillera ako ohnivý, odvážny kôň zrúti sa, kým somár rozvážnym krokom ide cestou, ale popierame, že iba hriechy smilstva sú hriechami, ba tými najväčšími!

d) Šťastlivé manželstvo.

Všeobecné sú ponosy, že manželstvo je dnes zlé, ba až t r a g i c k é. »Manželstvo ako pojem... — hovorí M. Lichnovsky — je presväté ľudské dielo, no manželstvo ako uskutočnenie, nejestvuje. Manželstiev je veľa, mnohotisíc manželstiev, ako sú na svete milióny vozidiel, počnúc taligou až po luxusný koč«, ¹⁴² ale žiadneho ideálneho manželstva nie je. Jestvujú normalizované šporáky, písacie pulty, automobily, ale žiadne normálne manželstvá« — vyhlasuje iná žena, Leonie Ungern-Sternberg. ¹⁴³

¹⁴⁰ A. Adam, Primat der Liebe, str. 162.

¹⁴¹ Tamtiež, str. 35.

¹⁴² U Keyserlinga, str. 333.

¹⁴³ Tamtiež, str. 232.

Dnešné manželstvo je »eliptické pole sily s dvoma centrami«,¹⁴⁴ ktoré nikdy nesplývajú. Nadmanželstvo, o ktorom Van de Valde hovorí, je utópiou.

Mnoho je príčin toho, že dnes je málo šťastných manželstiev. Niektorí hovoria, že hlavnou príčinou je *diferencovanosť* ľudí našej doby. Dnešný človek je iný, než bol inokedy. Jeho duševná štruktúra je veľmi složená a keďže všetky stránky jeho bytia majú byť v manželstve doplnené, ťažko nájde zodpovednú partnerku. Labyrint pohlavného života je zvlášť spletený a keďže málo ľudí sa v ňom vyzná, manželstvo býva neharmonické.¹⁴⁵ Práve preto »manželstvo nesmie sa ponímať ako statický, ale ako dynamický pomer«,¹⁴⁷ v ktorom nikdy nie je pokoj, uspokojenie, ale »vojna smerujúca k prímeriu«. Manžel každý deň musí dobyť svoje pozície. Čo je všetko pravda, ale podstatu veci nevyčerpá. Hlavnou príčinou je, že ľudia ponímajú manželstvo ako ustanovizeň pre ich pohodlie, pôžitkárstvo bez pevnej vôle brať na seba aj bremená z nej vyplývajúce, čo zase nie je možné bez ducha náboženského. Preto najhlbším koreňom toľkých nešťastných manželstiev je práve nedostatok obetavého kresťanského smýšľania. Ale vidíme jednotlivé príčiny, ktoré označujeme vyliciac podmienky šťastného manželstva.

Aby manželstvo bolo šťastné, každý muž musí dostať svoju ženu a každá žena svojho muža. Lebo pre každé individuum jestvuje iba jedno možné doplnenie. To je ideálny stav, ktorý, pravda, sa zriedka docieli. Čím dokonalejšie však sa niekto približuje k tomu stavu, tým znesiteľnejším je manželstvo a čím menej je niekto jeho partnerom, tým ťažšie bude znášať svoje »jarmo«. Blažení tí, ktorí takto sú stvorení pre seba! Ale ako sa to pozná? »K pohlavnému spojeniu snaží sa vždy celý muž

¹⁴⁴ Keyserling, Das Ehe- Buch, str. 17.

¹⁴⁵ Van de Velde, u. d., str. 51.

¹⁴⁶ Keyserling, u. d., str. 40.

¹⁴⁷ Kolnai, u. d., str. 188.

a celá žena, keď aj rozdelení na dva rozličné pomery,«¹⁴⁸ tvrdí O. Weininger. Avšak kto je celý muž a kto je celá žena, nenachádzajúci sa v jednom, ale často v rôznych subjektoch? Na to odpovedá Keyserling, že to nedá sa zistiť múdrosťou toho sveta.¹⁴⁹ Avšak aj takej múdrosti musí byť na svete. Veď je to nesmierne dôležitá vec pre osudy ľudí. A ako sa volá tá múdrosť? Volá sa *i n š t i n k t o m*, ktorý nielen jednoduchých, ale aj vzdelaných ľudí vedie k sebe. Oni často pudove vycítia, ktorá osoba je pre nich určená a často už pri jej prvom pohľade vynesú rozsudok: »Alebo tá alebo žiadna.« Veľmi často také manželstvá sú aj naozaj šťastné. Preto hovorí Keyserling, že kto sa pýta: ako poznám pravého partnera prakticky, ten sa nesprávne spýta. Slepému, to jest pudove neistému, nijako nemožno pomôcť.«¹⁵⁰ A to je zväčša prípad u kultúrneho človeka, ktorý pre rôzne ohľady stalsa pudove neistým.¹⁵¹

Čo teda takému človekovi povedať, ktorý tiež má právo na manželstvo? Podľa G. Heymansa najvyšším pravidlom životnej filozofie má byť heslo: »Wolle objektiv« (Einführung in die Ethik), »Chci objektivne«, to jest: »chci to, čo máš chcieť«. V našej veci má to znamenať: »Vezmi si tú, ktorú si máš vziať!« Alebo ako to vyjadruje Hirschfeld: »Z neutrálneho vedeckého hľadiska starú vetu: Povedz mi, s kým sa stýkavaš a ja ti poviem, kto si, treba rozšíriť na vetu: Povedz mi, kto si a ja ti poviem, koho miluješ.«¹⁵² Avšak nie je to tautologia: Vezmi si tú, ktorú si máš vziať, alebo: Ožeň sa s tou, ktorá ti patrí? Nie, lebo analyzujúc tvoje a jej telesné a duševné vlastnosti, s väčšou alebo menšou pravdepodobnosťou dá sa predpovedať, či patríte spolu alebo nie. Veď aj pud takto pokračuje, lenže nevedomým spôsobom. On vytvára obrazy vyvolenej osoby v duši, ktorý, ako Jung povedal, sa premieta, len čo v živote sa nájde niekto, kto tomu obrazu

¹⁴⁸ Geschlecht u. Charakter, str. 34.

¹⁴⁹ Das Ehe- Buch, str. 235.

¹⁵⁰ U. d., str. 241.

¹⁵¹ Hirschfeld, u. d., str. 34.

¹⁵² Tamtiež, str. 11.

je podobný. Pud účinkuje aj v tom, ktorý v inzerátoch udáva, že hľadá známosť napr. so 170 cm vysokou, 22—4 ročnou brunetkou atď. Má to byť tá istá príťažlivosť ako medzi telesami vo vesmíre vôbec.¹⁵³ No tá moc môže sa pripúšťať aj bez materialistického zafarbenia.

Podľa toho zákona, čo do v z r a s t u, zpravidla vysokí ľudia hľadajú vysokých, nízki však nie podobných, ale vysokých. Nízky vzrast sa obyčajne považuje za menejcenný, pri ktorých úvahách hrá iste veľkú úlohu aj prírodná selekcia. Čo do anatomickej š t r u k t ú r y u žien, zdá sa, majú prednosť moletné osoby, azda z nevedomého oceňovania väčšej spôsobilosti pre materinské povolanie, hoci aj to je relatívne. Dnešná móda napr. dáva prednosť štíhlejš. Čo sa týka p l e t i, tu ako aj v predchádzajúcom prípade, hrá veľkú úlohu typ krásy, ktorý, ako sme už tiež povedali, skrýva v sebe tiež biologické pohnútky. Tento typ však je hodne relatívny. H. Ellis je mienky: »Takmer s istotou môžeme tvrdiť, že, nakoľko dá sa postaviť objektívne merítko estetickej krásy, to merítko proklamuje prevahu svetlého ženského typu.«¹⁵⁴ To má sa potvrdiť aj tým, že »zlatom obrúbený predmet zdá sa byť objemnejším ako čierny«, čo zasa súvisí s predstavou o väčšej hodnote moletného typu pred štíhlým.

V oblasti d u š e v n e j obyčajne platí pravidlo, že p r o t i v n é sa viac priťahuje než rovnaké. Výnimkou sú iba flegmatici a to preto, lebo u nich malá je rozdielnosť. To je smysel takzv. paradoxov. »Musíme konštatovať, — píše E. Kretschmer na základe výskumu 100 manželstiev — že náklonnosť k rovnakým manželstvám medzi nimi je malá, náklonnosť však k výslovne kontrastným manželstvám má takú silnú prevahu, že ju môžeme takmer postaviť za pravidlo.«¹⁵⁵ Čím extrémnejšie, jednostrannejšie sú temperamenty, tým viac sa dáva prednosť kontrastným manželstvám. Rovnakí manželia sa nachá-

¹⁵³ Tamtiež.

¹⁵⁴ Die Gattenwahl, str. 219.

¹⁵⁵ U Keyserlinga, str. 269.

dzajú predovšetkým u vyrovnaných temperamentov stredných pováh.¹⁵⁶ Aj tento zákon má hlboký biologický význam. Zabráni, aby pre život menej žiaducné prvky cestou dedičnosti sa stupňovali v novom indivíduu.¹⁵⁷

Už z toho vidieť, že je veľmi ťažko postaviť v šeobecne platné pravidlá pri vyvolení manželakého partnera. Sú to viac-menej pravdepodobné odhady, na ktoré sme tu poukázali. Márne je: život lásky je natoľko individuálny, že nedá sa vtlačiť do určitých kategórií ľudského smýšľania. Realita, život s nekonečnými možnosťami a kombináciami prevyšuje všetky rozumové konštrukcie. Z toho vyplýva, že voľba manžela je do istej miery, aj čo sa týka telesných a duševných vlastností, s k o k d o n e z n á m a, ku ktorému môže sa odvážiť iba ten, ktorý nosí v sebe veľký kus zodpovednosti nielen voči budúcej družke života, ale aj voči novému životu, ktorý sa aj s jeho pričinením zrodí.

K šťastnému manželstvu je potrebné, aby človek k vyvolenej osobe cítil lásku. Preto nerozumieme Keyserlingovi, ktorý pri voľbe neodporúča zamilovanosť, lebo »človek zamiluje sa zpravidla do iného typu, než aký mu zodpovedá« a že »kto si vezme priateľku alebo priateľa, ten sa stane obeťou nedorozumenia«.¹⁵⁸ Lebo či môže byť šťastlivé manželstvo, ak človek si berie osobu, ktorú už na začiatku nemiluje? Veď v tejto »zamilovanosti« je tiež kus onoho inštinktu, ktorý koniec koncov jedine rozhoduje. Pravda, tá láska má byť viac než smyselnosť. Lebo »láska sama nie je nič pohlavného. Musí pristúpiť k sexuálnemu, ak takýto postoj má si zaslúžiť meno lásky.«¹⁵⁹ Teda má smerovať nielen k telesným, ale aj k duševným vlastnostiam. Muž musí vidieť v žene aj priateľku, s ktorou bude môcť chodiť po cestách života až do smrti. Grék mal tri ženy: jedna rodila mu deti, opatrovala domácnosť (matró-

¹⁵⁶ Tamtiež, str. 270.

¹⁵⁷ Tamtiež.

¹⁵⁸ Tamtiež, str. 236.

¹⁵⁹ Allers, Sexualpädagogik, str. 56.

na); druhá bola pre spoločnosť a musela vynikať umom (hetéra); tretia výlučne slúžila smyselnosti a musela byť krásavicou (otrokyňa). Kultúrny človek si volí iba jednu ženu, ktorá má všetky tieto tri funkcie. Teda musí byť aj opravdivou kamarátkou, o ktorej snívali najmä romantici.¹⁶⁰

Tá láska zpravidla prirodzene nemôže sa vyvinúť, ak veľký je r o z d i e l vo veku manželov. Aj v tom účinkuje nevedome príroda. To platí zvlášť, ak žena je značne staršia než muž, lebo rokami ten rozdiel sa ešte stupňuje. Skúsenosť učí, že napr. ani u č e n á ž e n a sa zpravidla nehodí pre šťastné manželstvo a to iste pre jej »učené vlastnosti«, ktoré menej priťahujú. Veď »učenosť« má byť a zpravidla je v mužovi, preto ak aj žena je takou, chybuje opačný pól. No ani to nie je dobre, ak r o z u m o v á v z d i a l e n o s ť je príliš veľká. Žena predsa má byť aj spoločnicou pre muža, a nielen pohlavnou bytosťou. S tým súvisí aj otázka s t a v o v s k é h o m a n ž e l s t v a. Manželstvo nemôže byť šťastlivé, ak je veľký rozdiel medzi manželmi čo do stavu. P. Thun-Hohenstein to odôvodňuje tým, že »iba nadindividuálne manželstvo má smyslu«.¹⁶¹ Z týchto slov hovorí mentalita šľachtica, ktorá sa díva na manželstvo podľa princípu l'art pour l'art. Manželstvo je vo veľkej miere aj individuálne. Ale je pravda, že má byť aj nadindividuálne, keďže stojí v službe aj spoločnosti a tak aj stavov. Správne na to poukazuje aj sám Keyserling, keď píše: »Človek je do 70 % rodovou a spoločenskou bytosťou, preto je stavovské manželstvo šťastnejšie než manželstvo z lásky, ktoré stavia iba na individuálnu náklonnosť.«¹⁶² Pravda, ešte lepšie je, ak aj stav sa zachová, aj osobná náklonnosť sa prejavuje. Dôležitá je aj shoda v základných náhľadoch na život, teda v svetonázore (náboženstve). Podobné, hoci nie to isté treba povedať o r a s o v o m m a n ž e l s t v e, v ktorom

¹⁶⁰ Th. Mann u Keyserlinga, str. 215.

¹⁶¹ U Keyserlinga, str. 136.

¹⁶² Das Ehe- Buch, str. 34—5.

členovia tej istej rasy sa spájajú. Aj k tomu popudzuje príroda. Opak má sa považovať za výnimku a nie za pravidlo. Takto príroda sa stará o čistotu rasy. Preto u niektorých kmeňov najstarší predstaví snúbenicu umrlčej lebke niektorého zomrelého predka. Obilie, ktoré ležalo na lebke, podá snúbenici a prosí zomrelého, aby skrze tú novú ženu sa znovu zrodil.

Avšak čo vtedy, ak všetky tieto ohľady nestačia, aby sa niekto rozhodol? Má prijať radu iných, hlavne rodičov pri voľbe manžela? Kedysi tento spôsob bol veľmi rozšírený, ba u niektorých národov i primitívnych i kultúrnych je to ešte dnes obyčajný spôsob určenia životnej družky a nemožno povedať, že také manželstvá sú nešťastné, lebo manželia by ich nevydržali. U týchto národov, odpovedáme — tento spôsob zodpovedá, keďže sa uplatnil. Vo všeobecnosti však u kultúrneho človeka nemožno to odporúčať. Príčinu označuje Ruland, keď píše: »Naša vysoká kultúra predpokladá pre manželskú spoločnosť duševne nadstavené individuálno-erotické napnutie, ktoré môže sa dosiahnuť iba samoosobným duševným dialogom, nie však sprostredkovaním tretieho.«¹⁰³

Avšak ten súlad medzi manželmi je potrebný nielen na začiatku, ale aj v celom manželskom živote. Aj tu hlavnou vecou má byť láska. Ale tá, ktorá podľa sv. Pavla nehľadá to, čo je jej, to jest iba svoje pudové uspokojenie. »Manželstvo — sú slová často citovaného Keyserlinga — ako uzákonenie zverskej nasýtenosti a voľnosti je vlastne nesmyslom... Manželstvo práve preto je všeobecným ideálom človečenstva, lebo, ak ho správne chápeme a uskutočníme, uspokojenie na nižšom niveau vytvára a práve preto odôvodňuje vyššie.«¹⁰⁴ »Nie vonkajšie veci, — hovorí Tillmann — ani telesné spojenie tvorí to splývanie, ktoré siaha až po hlbiny osobnosti a naráží na jej bytostné jadro. Až v duševnom odovzdaní sa, ktoré sa pozdvihne nad telo a nad krv, uskutočňuje sa za-

¹⁰³ Von den Pflichten gegen den Nächsten, str. 324.

¹⁰⁴ U. d. str. 26.

snúbenie duší, ktoré opravdive robí z dvoch duší jedného, lebo sjednotí ich v smýšľaní, citoch a snahách.«¹⁶⁵ Teda aj v manželskom akte musí byť zážitok opravdivej lásky, nielen ukojenie smyselnosti.¹⁶⁶ No nebude tým, ak manžel príliš prízvukuje svoje právo, debitum. Starí moralisti (Bucceroni, Lehmkuhl, Noldin atď.) tu iste šli až ďaleko. *Periculum incontinetiae in viro* (Nebezpečenstvo nezdržanlivosti muža) bolo modlou, ktorej ľahko obeťovali rôzne stavy ženy. Tak pripustili, že ak to *periculum* nastane, muž môže vykonať manželský akt aj s tehotnou ženou. V tom ponímaní šarapatí ešte právna nadvláda muža nad ženou. No dnes sotva sa nájde moralista, ktorý by to mužovi odporúčal. Také počínanie muža môže zničiť všetky ilúzie, ktoré žena o ňom má. To treba povedať aj o ostatných stavoch ženy, v ktorých potrebuje podobné šetrenie. Žena nie je nádobou, do ktorej muž kedykoľvek môže sa vyprázdniť! Rytierskosť nikdy sa neukazuje lepšie, ako v takých prípadoch. Láska nekvitne nikdy hojnejšie ako v týchto sebazapreniach, pridržiac sa Nietzscheovej rady: »To nech je vašou čťou, vždy viac milovať, než ste milovaní a nikdy nebyť druhými.«

Tu treba sa zmieniť aj o h r e l á s k y, na ktorú niektorí autori ako H. Ellis, Van de Velde atď. kladú až príliš veľkú váhu v manželskom živote. Keyserling pripisuje rozpadnutie mnohých manželstiev práve tomu, že »mužovi chýba tušenie o umení lásky.«¹⁶⁷ H. Ellis však píše: »Občas by sa človek mohol stať maloverným, ak vidí, ako málo dosiahla civilizácia na tom mimoriadne dôležitom poli.«¹⁶⁸ A Van de Velde obšírne aj opisuje spôsoby, ako sa to môže stať. Čo k tomu povedať? Starí moralisti hovoria v tejto súvislosti de actibus imperfectis impudicitiae (nedokonalé činy nehanblivosti). (Už výraz je nesprávny,

¹⁶⁵ Die Verwirklichung der Nachfolge Christi, Dusseldorf, 1935, str. 163.

¹⁶⁶ Hildebrand u Kolnai-a, str. 129.

¹⁶⁷ Das Ehe- Buch, str. 40.

¹⁶⁸ H. Ellis Moderne Gedanken, str. 74.

lebo medzi manželmi nie sú *actus impudicitiae*). Veľkodušne vyhlasujú, že nie sú hriechami. No to nestačí. Veď »aj v manželstve žena nechce byť znásilnená, lež získaná«,¹⁶⁹ ako v prvej láske, a to nie je možné bez »hry lásky«. Koľké ženy trpia práve tým, že ich muž prizvukuje stále a uplatňuje iba to debitum (právo). Preto nemôže sa dosť mužom odporúčať, aby znovu a znovu sa stali — prvými milovníkmi. Veď v týchto veciach neskrýva sa iba smyselnosť, ale aj duša!

Avšak bol by omyl myslieť, že hra lásky nepozná hranice, že tu všetko je dovolené. Ako v každej hre, tak aj tu platí najvyššie heslo: *noblesse oblige* (jemnosť zaväzuje). Smyselnosť »zachová aj v manželstve samozrejmu vzdialenosť — píše H. v. Hattingberg — medzi pohlaviami, lebo po najintímnejšom spojení tiel a duší nasleduje v prirodzenom rytme pohybu k vlastnému pólu: muž sa vráti k svojej práci, žena však k dieťaťu«. ¹⁷⁰ Preto Keyserling považuje »za najvyššiu zásadu pre umenie manželstva príkaz zachovať potrebnú dištanciu«. ¹⁷¹ Veď už Goethe povedal, že ľudia, ktorí sú si veľmi blízki, musia mať tajomstvá pred sebou, lebo aj bez tak nie sú si tajomstvom. V tom je »isté napnutie v úprimnosti a odovzdaní sa«, ¹⁷² ktoré je potrebné, aby manželský pomer bol vždy nový a zaujímavý. Ale ako je to možné, ak ten manžel už všetko vie a všetko skúsil? Veď to je aj príčinou, že pre koedukáciu klesá tiež počet sobášov, lebo mladík už nič zaujímavého nenájde na tom dievčati, ktorého tajnosti skrz a naskrz pozná.

Tá dištancia má sa zachovať nielen v pohlavnom, ale aj v ostatnom živote. »Ostatná samota človeka nemôže sa vyplniť žiadnym človekom, ani najviac milovaným nie.« ¹⁷³ Jadro duše, to najhlbšie »ja« vyhybuje sa

¹⁶⁹ Klug u Kolnai-a, str. 214.

¹⁷⁰ U Keyserlinga, str. 287.

¹⁷¹ Das Ehe- Buch, str. 37.

¹⁷² Kolnai, u. d., str. 215. A. Henn, Theologisch-praktische Quartalschrift, 1939, I. sošit, str. 81.

spoločnosti.¹⁷⁴ Nejestvuje úplné splynutie, »absolútne nájdenie sa v inom«.¹⁷⁵ Preto hovorí Lydia Ľudovítovi: Chcete všetko: všetko alebo nič. Všetko a my ženy, my vám vieme dať len veľmi málo zo všetkého... Konečne, vy, čo vy nám dávate?» (R a m u z, Adam a Eva 73.)

To je aj najhlbšou príčinou tragiky manželstva: ani najšťastlivejšie neuspokojuje. Tú absolútnu prázdnotu a samotu iba Boh môže vyplniť svojou nekonečnosťou!

S tou podstatnou samotou treba byť na čistom, ak manželia chcú, aby ich pomer ako-tak bol znesiteľný, alebo aj relatívne blažený. Musí to vedieť muž, ktorý dáva tón celému spolužitiu. To večné ženské (Faust) len vtedy ho bude priťahovať, ak ho nechá v istej dištancii. Teda tú ženu nepríliš zaťažovať. Žičiť jej aj zmenu »vzduchu duševného«. Dobré je, ak prípadné dovolenky nestrávia sa spolu.^{176a} Balzac dokonca žiadal aj osobitnú spálňu.^{176b} Ak ten muž, aj najlepší, stále je doma, to časom môže sa stať neznesiteľným. Slovom musí poznať aj všeobecnú psychológiu ženy. Ináč pochodí s ňou podľa slova Balzaca ako opica z Cassanu, ktorá dostala husle a nevedela, čo má nimi začať. Ale aj žena musí mať viac porozumenia pre samotu muža. Veď je známe, že ženy milujú stále, muž však medzitým má aj nejakú prácu. Zvlášť to platí o mužovi-tvorcovi.¹⁷⁸ Treba mu k tomu nechať času a pokoja. Ináč manželský sväzok mu nepomáha, ale ho hatí!

Od ž e n y vôbec veľmi závisí šťastie manželstva. Má byť celou ženou, ktorá síce nie je mužovou služobníčkou, ale musí poslúchnuť muža, lebo on je hlavou rodiny.¹⁷⁷ Ke-

¹⁷³ I. Bernhardt u Keyserlinga, str. 422.

¹⁷⁴ Keyserling, str. 17.

¹⁷⁵ Leonie Ungern-Sternberg u Keyserlinga, str. 228.

^{175a} H. Wirtz. Dokonalé manželstvo, Trnava, Gerdelán, 1947, 114.

^{175b} Od neho pochádza aj výrok, že muž, ktorý vstupuje do toaletnej izby svojej ženy, je osvieteným mudrcom, alebo hlupákom. Viď aj Van de Velde, u. d., str. 286.

¹⁷⁶ M. von Kemnitz u Keyserlinga, str. 373.

¹⁷⁷ Emil Ludwig, Colloqui con Mussolini, Roma, 1932, str. 166

dysi sa to prehánalo. V niektorých lokálnych obradoch na znak poddanosti musela snúbenica pri výmene prsteňov kľaknúť a pobožkať pravú nohu snúbenca. Neskoršie iba nechala prsteň padnúť a zohla sa, aby ho zdvihla. Niektoré zákony dokonca povolily, aby »muž mohol ženu telesne trestať, no miernym spôsobom, lebo patrí do jeho domácnosti.« Ešte Milton zastáva sa zásady: »Muž je jedine pre Boha, ona pre Boha v ňom.« Dnes už slobodnejším duchom posudzujeme ženskú závislosť no úplne nemôžeme ju zrušiť, lebo vyplýva z prírody veci. Koľké ženy boli by bývaly blaženejšie v manželstve, keby sa boli viac rozumely popustiť, ba poslúchnuť! To je opravdivá ženskosť, ktorej nemôže odolať ani ten najsilnejší autokrat!

K tejto ženskosti patrí aj cit pre d o m á c n o s ť. To adiutorium vitae (životná pomoc) iba v dobre zriadenej domácnosti sa uplatňuje. Goethe hovorí o dievčati, že v tichosti dozrieva k domácim čnostiam, aby blažilo múdreho muža a ak konečne chce niečo čítať, tak si volí knihu — pre varenie. Nuž nie je treba, aby iba taká kniha ju zaujímala. Ale k šťastnému manželstvu patrí iste aj kuchárska kniha. Žena vôbec musí mať veľa zodpovednosti vo vlastnom domove.¹⁷⁸ Musí opravdive riadiť domácnosť. Ináč nemá roboty a to je aj pre ňu nebezpečné. »Ak žena sa stane hospodársky zbytočnou, — hovorí P. Ernst — dostavia sa zdanlivé činnosti (takzv. vzdelanie, čítanie, hra na klavíri, návštevy, klebety, písanie, maľovanie, študovanie, takzv. vyvinovanie osobnosti a pod.),¹⁷⁹ čo všetko oddaľuje ženu od jej pôvodného povolania a to na úkor potrebnej harmónie. Preto u vysoko postavených žien nie je opravdivej domácnosti, ale ani blaženého súžitia: u nich rozluka je najčastejšia. Domácnosť, to je paládium opravdivej ženy. Preto si ju zariadi, hocikde sa nachádza. »Ak sú iba hviezdy nad jej hlavou, ak iba svätotójska muška bude jej jediným ohňom k jej nohám

¹⁷⁸ Keyserling, Das Ehe- Buch, str. 39.

¹⁷⁹ U Keyserlinga, str. 143.

v studenej tráve, jednako je tam domov, kdekoľvek ona sa nachádza.» (John Ruskin).

No nevypočítali by sme všetky faktory, ak by sme nepoukázali na veľkodušnosť, ktorá má sa prejavovať v znášaní utrpení. Veď podľa budhistického porokadla z lásky sa narodí utrpenie, z lásky sa narodí strach; kto je vykúpený od lásky, pre toho zmizne všetko utrpenie, pre toho nejestvuje strach.« Preto hovoria Španieli: »Qui en se casa par amores, ha de vivir con dolores.« (Kto sa vydá z lásky, musí žiť v utrpení). A nad vchodom ústavu pre pohlavnú vedu v Berlíne bol nápis: »Amori et dolori sacrum.« (Svätyňa lásky a utrpenia). »V manželstve — hovorí Van de Velde — sa mnoho trpí. Bez manželstva trpelo by sa však ešte viacej.«¹⁸⁰ Manželstvo už z prírody veci nie je šťastlivým, ale tragickým stavom.¹⁸¹ »S manželstvom nekončia, ale začínajú vlastné ťažkosti života a keďže vedome brať na seba život znamená ipso facto vziať na seba utrpenie, zásadne je jasné, že egoistické očakávanie šťastia zo strany snúbencov spočíva na »podvode prírody« v Schopenhauerovom smysle.¹⁸² Hlavne žena musí byť na to pripravená. »Dvadsať mužov spojených by neznieslo tieto ťažkosti — hovorí Dorothea v Goetheovom epose »Hermann u. Dorothea« — a nemajú to ani zniesť, avšak povďačne majú to uznať.«

Čo je príčinou tejto tragickosti manželstva? Hlboko odpovedá na to Leonie Ungern-Sternberg: »Žiadne povedomie, žiadna vôľa, žiadna kultúra nemôže nás oslobodiť od problematiky a utrpenia manželstva. Sú večné, lebo pomer medzi pohlaviami nikdy nemôže byť bez problému a bez utrpení.«¹⁸³ Muž a žena aj v najideálnejšom manželstve sú dva póly, ktoré nikdy sa nestotožňujú, ale každý z nich je aj sám pre seba samého.

¹⁸⁰ U. d., str. 30.

¹⁸¹ Keyserling, u. d., str. 23.

¹⁸² Tamtiež, str. 21.

¹⁸³ U Keyserlinga, str. 232.

Ak sa na konci spýtame, ktoré sú predpoklady v k r á t k o s t i pre šťastný manželský život, A. Adler sa kloní k názoru, že tá formula zneje: opravdivý stredný človek.¹⁸⁴ Naozaj strední ľudia žijú zväčša v blaženom manželstve, kdežto veľikáši zpravidla v nešťastnom. Stačí tu poukázať na Sokrata, ktorého Xantippe stala sa povestnou, na Strindbergove manželstvá, na tragédiu Tolstého atď. Čo je aj celkom prirodzené: taký mnohostranný duch ťažko nájde partnera, ktorý by ho zodpovedne doplnil. Avšak ani ten »opravdivý stredný človek« by to nemohol urobiť, ak by nemal v sebe hodnú dávku obetavosti, ktorá zasa z nábožensko-mravného života prúdi najsilnejšie!

e) Populačné otázky.

Manželstvo má za cieľ plodiť a vychovávať deti. Ak sa tento cieľ vylučuje, hriechne sa užíva manželstva. Boly časy, v ktorých tento hriech azda nemal toho sociálneho dosahu ako dnes. Dnes takí manželia sa ~~pr~~viňujú nielen proti prirodzenému zákonu, ale aj p r o t i v l a s t n é m u n á r o d u, nedávajúc mu prírodou určených členov. Dnes takmer u všetkých národov je značný pokles populácie. A čo to znamená pre národy, to vyzdvihol svojho času aj maršal Pétain v svojej proklamácii k francúzskemu národu, v ktorej odôvodnil, prečo museli Francúzi složiť zbrane. Nielen pre pôžitkárstvo a nedostatok ducha obetavosti, ale aj pre nedostatok vojakov, ktorý zavinila vo Francúzsku racionalizácia pôrodov. V súťaži len ten národ môže obstáť, ktorý môže vykázať prirodzený prírastok svojej populácie.

Aj u nás klesá pôrodnosť, h o c i t a k ý m a l ý n á r o d, ako slovenský, by si nemohol dovoliť taký luxus, keďže je to existenčnou otázkou preň. Lebo teraz je asi 2 milióny Slovákov na Slovensku, a ak tento počet ešte bude sa zmenšovať, nuž nebude môcť

¹⁸⁴ Tamtiež, str. 314.

udržiavať sa ako národ, ale stane sa menšinou v hociktorom štáte. Preto u nás tejto otázke treba venovať zvláštnu pozornosť, ako to pre celú republiku vyzdvihol aj prezident dr. Beneš vo svojom novoročnom prejave 1947.

Príčiny obmedzenia sú rôzne. Nepopierame, že sú to aj hospodárske a sociálne, ale tieto nie sú hlavné. Poznáme ľudí dobre situovaných, no práve tí, alebo vôbec nemajú detí, alebo málo ich majú. U nich duch pôžitkárstva, nedostatok obetavosti a zodpovednosti voči pospolitosti odôvodňujú obmedzenie pôrodov. Teda hlavné príčiny predsa sú len m o r á l n e. Tieto treba odstrániť, aby na Slovensku a v republike bolo dostatočného dorastu.

S p ô s o b o b m e d z e n i a p ô r o d u môže byť rôznych. Najznámejšie sú u m e l ý p o t r a t a u ž í v a n i e a n t i k o n c e p č n ý c h p r o s t r i e d k o v. Od prvého už sama príroda odstrašuje, keďže vinník aspoň polovedomu tuší, že je to vražda.^{184a} Viac dovoleným zdá sa byť užívanie protikoncepčných prostriedkov, lebo vraj človek môže robiť so svojimi výmeškami, čo on považuje za správne. No nie je tomu tak. Ani so svojou krvou nemôže narábať, ako sa mu páči. Odhliadnúc od toho, že také užívanie manželstva sa ešte nie otupenému človekovi v najväčšej miere hnusí,¹⁸⁵ zmariť takto cieľ aktu a preto je podstatne zlé. Potom nie je to ani istou vecou. »Naozaj istý protikoncepčný prostriedok nepoznáme.«¹⁸⁶ Jednako aj takzv. vedou sa odporúčajú. »Ochranné prostriedky a ochranné okuliare — hovorí Ellis — sú pre mnohých jedinou cestou k duchovným hodnotám sveta, ktoré bez nich by im ostaly zatvorené.«¹⁸⁷ Každý si môže ľahko predstaviť, čo sú tie »duchovné hodnoty sveta«. Je to veda, literatúra, umenie, ktorých osvojenie, vraj, nedá sa

^{184a} O tom obširnejšie som písal v Theologica Catholica, Bratislava, Slov. uč. spoločnosť. 1941. Preto nepovažoval som za potrebné veci tam napísané opakovať.

¹⁸⁵ Georg Eheleben u. Kindersegen, str. 92.

¹⁸⁶ Tamtiež, str. 95.

¹⁸⁷ Moderne Gedanken, str. 42. A. Chura, Slovensko bez dorastu? Bratislava, 1946, 174—5.

spojiť s početnou rodinou. Nuž keby aj tak bolo, nebolo by dovolené užívať také prostriedky, lebo dobrý cieľ nikdy neospravedlňuje podstatne zlý prostriedok. No užívanie takých prostriedkov má byť aj výborným spôsobom zlepšovania rasy, keďže rodičia takto, vraj, môžu určiť najvýhodnejšiu chvíľku pre počatie najpodarenejšieho potomka.¹⁸⁸ Avšak je to omylom. Príroda nedovolí, aby sme sa vmiešali do jej diela a určili to, čo je iba jej tajomstvom. Potom skúsenosť svedčí práve o opačnom: najvydarenejší ľudia pochádzajú z početných rodín, ktoré však práve užívanie antikoncepčných prostriedkov znemožňuje. Veď napr. vo Francúzsku je preto tak málo geniálnych ľudí v ostatnom storočí, lebo tam tých prostriedkov sa hojne užíva. Proti tomu Ellis namietla, že napr. v Holandsku pre kontrolu pôrodov priemerná výška tamojšieho človeka vzrástla o 4 coly.¹⁸⁹ Avšak to sa len tak myslí. Lebo, ak ten vzrast jestvuje, môže sa pripísať iným faktorom, ako zdravšej výžive, hygienickejšim podmienkam životným atď., nie však obmedzeniu pôrodov, lebo podľa skúsenosti jedináčikovia aj telesne sú menejcenní, čo sa môže odôvodniť aj porušením duševnej rovnováhy matkinej a zásahom iných faktorov, ktoré azda neviditeľne, no isto účinkujú na vývin dieťaťa.

Aby aj sociálne slabšie rodiny sa rozmnožovali, musí sa štátom, spoločnosťou dvíhať ich životná úroveň. Nikdy nemožno to dostatočne prizvukovať. No netreba zabudnúť ani na svoj pomoc. Tie rodiny musia si aj samé pomôcť, aby sa zasa rozmnožovali a to nie racionalizáciou pôrodov, lež spôsobom vedenia života. V každej domácnosti sa toľko hmoty mrhá, koľko by stačilo na výživu jedného alebo aj viacerých detí. V národe potom to ide do miliónov.

Táto racionalizácia života musí sa prejavovať predovšet-

¹⁸⁸ Tamtiež, str. 42.

¹⁸⁹ Tamtiež, str. 87.

tkým v správnom vyvolení a rozdelení potravín. Podľa nemeckého príslovia gazdiná môže v svojej zástere viac vynášať, než vozom na seno sa vnáša do domu. Neúčelným hospodárením aj pri najväčšom bohatstve môže rodinu zle zaopatriť. Musí z hmoty, stojacej jej k dispozícii, vyvoliť to a tiež spracovať, čo sa jej najlepšie hodí.¹⁹⁰ Musí vedieť aj hmotu šetriť. Preto na niektorých krajoch Slovenska gazdovať znamená aj sporiť. A k tomu treba veľa šikovnosti, prezieravosti, rozumu. »Domáca ženská práca — píše doktorka Mária Maresch — nepozostáva už dnes vo varení, praní, žehlení a upratovaní, lež je duchovnou prácou, ktorá v mnohých ohľadoch sa podobá tvorivej práci umelca.«¹⁹¹ Veru aj so skromnými prostriedkami zaopatriť rodinu, to je umením. A je možné, ak aj v tom sa zachová hierarchia potrieb.¹⁹² Čo je dôležitejšie, má mať prednosť pred druhoradým. A keďže výživa je niečo, čo smeruje k udržiavaniu zdravia, najväčšieho dobra, predovšetkým jej treba venovať najväčšiu pozornosť. Aj z tých najskromnejších potravín možno zdravú rodinu vydržať, ak sa niekto tomu rozumie. Pravda, treba tu odstrániť niektoré predsudky. Taký predsudok je, že mäso je nevyhnutne potrebné k stravovaniu. Dnes už aj jednoduchý človek vie, že nie je tomu tak. Je to jedlo veľmi chutné, potom sa veľmi ľahko pripraví, preto v hostincoch ešte dnes vám dajú veľa mäsa a najmenej prívarku, ale potrebné k stravovaniu nie je. Zdravie vegetariánov to nadostač dokazuje. Isté je, že od mäsa sú viacerí nemocní než od zelenín. To potvrdzuje aj veda. Tak napr. dokázal Dr. Herthers z Rockefelleroveho Ústavu pokusmi, že zvieracie bielkoviny, ako mäso a vajcia, poskytujú priaznivú pôdu pre isté baktéria, ktoré rôzne jedy, toxiny, produkujú. Hmotou, ktorá je potrebná k vytvoreniu mäsa, dá sa človek priamo stravovať a to

¹⁹⁰ Maria Maresch, *Ehe und Familie auf kleinsten Lebensraum*, Schöningh, Paderborn, 1933, str. 66.

¹⁹¹ Tamtiež, str. 96.

¹⁹² Tamtiež, str. 116.

priaznivejšie. Eltzbacher napr. vyráta, že mliekom, obilím a zemiakmi, ktoré zožerie sviňa, možno ešte raz toľko ľudí vydržať než mäsom tejže svine. Dnešný kultúrny človek vôbec sa silne stravuje. Preto Američan Benedikt navrhoval, aby sa kalorická hodnota stravy snížila o 25%. Je to zlozvyk, toľko jesť. Organizmus toľko nepotrebuje. Oči žiadajú viac než žalúdok, žalúdok zasa viac než telo. Neškodilo by teda, ak by každá gazdiná na zodpovednom kurze dostala poučenie, aké potraviny a v akom množstve sú nevyhnutne potrebné k výžive a ako majú sa pripraviť, aby aj tie najskromnejšie boli podobne chutné.

N a S l o v e n s k u tá otázka je zvlášť p á l č i v á. Náš človek chová napr. husi a kuratá iba pre iných, predá ich a veľmi často vydá peniaze na pálené, kým on sám sa stravuje tým najbiednejším spôsobom. Rozumná sociálna politika teda by mala nielen zakázať výčap liehovín po 23. hodine, ale jednoducho zakázať vyrábanie p á l e n é h o, iba pivo a víno nechať pre výčap, ktoré nie sú natoľko škodlivé, hoci so strany štátu by to bolo spojené s veľkými hmotnými obetami, keďže práve z liehu má veľké príjmy. No menej by bolo mrzákov, tuberkulotikov, o ktorých tiež štát má sa starať a tak vlastne nič by nestratil, iba zdravých občanov by získal. Peniaze takto usporené by sa mali obrátiť na lepšie stravovanie ľudí. Lebo zemiaky a kapusta biedne pripravené veru nestačia, aby vyrástlo silné pokolenie. Aj na tomto poli rozumná stravovacia osвета, zriadením variacích kurzov atď., mnoho by prispela k pozdvihnutiu životnej úrovne nášho ľudu. Takým spôsobom by sa uvoľnily miesta aj pre viac detí v rodine. Len by sa malo už niečo stať v tomto ohľade a nebolo by treba ponechať ľud, ktorý sám si nemôže pomôcť sebe.

Aj pri racionálnom užívaní š a t s t v a dá sa veľa usporiť a pre nový dorasť prispôbiť. Menšie deti môžu nosiť šaty väčších. K tomu však je potrebné, aby šaty boli k v a l i t n é. Akostné však stoja viac peňazí, no nevadí, lebo omnoho dlšie trvajú. Spomenutá Mária Maresch vyrátala, že kto draho kupuje, ten vlastne lacno získava, kto

však lacno kupuje, draho zaplatí za tovar, lebo lacný tovar čochvíľa sa snáša, kým drahší dlhšie trvá. V tomto ohľade veľký význam má k r o j, ktorý je aj z trvanlivejšej látky než takzv. pánske šaty. Preto je aj h o s p o d á r s k y a s o c i á l n y h r i e c h nechať naše kroje, ktoré nám iní závidia, prepadnúť. Aj tu platí zásada: Zjednodušenie znamená zlepšenie života!¹⁹³

Aj b y t môže sa tak zariadiť, aby mohol pojať početnejšiu rodinu. Hovorí sa o umení využitia priestoru a to nie je čírou frázou. Moderná zriaďovacia technika ústavov, hotelov atď. môže nám poskytnúť naozaj cenné služby. Tak posteľ môže byť vo dne pohovkou, skriňou atď., skriňa na knihy môže byť zároveň písacím stolom atď. Zvlášť v mestách je to dôležité, kde malé miestnosti naozaj môžu byť vážnou prekážkou pre početnejšiu rodinu. Sem patrí aj otázka kúrenia. Hovorí sa, že Nemci kúria nebo. No to platí ešte viac o Slovákoch, ktorí naozaj mrhajú kurivom. A to azda preto, lebo ho majú dosť. No škoda je toľkej energie, ktorej pomaly tiež ubúda. V mestách zariadením úsporných pecí, centrálného kúrenia veľké sumy by sa mohli usporiť, ktoré by bolo možno venovať výchove aspoň jedného dieťaťa.

Aj racionalizáciou d o m á c e j p r á c e by sa mohol ušetriť čas, ktorý by sa mohol speňažiť a tak zasa ľahšie znášať trovy vydržania väčšej rodiny. Pravda, nie sme za to, aby matka zvlášť malých detí takmer cez celý deň pracovala mimo domu. Iba čiastočnú príležitostnú prácu by mala inde prijať.¹⁹⁴ Ale aby aj k tomu mala času, musí aj domácu prácu si rozumne zadeliť. Tak nie je výhodné, aby doma prala bielizeň, piekla chlieb atď., ak to mimo domu môže dostať lacnejšie a k tomu akostne. Ak však užíva nehrdzavého príboru, v roku usporí až 120 hodín na čistenie tohože. ¹⁹⁵ Tiež v kuchyni samej môže veľa cesty a času usporiť, ak je prakticky zariadená a gazdiná nerobí

¹⁹³ Tamtiež, str. 69.

¹⁹⁴ Tamtiež, str. 38.

¹⁹⁵ Tamtiež, str. 95.

zbytočné pohyby. Sem patrí aj domáca práca zvlášť detí. Podľa príslovia s ústami posielal Pán Boh aj dve ruky a tie ruky treba využívať a tak domáce výlohy odbremeniť. Deti radi pomáhajú v domácnosti, ak dostanú k tomu zodpovedný návod a náležité vysvetlenie o povinnosti matke pomáhať. Púť spolupráce je natoľko prirodzený deťom, že Mária Montessori ho urobila základom svojho pedagogického systému .

Ako teda z povedaného vysvitá, šikovným zariadením a racionálnym využívaním hmotných a pracovných možností v domácnosti mnohé energie dajú sa uvoľniť, ktoré môžu sa zúžiť v prospech väčšej rodiny, len treba mať dosť inteligencie a šikovnosti ich nájsť a zapriať do služby vlastnej. Ani netreba sa báť, že tým život sa stane príliš m a t e m a t i c k y u r č e n ý m, n e v o ľ n ý m, lebo úplne racionalizácia i beztak nedá sa uskutočniť. Ináč tá racionalizácia domácnosti nie je ani úplne novou vecou. Naše ženy ju od pravekov praktizujú, pravda, nie v tom rozsahu, v akom by sa mohla.

No, mýlili by sme sa, ak by sme mysleli, že kresťanská morálka je za to, aby sa čím viac detí splodilo. »Úlohou manželstva nie je — píše Georg — jednoducho čím viac splodiť, ale taktiež deti vychovať a z nich hodnotných ľudí vytvoriť.«¹⁹⁶ Keďže v kultúrnych štátoch najviac žien už po štvrtroku alebo po polroku môže znovu po pôrode počať, nastal by počet detí, ktorý za dnešných pomerov v takej miere nie je žiadúci. Bolo by to b a r b a r s t v o, spáchané plodiacim pudom, spojené s ohromnými obeťami na ženách, ako to pomenuje docent Gruscha. Pôrody z rozumných dôvodov teda môžu sa obmedziť, no nikdy nie na úkor svedomia, teda n e d o v o l e n ý m u ž í v a n í m m a n ž e l t v a a l e b o u m e l ý m p o t r a t o m. Ak by sa nechala voľnosť rozmnožovaciemu pudu, ľudstvo by sa natoľko rozmnožilo, že to teraz by bolo

¹⁹⁶ Eheleben, str. 46. Viď aj: K. Metzger, Katholische Seelsorge der Gegenwart, Innsbruck, Tyrolia, 1935, str. 243.

jednoducho neznesiteľné.¹⁹⁷ Ako ďaleko teda tu možno ísť? Inými slovami: Koľko detí má mať n o r m á l n a rodina? Na túto otázku odpovedá Georg: »Rodina vtedy má správnu veľkosť, ak ňou ani zdravotný stav ženy, ani detí, ani hospodárska a kultúrna vývinová schopnosť netrpí a ak rodina aspoň toľko detí splodí, koľko je potrebné, aby národný celok stále, no nie príliš, rástol.«¹⁹⁸ Počet pôrodov má byť len o niečo vyšší ako počet mŕtvych.¹⁹⁹ Normálna rodina takto má mať asi 4—5 detí. Týmto merítkom sa zadostučiní všetkým požiadavkám: mravným, hospodárskym, spoločenským.

Pri plodení dietok treba samozrejme mať zreteľ aj na e u g e n i c k é p o ž i a d a v k y. Ak človek chodí po niektorých krajoch Oravy, Spiša, Šariša a Zemplína a vidí nápadný počet idiotov, mrzákov, ktorí zväčša liehu môžu ďakovať za svoje telesné a duševné vady, si upovedomuje pravdu výroku: V niektorých prípadoch môže byť povinnosťou zrieknuť sa potomstva. Je síce pravda, čo Keyserling hovorí, že totiž »zakázať manželstvá, ktoré blážia manželov len preto, lebo ohľadne detí nie je možná priaznivá prognóza, je nesmyslom, keďže nielen budúce, ale aj prítomné je smerodajné,²⁰⁰ no, je povinnosťou rodiča starať sa nielen o vlastné blaho, ale aj o blaho svojho potomka a pospolitosti, ktoré nezabezpečuje sa chorými, menejcennými deťmi.^{200a} Preto ľudia, trpiaci dedičným zaťažením majú sa zdržovať uzavretia manželstva, lebo sa vystavujú nebezpečenstvu ťažkých a bolestných sklamaní. Z tých istých dôvodov aj zdravým manželom sa radí, aby deň sobášu bol určený na neplodný deň ženy, kedy s najväčšou pravdepodobnosťou počatie je vylúčené. Sobáš totiž všade zpravidla je spojený s hostinou, pri ktorej aj novomanželia hojne užívajú liehu, ktorý neprajne účinkuje na po-

¹⁹⁷ Georg, u. d., str. 73.

¹⁹⁸ Tamtiež, str. 69.

¹⁹⁹ Tamtiež, str. 71.

²⁰⁰ Das Ehe- Buch, str. 251.

^{200a} H. Fleckenstein, Persönlichkeit und Organminderwertigkeiten, Herder 1938, str. 311.

čatie. Ani svadobná cesta so svojou nervozitou a so svojím vzrušením nehodí sa k plodeniu nového života. Tá zodpovednostiplná chvíľa má sa pripraviť zdravou, veselou náladou, ktorú môže pôsobiť povznášajúci rozhovor, krásne čítanie alebo aj umelecká hudba.²⁰¹ Aj našou zásadou má byť: Nicht fort, — sondern höherpflanzen, lebo aj my potrebujeme kvalitných, cenných ľudí!

Obmedzenie pôrodu môže sa stať iba dvojakým dovoleným spôsobom. Prvý a najprirodzenejší je zdržovanie sa manželského aktu, ako ho praktizovali nielen mnohí svätci, žijúci v sväze manželskom, ale aj obyčajní ľudia, ktorí už majú toho dosť, tej rozkoše z manželského styku. To je zároveň aj najistejší spôsob, ktorý aj dušpastier bez každého nebezpečenstva môže odporúčať, zvlášť starším manželom, ktorí už aj beztak majú početnú rodinu. A že taká rada býva povšimnutá, vidno z mnoho takých prípadov aj medzi pospolitým ľudom. Ak však manželia sú mladí a zdraví, príliš veľkú obeť žiadame od nich odporúčaním úplnej zdržanlivosti. Veď ich stále spolubytie je to, čo morálka medzi slobodnými, alebo iným sväzkom viazanými volá occasio proxima necessaria (najbližšia nevyhnutná príležitosť). V takom prípade žiadať úplnú zdržanlivosť je predpokladať u ľudí heroizmus, ktorý bez vyššej pomoci v nich nie je. Preto v takom prípade je iba jedno rozumné východisko: užívanie manželstva počas periodickej sterility ženy. Boly časy, kedy moralisti, málo poznajúc život a iba iným dávajúc dobré rady, boli tej mienky, že jediný spôsob obmedzenia pôrodu je úplná zdržanlivosť a že užívanie manželstva v sterilných dňoch ženy nie je dovolené, keďže takto sa vykonáva akt, ktorý nemôže mať prirodzený cieľ. K tomu treba poznamenať, že podľa niektorých fyziologov ani v takom prípade nie je oplodnenie úplne vylúčené. Aj u zdravých žien môžu sa dostaviť poruchy, ktoré zmariť všetky výpočty koncep-kalendárov. Potom právom poznamená k tomu

²⁰¹ Georg, Eheleben, str. 223.

Georg: »Ak zrieknutie sa plodenia by bolo už v sebe niečo nemorálneho, ani úplná zdržanlivosť v manželstve by nebola dovolená, keďže ani zdržovaním sa nepložia deti.«²⁰² Celý sexuálny akt vôbec, čo do výsledku, n e s p a d á d o oblasti ľudskej vôle a to celkom správne. Dať bezprostredne život novému človekovi je niečo tak vznešeného, že to si úplne Stvoriteľ sám rezervoval. Je teda dovolené vykonať akt, ktorý podľa svojich všetkých okolností neprieči sa mravnému zákonu, hoci jeden z cieľov a to plodenie detí sa neuskutočňuje. Sú to aj iné ciele, ktoré sa dosiahnu, ako je prejav lásky a remedium concupiscentiae, (liek proti žiadostivosti), ktoré každá morálka musí pripustiť. Pravda, kto hovorí, že hlavným cieľom manželského styku je splynutie v láske, bude to mať ešte ľahšie, akt za takých okolností ospravedlniť. Všetky pochybnosti však v tejto veci odstránil Pius XI., ktorý v encyklike »Casti connubii« vyhlásil: »Ani sa nesmie povedať, že by jednali proti prirodzenému rádu tí manželia, ktorí svojho práva používajú spôsobom správnym a prirodzeným, i kedy nemôže vzniknúť nový život z prirodzených príčin, tkvujúcich v dobe alebo v niektorých závadách.«²⁰³ Inou otázkou je, na ktorú sme už poukázali, či tento spôsob je istý. Ťažkosť pochádza z toho, že ženin cyklus z rôznych príčin, telesných ba aj duševných, podlieha najrozmanitejším zmenám. Potom sama metóda konkrétna nie je taká jednoduchá ako jej vedecký podklad. Kto sa chce o tom presvedčiť, nech si pozrie patričné tabuľky napr. v Georgovej knihe. Ak metóda, ktorá pochádza od Smuldersa, presne a svedomite sa zachová, podľa mienky mnohých, ku ktorým patrí aj Georg, výsledok je istý.²⁰⁴ Už z toho vidieť, že dušpastier môže spomnúť Knaus-Oginovú teóriu vo všeobecnosti a odkázať penitenta na lekára, ale sám nemôže dať detailné rady.

²⁰² Eheleben, str. 128.

²⁰³ Vaškov preklad, str. 29.

²⁰⁴ Eheleben, str. 177. Podobne A. Brecelj, Sexuálne problémy, Trnava, Gerdelán, 1944, 191.

V celej populačnej otázke teda treba zachovať zlatý stred. Nik nemôže rozumne žiadať, aby sa vlast naplnila ľuďmi, ktorých len horko-ťažko, ba vôbec nemožno vychovať v hodnotných občanov. S druhej strany však treba zatracovať pôžitkárstvo, ktoré iba výhody chce od národa, nič však mu nechce vrátiť na obetiach a sebazapreniach, ale hriešnym spôsobom užíva rozkoše bez toho, že by dotýčný vzal na seba aj z toho vyplývajúce farchy a zodpovednosť!

f) Pohlavná výchova.

Keďže manželstvo hrá takú dôležitú úlohu v živote človeka, mal by sa človek náležito k tomu pripraviť, vychovať. »Avšak, čo sa stáva?« — môže sa niekto spýtať. »Vychovávajú sa ľudia ku krajčírstvu, obuvníctvu, učiteľstvu, kňazstvu atď., iba k manželstvu sa nevychovávajú. Nik, vraj, nie je rodeným krajčírom, obuvníkom, učiteľom, kňazom atď., iba rodeným otcom a rode nou matkou.« No nie je tomu tak. Aj k manželstvu sa v y c h o v á v a. Vychováva otec, kedy dáva dospelemu synovi rady pre budúci život. Vychováva matka, kedy zasväťí svoju vydať sa majúcu dcéru do biologického tajomstva života. Vychováva dušpastier, ktorý dáva pokyny snúbencom pre šťastný manželský život. Otázkou je iba, či to všetko stačí. Vo viacerých prípadoch musíme uznať, to nestačí, chýlostivosť vecí, nedostatok potrebnej dialektiky, nesprávna hanblivosť prekážajú potrebnému poučeniu. Preto už aj verejné inštitúcie, ako rôzne spolky, ba sám štát usporiadajú kurzy, ba vydržiavajú poradne, kde záujemci ľahko môžu si zadovážiť potrebné vedomosti.

Výchove k manželstvu slúži aj takzv. s e x u á l n a p e d a g o g i a. Ona síce pracuje viac negatívne, než pozitívne, odvrátiac chovanca od hriechu nečistoty. No, tým ho pripravuje a zachraňuje ho už pre budúce manželstvo, lebo najlepšia príprava je úplné zdržovanie sa každého

pohlavného aktu pred sobášom. Ale pritom sa nájde aj príležitosť poukázať na pozitívne stránky, ako na cieľ pohlavného ústrojenstva, ktorý iba v manželstve sa môže uplatniť atď. Teda, kto vychováva správne sexuálne, vlastne vychováva aj k manželstvu.

Každý pud má niečo tajnostného v sebe. Ved' ani nevieme, v čom vlastne tkvie. Poznáme čiastočne iba jeho miesta, jeho úsilie, jeho cieľ, ku ktorému smeruje. Jeho vnútorná podstata však je takmer neznáma. Ak hovoríme, že je smyselná schopnosť, ktorá smeruje k zachovaniu individua, druhu atď., takmer všetko sme povedali. Tým viac to platí o pohlavnom, najsilnejšom to pude. Je v ňom niečo tajnostného. Ešte viac si to upovedomujeme, ak sa dívame aj na jeho duševné odzrkadlenie, ktoré sa volá pohlavná láska. O nej povedá F r. N o v á k : »Pohlavná láska má vždy čosi tajomného v sebe, čosi, čo ťažko sa chápe zdravým rozumom, čo niekedy priamo zasahuje ako katastrofa.«²⁰⁵ To cíti nielen dospelý človek, ktorý azda cez celý život zápasí s tým problémom ako Jakub s anjelom a nikdy nebude s ním hotový, alebo už na začiatku svojho mužského, alebo ženského veku nastane katastrofa, ktorá nikdy viac v živote nedá sa odstrániť. No cíti to ešte viac mladý človek, ktorého mladý život je celkom naplnený práve tým bojom, ktorý vo väčšine prípadov končí sa s jeho porazením, teda s katastrofou. Preto veľkú zodpovednosť majú v tomto ohľade tí, ktorí vedú mládež a ktorí aj v tomto ohľade majú ju vychovávať. Avšak čo sa v skutočnosti stáva? Z nesprávnej hanblivosti, alebo aj z pruderie mnohí sa vyhýbajú tejto povinnosti a nechajú mladých ich osudu.

Keďže vec je natoľko tajnostná, niet divu, že čo do detailov, kresťanská morálka v porovnaní s minulosťou, vykazuje isté odchýlky. Podstatné veci v nej sa nezmenily. Tak napr. vedomá telesná žiadosť, smerujúca

²⁰⁵ V máji života, Přerov, Spol. Kníhtiskárna, 1914, str. 15.

na zakázanú osobu, vždy bola a je považovaná za ťažký hriech. Iba vo vedľajších veciach staly sa zmeny. Ak čítame staré asketické knihy, napadne väčší rigorizmus. Dnes, vďaka aj psychologickým výskumom, tieto veci nemôžu sa už považovať za záväzné.

Preto aj literatúra výchovná veľmi čulo sa zaoberá otázkou. Každý autor vie ešte niečo originálneho povedať, lebo téma je nevyčerpatelná. Stačí tu poukázať na dávnejšie diela F. W. Förstera, Nováka, Hildebrandta, Tótha, Schilgena, Kolnaia, Allersa, Metzgera, na novšie L. Hänsela H. Muckermanna atď. Každá kniha znamená istý ústupok od starých prísnych náhľadov, pravda, nie v podstatných veciach, ktoré musia byť nezmenené. Preto iste preháňa Hänsel, ak píše: »Azda nikdy nedosiahneme úplnú jasnosť a istotu v základoch o čistote mládeže.«²⁰⁶ Vieme veľmi dobre, že výchova mládeže je najťažšou vecou, je opravdivým umením, ktoré je výsadou iba vyvolených. Ostatní sú iba lekári, ktorí používajú mládeže k svojim životu nebezpečným pokusom, ani králikov vo vivisekcii. No, omylom by bolo povedať, že takých umelcov máme málo. Veď vtedy ľudská príroda bola by neschopnou tých najelementárnejších úloh, čo predsa nemôžeme tvrdiť. Proti tomu názoru svedčí aj skutočnosť. Aj jednoduchí rodičia dobre vychovávajú svoje dietky, ktoré sa aj dobre uplatňujú v živote, hoci nič nevedia o pravidlách učenej pedagogiky. Ich prirodzený pud, zvlášť vyvinutý u matky, ktorá vlastne vychováva, vedie ich po správnych cestách k vytýčenému cieľu. Odchýlky teda môžu sa stať iba na vedľajšie veci a tu veru je často pravda, že život zničí aj najkrajšie teórie.

O riešenie problému pokúsil sa aj socializmus. On ho rozlúštil tým, že z neho neurobil problém. Keďže podľa neho jestvuje sexuálna núdza zvlášť aj medzi mládežou, nuž povedal: treba jej odpomôcť a to uvoľnením

²⁰⁶ Die Jugend u. die leibliche Liebe, Innsbruck, Tyrolia, 1938, str. 62.

náruživosti. Nech sa ten mladý človek vyžije aj pohlavne. Ved' príroda najlepšie vie, čo chce. To radí, ako sme už hore spomínali, aj Léon Blum, zásadne dnešné Rusko, celý *naturalizmus*, ktorý práve tú vyššiu prírodu v človekovi neberie do ohľadu. *Lindsey* iba nové meno vynášiel, keď odporúčal manželstvo na skúšku, alebo kama-rátske manželstvo. No, to sú ohavné hriechy, ktoré sa pomstia nielen na jednotlivcoch, ale aj na národoch, ako to nielen staré, ale aj nové dejiny dokazujú. Národy, ktoré v tomto ohľade vo väčšej miere podľahly, ani politicky sa neudržaly a takto bude aj v budúcnosti, lebo koreň života nedá sa beztrestne otráviť.

Kresťanská pohlavná výchova smeruje predovšetkým k tomu, aby mládež bola zachránená pred hriechami. Svoju úlohu začína už v *detskom veku*, lebo dnešná detská psychologia vie o pohlavných hnutiach aj v tomto období,²⁰⁷ no, rozhodne sa stavia proti Freudovému ponímaniu, podľa ktorého už kojenec má erekcie, zažíva pohlavnú rozkoš atď. Je to celkom prirodzenou vecou, že pri cicaní sa mu začervenujú líca, ved' je to preňho príjemnou záležitosťou, spojenou tiež s rytmickým pohybom.²⁰⁸ Ani to nie je znakom sexuálnej rozkoše, že už aj kojenec rád sa hráva s pohlavným údom, lebo on sa hrá so všetkým, čo mu padne do rúk. Pravda, je tu veľmi ťažko určiť dobu, kedy sa stáva dieťa aj sexuálnou bytosťou. Niektorí boli mienky, že až vtedy, keď začínajú pracovať v ňom pohlavné hormóny, teda, keď sú vyvinuté už aj patričné ústroje v dostatočnej miere. No, dnes sa už vie, že aj iné žľazy pôsobia na pohlavný život, nielen priamo pohlavné. Doba, v ktorej dieťa nemá ešte pohlavných hnutí, sa volá *dobou latencie*. Každý rozumný pedagóg musí si želať, aby táto doba trvala čím ďalej. Ved' je to naozaj ten rajský stav, v ktorom *caro non concupiscit*

²⁰⁷ Muncker. Die psych. Grundlagen der Kat. Sittenlehre, str. 293.

²⁰⁸ A. Spesz. Psychoanalýza a kresťanstvo, Rožňava, Potocsný, str. 37. J. Hynie, u. d. 159.

contra spiritum, (telo nie je žiadostivé proti duchu), obťažujúc človeka. Vtedy sa blyštia tie detské oči tak nepredpojate na nás.

Medzitým dieťa vidí rôzne zjavy u ľudí a zvierat, ktoré ho pobádajú, aby rozmýšľalo a tak príde aj na myšlienku: zkadiaľ je človek. To môže byť ten enfant terrible v tej najneprijemnejšej forme, ak sa ohľadne toho spýta svojich rodičov. Vtedy mu treba povedať pravdu a nie bájkú o bocianovi, hoci aj vtedy môže niekto nepochodiť. Allers rozpráva o múdrej žene, ktorá vysvetlila svojmu tri- a štyriročnému synovi, koľko mala s nimi trápení pri tehotenstve a pri pôrode. Druhého dňa prišli k nej a povedali jej: »Mama, iba ty si mala toľko trápení s nami, našich priateľov Heinza a Ilzu priniesol — bocian.«²⁰⁹ No, to mohlo sa stať, lebo stará metóda s bocianom ešte vždy šarapatí. A je to aj prirodzené. Nie každý človek chápe to staré: naturalia non sunt turpia (prirodzené nie je špatné) a zvlášť nie ľahko, dieťa, ktoré tento spôsob narodenia považuje za menej estetický, ba priamo za ponižujúci. Poznal som chlapca, ktorý zaplakal, keď sa dozvedel celú pravdu. A nie malú vinu majú na tom aj detské bájky vôbec, ktoré preložia naše deti do celkom nereálneho sveta. Preto napr. v Nemecku už aj bájky detské oddávna sa reformujú a vkladá sa do nich viac reálnosti.

Ideálom by bolo, keby sme povedali pri takej otázke celú pravdu. Veď pravda je nielen pre dospelých, ale aj pre deti. Potom nemôžeme povedať, že prevyšuje detskú chápacosť, ako iné, povedzme, metafyzické pravdy. Niektorí pedagógovia sú aj za to, aby sa detom povedala číro-čistá, nahá pravda. No, skúsenosť ukazuje, že nie je to šťastný spôsob. Ponajprv, ako sme povedali, dieťa môže razom spadnúť s neba, čo môže byť spojené uňho aj s vážnym duševným otrasom, čo zasa žiadna rozumná výchova nemôže pripustiť. Veď ani božský Pedagóg nepo-

²⁰⁹ Sexualpädagogik, str. 205.

dával omnoho vznešenejšie a ťažšie pravdy svojim učeníkom naraz, ale iba postupne. Ale je tu aj iné nebezpečenstvo, že totiž dieťa, vedené pudom napodobňovania bude aj v tom napodobňovať rodičov, čo aj skúsenosť aspoň čiastočne potvrdzuje. Teda tu musí platiť zásada: iba toľko, koľko treba k ukojeniu zvedavosti. Nech len to dieťa tiež cíti, že je to *t a j o m s t v o m*, o ktorom nemá sa mnoho hovoriť, ale treba ho mlčky obdivovať. Ostatné konzekvencie, podporované aj spozorovaním na zvieratách, ba náhodou azda aj na ľuďoch v niektorých veciach, stiahne si dieťa aj samé a to bystroumóm, ktorý prekvapuje. Tak dieťa *sensim sine sensu* (postupne) dostane sa do stredu mystéria. Kedysi, keď nebolo ešte toľko iných možností »poučenia« výkladmi, kinom, ba aj verejnými skutkami zvrchlých ľudí, tento spôsob bol všeobecný a nemožno tvrdiť, že nebol dobrým. Preto tento stav treba zachovať, nakoľko je len možno. Ved' takto sa ušetrí aj vychovávateľom a rodičom veľa nepríjemných chvíľ. Zásadou teda má byť, čo jezuita P. Schroteler vyjadril slovami: »*Omnia videre, pauca, paucissima monere, plurima dissimulare*«, (Všetko vidieť, len na najpotrebnejšie veci napomínať, vo väčšine prípadoch prehliadnuť).²¹⁰ Pravda, *omnia videre* neznamená *omnia detegere* (všetko odkryť), iba vyhýbať sa prílišnej úzkostlivosti, aby dieťa nič takého nevidelo, lebo v tomto prípade stratí dôveru k svojim vychovávateľom. V konkrétnom prípade, samozrejme, taká odpoveď môže byť veľmi nepríjemná, lebo vychovávateľ často napochytro nevie, čo má povedať. Musí mať už veľa duchaprítomnosti, bystrozraku ale aj potrebnej jasnosti, aby mohol dať správnu odpoveď. Tak pochodil jeden katechéta, ktorého sa opýtalo 8-ročné dievča, ako sa dostalo von, keďže podľa neho jej matka ju nosila 9 mesiacov pod vlastným srdcom. Nevedel na to, čo odpovedať, hoci odpoveď je jednoduchá a správna: Nuž otvorom, ktorý práve preto, z veľkej úcty, má byť vždy

²¹⁰ U Hänsela, str. 67—8.

zakrytý. V tomto veku niektorí pedagovia, ako sám Hänsel, odporúčajú, aby deti rôzneho pohlavia, zvlášť v rodine, mohli byť aj nahé medzi sebou. Tak, vraj, rastie nepredpojatosť (Unbefangenheit) voči druhému pohlaviu.²¹¹ Iní zasa to neodporúčajú, lebo takto sa stráca stud, ktorý je mohutným ochrancom čistoty. Pravda je asi v strede a táto je: netreba robiť z toho kázus, ak náhodou, pri kúpaní atď., niekedy sa vidia menšie deti nahé.

Vlastná pohlavná výchova však sa začína v p u b e r t e, kedy aj organizmus sa pripravuje na úlohu dať život novej ľudskej bytosti. Zpočiatku chlapec v y h y b u j e sa dievčaťu: es reisst sich der Knabe vom Mädchen los, (chlapec vyhybuje dievčaťu) ako by cítil, že ona je jeho osudom, ako by sa bál niečoho neznámeho a vyhľadáva spoločnosť chlapcov. V tomto momente nie je žiadneho nebezpečia a preto treba ho nechať čím ďalej v tomto duševnom položení. Výchova viac má smerovať k tomu, aby chlapec vedel sa opanovať, vyhybovať hranatelnosťam, slovom k všeobecnému cieľu. U dievčat telesné zmeny puberty sú niekedy spojené s ť a Ź k ý m i d u š e v n ý m i o t r a s m i a preto v tej dobe treba ich zvlášť šetriť, prípadne poučiť a povzbudzovať. Zpravidla má to urobiť matka, ktorej sa predovšetkým zdôverí. Spôsoby poučenia sú rôzne. Môže sa voliť príklad zo sveta kvetín. Ak je to matke nepríjemné, môže dať svojej dcére aj takú poučnú knihu do ruky.

Medzitým aj hormóny začínajú svoju činnosť väčšmi vyvíjať, n á k l o n n o s ť k d r u h é m u p o h l a v i u p r í d e v i a c n a j a v o, ako sa hovorí, začínajú pokušenia. V tejto fáze cieľom pohlavnej výchovy má byť: správne oceňovanie pohlavnosti a faktická záchrana.²¹² Vedúcou myšlienkou má byť: »Hľadajte najprv kráľovstvo božie a jeho spravodlivosť a to ostatné, aj pohlavné sa vám pridá.«²¹³ Teda nevyrvať pohlavnú výchovu z vše-

²¹¹ U. d., str. 70.

²¹² Tamtiež, str. 66.

²¹³ Tamtiež.

obecnej, ako to Hänsel hovorí: nefixírovať sa na pohlavné²¹⁴ a pripisovať mu zvláštny význam, lebo už tým zbytočne sa vyzýva pozornosť na faktor, ktorý má byť v úzadí záujmu. Veď ten chlapec a to dievča nie je iba sexuálnou bytosťou, ktorá má iba pohlavné ústroje. Výchova musí mať pred očami celého človeka, nielen jeho pohlavnosť, lebo jeho príroda je iba jedna, do ktorej ako súčiastka je vbudovaná aj pohlavnosť. Preto vlastnej sexuálnej pedagogie ani nie je. Že jednako predsa hovoríme o nej a že tiež jestvujú aj také knihy, toho príčinou je to, že celú osobnosť ľudskú nikdy nevieme naraz zachytiť, iba čiastočne, dobre vediac, že jedna čiastka vždy vypadne z nášho ponímania.

Prostriedky, ktoré majú sa užívať, sú ponajprv fyzické. Sem patri čistota tela, zvlášť aj pohlavných ústrojov, ktorá odstraňuje fyzické príčiny dráždenia. Ale čistota telesná má aj veľký morálny vplyv: vplýva totiž per concordantiam (súladne) aj na duševnú čistotu. Nemálo pôsobí tu aj estetický cit: k čistote vychovaný mladík ťažšie pôjde napr. k cigánke, alebo ku špinavej slúžke, aby ukojil svoju náruživosť. Je to síce nízka pohnútka, ale proti takému silnému pudu, ako je sexuálny, aj tá je dobrá. Strava mládeže má byť jednoduchá, bez korenín, nie príliš veľa mäsa, ktoré zvlášť vyvinuje patričné hormóny v organizme. Zaujímavé je, že Cirkev to vedela už pred objavením hormónov, takmer pred 2000 rokmi. Preto volila pre svoj pôst práve zdržovanie sa mäsitého pokrmu. Aj lieh dráždi veľmi k smyselnosti a to nielen actu, keďže väčšina pohlavných priestupkov sa stáva v omámení liehom, ale aj potentia, keďže aj lieh pôsobí na vývin hormónov priaznivo. Je on čarovný nápoj Venuše, ktorý však pripravuje Bacchus. Z tejto príčiny má sa zdržovať mládež aj fajčenia. Preto Tihamér Tóth napísal knihu nielen o čistom mužovi, ale aj knihu »Dohányzol-e?« (Či fajčíš?) Pravda, tá záchrana

⁻¹⁴ Tamtiež, str. 87.

má sa stať rozumným spôsobom, vysvetlením, prihováraním sa, poukázaním na urobené pokusy so zvieratmi, a nie autoritatívnym, ktorý v tejto veci podľa skúsenosti všetkých neosvedčil sa, ba ohromne rozmnožil — počet fajčiarov. P o s t e ľ nemá byť príliš mäkká a teplá, lebo to tiež dráždi smyselnosť. Po zobudení sa hneď vstať z nej, lebo zbytočné ležanie v nej tiež vedie zpravidla k telesným pokúšeniam. Preto právom povedal ktosi: »Povedz mi, koľko minút ostaneš po prebudení v posteli a poviem ti, či si hriešny.« Mládež vôbec treba o t u ť o v a ť a nenechať, aby »zmäkla«. Veď jej častý hriech sa volá latinsky aj mollities od »mollis«, čo znamená »mäkký«. Práve preto nech sa mládež veľa zdržuje na voľnom v z d u c h u a nech aj telesne pracuje. Takto bude sa zaoberávať inými myšlienkami a zažehná lenošenie, ktoré je pulvinar diaboli, (diablová poduška), ale zbaví sa aj nadbytku telesnej energie, ktorá ináč ženie k pohlavným činom. To je jedine s p r á v n a s u b l i m á c i a, ktorú môžeme prijať: zbytočnú sexuálnu energiu využívať v iných úkonoch telesných.²¹⁵ V tomto ohľade neoceniteľný význam má s k a u t i n g, zvlášť jeho táborenie a všetko podobné: chlapec od rána do večera je zaujatý telesnou, duševnou prácou a nemá času sa zaoberať vecami, ktoré pre neho nateraz nie sú ešte aktuálne!

Iné prostriedky obracajú sa k r o z u m u a krátkym slovom by sme ich mohli pomenovať: p o h l a v n ý m p o u č e n í m. To sa môže stať nepriamym a priamym, negatívnym a pozitívnym spôsobom. Nepriamym a pozitívnym spôsobom stáva sa tým, že napr. učebná látka, zvlášť prírodopisu, sa rozdelí podľa pohlavnej dospelosti žiaka, ako to radí Hänsel.²¹⁶ Aj v literatúre by sa malo toho viac dbať: malé deti musia sa predčasne učiť ľúbostným piesňam, ktoré nie sú ešte pre nich určené. Negatívny spôsob a to priamy pozostáva v odstránení všetkého, čo nesprávne informuje našu mládež o týchto veciach:

²¹⁵ Spesz, Psychoanalýza a kresťanstvo, str. 67—70.

²¹⁶ U. d., str. 70.

teda nehanblivých kníh, fotografií, sôch atď. To má robiť nielen rodina a spoločnosť, ale aj štát. V tom ohľade je poučné napr. pozrieť si Paríž a Londýn. V Paríži ešte pred nedávnom bolo vidieť spústu nehanblivých plakátov, nahých sôch, kdežto ulice Londýna vyzeraly ani chodby nejakého učilišťa: plakáty tam umiestené mohli byť určene aj pre školskú mládež. No, štát vskutku musí použiť v tomto ohľade svoju moc a nesmie pod kepienkom dvojsmyseľného umenia dovoliť, aby sa otravovali jeho maloletí členovia.

Priame pozitívne poučenie je v tom, že vec sa pomenuje vlastným menom, že totiž chovancovi sa vyloží smysel pohlavnej účelnosti, ako to učí biológia. Boly časy, kedy pedagogia, aj kresťanská, bola v tomto ohľade veľmi úzkostlivá a radšej povedala menej o týchto veciach, než bolo potrebné. To je tá *pruderia*, o ktorej sme sa už zmienili. Priniesol ju na povrch manicheizmus, ktorý hlásal, že všetka hmota, tak aj ľudské telo, je zlé a zvlášť ju vypestoval puritanizmus, ktorý tiež dokazoval, že ľudská príroda, tak aj telo, po hriechu Adamovom je od koreňa pokazená. No nefalšované kresťanstvo nikdy neschvaľovalo *pruderi*u. Veď už jeho predchodca, Starý zákon, otvorene hovorí o pohlavných veciach. Len si treba prečítať prípad Lótových dcier, aby sme spomenuli azda to najhoršie na tomto poli. V Novom zákone Kristus tiež veľmi nepredpojaté hovorí o pohlavných záležitostiach. Stačí tu poukázať na stať o znovuzrození človeka, ktoré sa nedeje tým, že človek sa vráti do materinského lona, aby zasa z neho vyšiel, ale z vody a z Ducha svätého. Sv. Pavol tiež otvorene hovorí, keď napr. uvádza, že Abrahám z jedného súloženia splodil Izáka atď. Nie je proti tomu ani Efez. 5, 3, kde hovorí: »Fornicatio autem et omnis immunditia... nec nominetur in vobis« (Ale smilstvo a všetka nečistota... nech sa ani nespomína medzi nami); lebo ani avaritia ani turpitude, stultiloquium a scurillitas (lakomstvo, ani mrzkosť alebo bláznivé reči alebo šašovstvo) sa má »spomí-

nať« medzi Efezanmi, čo iste nie je úmyslom apoštolovým tvrdiť. Správnejšie je teda povedať, že sv. Pavol tu emfaticky napomína Efezanov, aby sa takýchto vecí chránili v skutkoch a nie v slovách, veď slovom on sám spomína tieto chriechy. Aj s v. O t c o v i a bez všetkej pruderie hovorili o týchto veciach. »V presvedčení, že kňazovou úlohou je osvetliť a okrášliť všetky oblasti ľudského života, aj pohlavného, hovorili títo mužovia v svojich spisoch a kázniach našej dobe nėsrozumiteľnou otvorenosťou«²¹⁷ Sv. Ján Zlatoústý napr. v 12. homílii k listu sv. Pavla písanému Kolosanom hovoril na kazateľnici o manželskom styku. Táto tradícia sa aj naďalej udržuje v Cirkvi. Sv. Hildegarda napr. opisuje tou istou prirodzenosťou život pohlavný ako ostatný život človeka a to s lekárskeho stanoviska. Kedysi kňaz požehnal svadobnú posteľ (benedictio thalami má aj dnešné Rituale Romanum) a to bezprostredne po tom, čo novomanželia si doňho ľahli.²¹⁸ Aj u m e n i e sa samozrejme dlho riadilo podľa toho postoja. Sám som videl obraz, na ktorom sv. Ján Krstiteľ ad vocem: et exultavit infans in utero meo (a jasalo dieťa v mojom živote), ako malé dieťa si vyhráva na husliach v živote matkinom. Na Bogenbergu pri Straubingu však bol prastarý zázračný obraz Matky Božej, na ktorom, ak sa otvorily dvierka, bolo vidieť Jezuliatko v lone materskom. Monštrancie ešte teraz vidieť niekde, kde sv. hostia je umiestená práve v živote Panny Márie. Teda »kresťanstvo a Cirkev nikdy neboly pruderné, hoci vždy boly pruderní kresťania a katolíci, pruderné kruhy kresťanské a katolícke a ešte aj dnes sú.«²¹⁹ A zaujímavé je, že práve tí ľudia trpia tou chorobou, ktorí najmenej sú — cudní. Poučný je z toho hľadiska prípad lexigrafa Dr. Johnsona, ktorému istá dáma povedala: »Tak sa teším, že vo Vašej

²¹⁷ Gatterer, Gottes Gedanken uber des Kindes Werden, str. 32.

²¹⁸ A. Adam, Primat der Liebe, str. 57. V niektorých krajoch Nemecka ešte podnes žehná kňaz svadobnú posteľ. E. Westermarck Christianity and Morals, London, Paul, 1939, 326.

²¹⁹ Hänsel, u. d. str. 79.

knihe nenašla som nehanblivé výrazy.« Učenec na to odvetil: »A hľadali ste také v nej?« Preto ak dnes veľmi silné sú hlasy, ktoré žiadajú diskkrétne poučenie mládeže v pohlavných veciach, je to iba postulátom starej tradície Cirkvi, ktorý žiada, aby »prírodné otázky dostaly sa do súladu s pravou etikou.«²²⁰ Dramatickými slovami opisuje duševný stav takých obetí starej sexuálnej výchovy P. M. Gatterer, keď píše: »Jak strašne niekedy mladí ľudia tým zaujatým mlčaním vychovávateľa trpia, koľké ľalie vädnú pre toto zanedbanie povinnosti, koľké nesprávne názory sa takto vypestujú a koľké hriechy sa pre mylné svedomie páchajú, to vie jedine Pán Boh a tuší niektorý kňaz, ktorému také duše svoju biedu konečne sveria.«²²¹ Ak vychovávateľ bude mlčať, budú hovoriť zlí priatelia, ulica a kino, ktoré aj bez tak majú v tom väčšiu výrečnosť než jednotliviec. Verejná »moralita«, stojac ešte vždy pod pudovým vplyvom, môže urobiť ešte stále ohromné škody v mladých dušiach. Sám O. Weinniger, ktorý v mladom veku spáchal samovraždu pre anomálie moderného života, to uznáva, keď píše: Sexualita sa pozitívne hodnotí a dnešná pohlavná etika spieva ku koitu — hymenaios.«²²² Preto nebolo by absurdum, ak aj kňaz »z obavy pred „pohoršením“ musel by mlčať často o veciach, ktoré by sa podľa vôle božej mali povedať k uspokojeniu svedomia a k ochrane čistoty?«²²³

O tom teda dnes niet už žiadnej pochybnosti ani medzi kresťanskými vychovávateľmi, že nejaké pohlavné poučenie musí byť. Otázkou je iba, akým spôsobom má sa stať. Aj tu sú niektoré veci isté. Ponajprv hlas poučenia nesmie byť sladkastý a sentimentálny, ale vážny a zodpovednostiplný, veď je to veľmi dôležitou vecou, ktorá je pôvodcom vzácneho ľudského života. Vo všeobec-

²²⁰ Jessner v Theol. prakt. Quartalschrift, 1939, I. sošit, str. 75.

²²¹ U. d. str. 34.

²²² Geschlecht u. Charakter, str. 440.

²²³ Gatterer, u. d., str. 33.

nosti nemá sa diať v t r i e d e : ak sa tam pri poučení šušká a deti sa smejú, isté je, že vec sa nepodarila. Preto v tejto látke nikdy nie je dovolený v t i p a l e b o ž a r t. Vychovávateľ vôbec taký rozhovor alebo prednes musí si dopodrobna vypracovať, každé slovo, ktoré povie, prežívať, aby ho v »eláne« reči nezastihlo nemilé prekvapenie. V triede iba počas vyučovania prírodopisu môže sa na pohlavné veci jemne poukázať. Ľahšia je úloha, ak máme nejaký s p o l o k, v ktorom členovia sú väčší a vyberaní. To poučenie môže mať sám vedúci spolku, ak má k tomu potrebnú vážnosť a autoritu. Ináč nech to sverí inej osobe, prípadne lekárovi. No, ten l e k á r musí byť svedomitý, o svojom povolaní vysoko smýšľajúci človek. V opačnom prípade viac škodí, než osoží. A že vec takto sa má, môžem potvrdiť poukazom na istého školského lekára, ktorý proti sebaprzneniu chcel tak bojovať, že mladíkom odporúčal chodiť k neviestkam. Dnes zväčša odpadá tá starosť tým, že mládeži vstupujúcej do kritického obdobia, dávame p o u č n é k n i h y do rúk, ktoré dnes už všade jestvujú v hojnom počte. Aj v slovenčine sú známe preklady o tejto látke, Tóthove a Margity Csabovej. Môžu sa odporúčať aj r o m á n y, v ktorých sa umeleckým spôsobom pojednáva o týchto veciach, ako romány spisovateľky Handel-Mazetti, Sigridy Undsetovej atď. Veľmi dobre pôsobia na mladé dievčenské duše b á s n e R u t h S c h a u m a n n o v e j, ktorá oslavuje v nich manželskú lásku a materinské šťastie. Kto také umelecké plody vskutku precíti, bude mať veľkú úctu pred mystériom a neodovzdá sa rozkoši bez zodpovednosti.

Už z toho vidieť, že to poučenie nemá byť č i s t o b i o l o g i c k é. To samé nezachráni človeka pred pádom. Ináč lekári by museli byť najmrvavejšími na tomto poli, čo však nie je prípadom. Omnoho dôležitejšie je m e t a f y z i c k é p o u č e n i e o smysle a ciele sexuálnej ústrojnosti a o celom duševnom aparáte pohlavnosti, ako sme to vyššie uviedli. Toho mladíka zvlášť treba presvedčiť, že nemôže robiť so svojím telom to, čo sa mu páči, že len ten

má právo na rozkoš, ktorý berie na seba aj z toho vyplývajúce povinnosti, čo iba v zriadenom manželstve je možné. Pravda, ak ten vychovávateľ sám nie je ešte h o t o v ý s o s e b o u na tomto poli, nebude iných presvedčovať, lež slepý bude viesť slepých do priepasti.

Avšak aj v poučení prísne musíme sa pridržiavať p r a v d y. Iba pravda zachráni aj našu mládež a ju oslobodí. Teda n e p r e h á ň a ť, lebo prehánanie je na úkor pravdy. Podľa tejto pravdy čistá myšlienka o pohlavných veciach nie je hriechom. Ináč teolog študujúci VI. prikázanie a lekár gynekolog zaoberajúci sa pohlavným aktom, stále by hrešil. Myšlienka len vtedy môže byť spojená s hriechom, ak bez príčiny sa pripúšťa, keďže zo svojej prírody môže viesť k hriechu, vzbudzujúc také žiadosti a činy. Ani takzv. motus primo-primi, prvé hnutia smyselnosti nie sú hriechami, keďže predchádzajú vôľu, v rozhodnutí ktorej je jedine hriech. Sú to impulzy v sebe dobrého pohlavného pudu, ktorý, ako sme videli, má pomáhať uskutočniť tvorčie myšlienky božie. Ani d o b r ý p o c i t, sprevádzajúci tieto hnutia nie je ešte hriešnym. K telesným hnutiam viazaná rozkoš — píše správne známy moralista Tillmann — nemôže byť od nich odlúčená, ani nemožno zabrániť, aby nezapríčinily v človekovi dobrý pocit a aby sa mu nepáčily. Ako nemožno odlúčiť od kúska cukru, ktorý sa vezme do úst, pôžitok »sladka«, tak nedá sa od spomenutých zjavov odlúčiť príťažlivý a smyselne príjemný pocit.«²²⁴ Vnútorň hriech tam sa začína, keď človek zbadajúc od seba skrsnuvšiu žiadosť, súhlasí, aby sa ďalej vyvinula vo vedomú telesnú rozkoš (delectatio venerea), spojenú s pohnutím celého pohlavného aparátu. Hriechom je potom aj každý skutok, ktorý nesmeruje k plodeniu telesnému a duševnému nového života, ako sme už hore povedali. Sem patrí aj medzi mládežou veľmi rozšírené sebaaprzenie.

Netreba preháňať ani vo v y l í č e n í š k o d l i v o -

²²⁴ Die kath. Sittenlehre, Bd. IV. 2., str. 117.

s t i tých hriechov pre zdravie. Čo sa týka zvlášť seba-prznenia, je isté, že ak organizmus je silný a hriech zriedka sa pácha, nenastane značné poškodenie zdravia. No, práve tieto dve podmienky sa z r i e d k a splňujú. Ponajprv dnešná konštitúcia mládeže pre podvýživu atď. zpravidla je slabá, nemá zbytočnej látky na mrhanie. Po druhé, tento hriech od seba popudzuje k opakovaniu, takže málo je takých, ktorí iba zriedka sa prznia. Pri hriechoch s druhým pohlavím je dnes veľké nebezpečenstvo i n f e k c i e, proti ktorému nie je žiadneho istého prostriedku. Preto vychovávateľ nesmie mlčať ani o tejto okolnosti. Aj telesné zdravie najistejšie sa zachová úplnou zdržanlivosťou. Kedysi veľmi sa to popieralo zvlášť lekármí. Tu a tam ešte aj podnes počuť hlasy: »Je nesprávne predpokladať, že (zdržanlivosť) vôbec nemá škodlivé následky pre telo a dušu normálnych a zdravých mužov a žien.«²²⁵ No, sú to ojedinelé hlasy. Väčšina lekárov dnes si už osvojila maximu Milla: »Radšej neuspokojeného človeka, ako uspokojené ošípané.« Malá p r e c h o d n á n e r v o z i t a, zavinená nasýtenosťou organizmu, je vyvážená nesmiernymi výhodami telesnými a duševnými zdržanlivosti. Z čoho vyplýva, že tento pud nie je natoľko tyranický a exkluzívny, ako sa to kedysi povedalo. Dá sa utíšiť aj iným spôsobom než pohlavným aktom a bez toho, žeby zdravie pritom značne trpelo. Čo ináč už sv. Bonaventúra vedel, keď napísal: »Smäd sa môže uhasiť iba pitím, telesná žiadosť však nemusí sa práve manželským (a vôbec pohlavným) aktom, ale aj inými prostriedkami utíšiť.²²⁶

No, pohlavne poučenie, ani to najideálnejšie, n e s t a č í, lebo priamo sa obracia na rozum, a len nepriamo na city a vôľu, ktoré vo výchove najviac treba posilniť. Ten nedostatok uznáva aj F. W. Foerster, lebo píše: »Pohlavná pedagogika sa domnieva, že môže prirodzené ná-

²²⁵ H. Ellis, *Moderne Gedanken*, str. 32.

²²⁶ In IV. sent. d. 31. a. 2. qu. 2, Resp.

pory smyselnosti zdolať poučovaním a nevidí, že smyselná zvedavosť si z poučovania odnáša tri razy viac zápalnej látky, než môže uhasiť morálna reč.«²²⁷ No tento výrok predpokladá v pohlavných veciach celkom neorientovanú mládež, ktorá zviášť v mestách sa dnes už nenachádza. Dnešná mládež už o mnohom vie a preto správne poučenie je celkom namieste. Ináč, ak ani »morálna reč« nemôže uhasiť oheň smyselnosti, bezúčelná je však pohlavná výchova, čo iste ani Foerster nechce tvrdiť. Poučenie teda treba spojiť morálnymi prostriedkami, vzbuđením zodpovedajúcich citov a dodávaním účinných pohnutí vôle. Tak často treba poukázať na to, že ten, kto telesne hreší, zneučuje vlastné telo podľa slov apoštolských: »Vyhybajte smilstvu. Každý hriech, ktorý človek spácha, je mimo tela; len kto smilní, hreší proti svojmu telu.«²²⁸ Treba nabádať mladého človeka, aby sa zle cítil v špine. Preto treba aj vypestovať v mladíkovi veľkú úctu nielen pred vlastným, ale aj pred matkiným, sestriným telom. Tak je už ľahký prechod aj k úcte pred telom ženského pohlavia vôbec. Treba mu vysvetliť podlosť jeho počínania, ak namaľuje na stenu, alebo očiarkuje na ženskom obraze práve tú čiastku, ktorou sa dostal do života, na krásne slnko božie. V mužskej mládeži vôbec treba všemožne vypestovať rytierskosť starých, ktorí v úcte a ochrane ženy videli jeden z troch veľkých ideálov svojho života. Treba jej vtlačiť do hlavy, že ten, ktorý sa v tomto ohľade zabudne, nie je Mann, ale iba Männchen (nie mužom, iba samcom), ako to Nemci tak šťastne vtipne hovoria. Pohlavný hriech nie je láskou, ale najväčšou sebeckosťou a teda podlosťou, lebo zneužije ženskej slabosti. Opravdivá láska nehľadá vlastné, ale cudzie šťastie. Práve preto vychováva mládež aj k cudnosti, ktorý ju nabaďa k láske.²²⁹ Láska uvoľňuje aj cit zodpovednosti za vlast-

²²⁷ Ewiges Licht u. menschliche Finsternis, Luzern, 1935, str. 42.

²²⁸ 1 Kor. 6, 18.

²²⁹ Adam, Primat der Liebe, str. 230.

né činy. Pohlavný čin, vykonaný podľa návodu prírody, je príčinou nového života, za ktorý treba brať plnú zodpovednosť na seba. Alebo, kto by bol spokojný, keby len tak náhodou, čisto len z rozkoše iných sa dostal na tento svet, bez nej vyplývajúcej zodpovednosti a starosti? Hádám každý by sa za to poďakoval svojim rodičom!

Tá zodpovednosť je smerodajnou aj v takzv. flirte. Je to pojem veľmi neurčený. Ak poníma v sebe takzv. *actus imperfecti impudicitiae* (nedokonalé činy nehanblivosti), samozrejme, nemôže byť dovolený, lebo sú to väčšie alebo menšie hriechy. Ak však pod flirtom rozumieme činy do tejto oblasti nespádajúce, ako rozhovory, pohľady, ba aj dotyky v sebe slušné s druhým pohlavím, ktoré všetky smerujú k tomu, aby sa vyvinula opravdivá láska, ktorá vedie a doplňuje sa v manželstve, proti tomu nemôže nik niečo rozumne namietat. V tomto smysle píše aj Allers.²³⁰ »Azda flirt do istej miery môže sa dovoliť osobám, ktoré podľa veku a iných podmienok môžu myslieť na uzavretie manželstva.« Povedané bez všetkého nemôže sa však tvrdiť o bozku, ktorý tiež sa niekedy považuje za flirt. Vychovávateľ musí sa vôbec ohradzovať proti tomu, aby bozk medzi mládežou sa bral ľahko. Morálka ho považuje za *actus imperfectus impudicitiae* a to nie za jeden z tých najľahších. Somaticky je to predobraz úplného sexuálneho splynutia, preto je zpravidla aj jeho predohrou. Fyziologicky veľmi môže dráždiť, lebo sa deje namieste silne erogenom: nervy tu skryté sú spojené so sexuálnymi. Nie je div, že aj psyché bozku smeruje k splynutiu. »Čo je bozk?« — spýta sa už Giacomo Casanova (*La filosofia dell' Amore*) a pokračuje: »Non è forse il desiderio ardente di aspirare una porzione dell'essere che si ama? (Nie je azda vrelou túžbou vdýchať do seba čiastku milovanej bytosti?) V bozku chce si človek privlastniť, spojiť sa s milovaným a zároveň dáva čiastku, keď nie celú svoju dušu milovanému. Niektoré reči ho-

²³⁰ Sexualpedagogik, str. 240.

voría o milovaní vôbec, ako o zjedení (ennivaló), ktoré ako bozk tiež sa deje ústami.

Preto bozk je aj pečať lásky, ktorá nielen sa vtlačí milovanému, ale aj ostane v duši milujúceho podľa Goetheových slov: »Und der Kuss, der bleibt im Innern.« (A bozk ostane vnútri.) Z tejto príčiny nemožno dosť varovať našu mládež pred nezodpovedným bozkávaním. Kto ľahkomyseľne bozká iného, zaviňuje mu často veľkú duševnú bolesť a olupuje ho o vieru v ľudí. »Takto sa stáva, že ľudia, ktorí ľahkomyseľne lietajú od úst k ústam, musia sklamať tých, ktorým na celý život majú patriť.²³¹ Časté bozky bez zodpovednosti sú najhoršou prípravou pre budúce manželstvo!

V dievčatách zvlášť treba pestovať úctu pred vlastným telom, ktoré sa stane stánkom nového života. Treba ich viesť k zodpovednosti voči materinskému povolaniu, ktorého pud v hre s bábikou dávno pred účinkovaním rozumu pracuje v nich. Treba ich presvedčiť, že neporušenosť ich tela a duše je najväčším pokladom, ktorý nesmú obetovať za žiadnu chvíľkovú rozkoš, ani z takzv. lásky nie, iba v manželstve. Pravá láska práve v tom sa ukazuje, že dievča chráni takto aj milovaného od hriechu, ktorý je viac impulzívny než ona, zachovajúc si veniec svojej čistoty.

Okrem toho treba na tomto poli vychovávať ženskú mládež k väčšej samostatnosti a povedzme, aj k väčšej múdrosti. Veď práve v tom je ich tragédia, že veľmi ľahko veria mužom, ktorí im aj manželstvo sľúbia, len aby ich dostali. Hlboko prezrel ich slabosť Fr. Hebbel, keď v svojej básni »Liebesprobe« (Skúška lásky) dáva dievčaťu radu, aby svoje srdce iba vtedy darovalo mladíkovi, keď ten jemne a obozretne môže utrhnúť ľaliu bez toho, žeby vylial kvapky rosy z kvetu. Zarosené oči na duševných cvičeniach dostatočne svedčia, že naše dievčatá

²³¹ Metzger, Ehe, str. 42.

²³² U. d., str. 75.

sú prístupné aj takej rade. Žiaľbohu, takých exercícií je málo a ich sila nestačí pre azda dlhé roky prázdnin.

Čo však povedať o »nebeskej láske«, o z a m i l o v a n í ? U menších je to prázdne blúznenie, predimenzovaná náklonnosť k osobe s ľahkým erotickým zafarbením. Zvlášť u dievčat v istom veku je to epidémiou: zamilujú sa do profesora, ba so záľubou aj do katechéty. Proti tejto chorobe jestvuje iba jeden liek: nebrať to vážne. V smysle toho užívať pri pomenovaní veci »derben humor als Grundton« (trpký humor ako základný tón), ako to radí Hänsel²³² u chlapcov, u dievčat však silnú dávku irónie, ktorá trvalo neuráža, keďže je spravodlivá. U dospelých, ktorí myslia už na manželstvo, samozrejme, zamilovanie nemôže sa zabrániť, keďže, ako sme povedali, je riadnou cestou k manželstvu.

V celej pohlavnej výchove hrá nesmierne dôležitú funkciu vypestovanie a posilnenie čnosti h a n b l i v o s t i . Rozoznávame stud ako pocit a ako čnosť. P o c i t s t u d u je prirodzený, neodvislý od vôle, čnosť hanblivosti však je na prirodzenej hanbe vybudovaná pevná vôľa vyhnúť sa činom, ktoré z prírody môžu viesť k smilstvu (actus impudici), alebo sú už smilstvom. Ten prirodzený stud môže sa sťahovať aj n a i n é n e s p r á v n o s t i . Tak sa hanbí človek, ak sa dopustil luhania a dokáže sa mu to, ak nezachoval nejakú spoločenskú formu, ak sa mu nepodarila reč pred verejnosťou atď. Je to zlý pocit duševný, ktorý, keďže človek je aj smyselným tvorom, javí sa aj navonok, zvlášť v začerveňaní, ale aj v trasení rúk, hlasu atď. Tento všeobecný stud však prejavuje sa najmä v súvislosti s činmi, ktoré nejako smerujú k sexualite. Asi v piatom roku vystupuje u človeka a zpravidla ho nenechá až po jeho smrť. Je v tom, že človek býva uvedenými činmi nepríjemne dotknutý. Ten nedostatok zjavuje sa »v snížení sebavedomia, ktoré navonok vyjadruje sa začerveňaním, sklopením očí atď.«²³³ Je to negatívna stránka »štruktúry

²³³ Van Acken v Theol. prakt. Quartalschrift, 1939, I. sošit. str. 80.

sexuálneho pudu«, ²³⁴ ktorá veľmi účinne chráni vyššie hodnoty. Najsilnejšie vystupuje v pohlavných veciach, lebo »neporiadok, neposlušnosť voči vláde rozumu je tu najväčšia.« ²³⁵ Prirodzená hanba je »regulujúcou protiváhou proti tyranstvu pudového života, ktorá sa každý raz od seba uplatňuje, kedykoľvek živelná sila pohlavia hrozí premôcť ľudský rozum.« ²³⁶

No, ak by stud vystupoval iba po takých skutkoch, už by bolo neskoro a nepomáhal by v zachránení čistoty. Preto jednako musí jestvovať už pred skutkom, jednako, ako to vysvetľujeme, či iba vzpomätaním sa na podobnú udalosť, alebo predjestvujúcim pocitom. Zdá sa však, že to ostatné je správne a vtedy lepšie je s Kurtom Hasse hovoriť o s n a h e s t u d u (Schamstreben) než o jeho p o c i t e (Schamgefühl). Lebo o čo ide vlastne? V človekovi je istá snaha vyhybovať sa necudným činom, aby nenastal pocit studu, hanby. V tomto smysle podobá sa očnej mihalnici, ktorá sa pri najmenšom nebezpečenstve dotyku zavrie.

Ako sme povedali, tento prirodzený stud vzťahuje sa priamo na činy. No, nepriamo aj na m i e s t a, nakoľko ich napr. svojím p r i č i n e n í m vedomým alebo nevedomým odkryjem. V tomto smysle hovorí Ruland o funkčnom a topografickom stude. ²³⁷ Prvý sa prejavuje napr. pri súloží a je všeobecný, druhý však napr. v odokrývaní sexuálnych častok tela a je relatívny. Tak u niektorých černošských kmeňov ženy chodia celkom nahé a samozrejme sa nehanbia. Ak však taká žena sa vyzve, aby si pohlavnú čiastku zakryla šatkou, cudne sa bráni proti tomu, lebo tým činom by pozornosť iných obrátila práve na tú čiastku a v stude ide práve o tú pozornosť iných.

Z povedaného už je jasné, čo máme povedať o mienke, podľa ktorej stud sa vypestoval k u l t ú r o u a nie je

²³⁴ Muncker u. d., str. 294.

Gatterer, u. d., str. 28.

²³⁶ Adam, Primat der Liebe, str. 224.

²³⁷ Handbuch der praktischen Seelsorge, II. str. 308.

prirodzeným zjavom, ktorá ešte vždy šarapatí medzi niektorými učencami, v človekovi vidiacich iba vyššie zviera, ktoré, pravda, nepozná studu. Tak podľa Dankbergera napr. »dno pocitu studu nie je: hanbím sa, ale: mám sa hanbiť. »Proti tomu je isté, že stud v sexuálnych veciach sa do istej miery nachádza u všetkých primitívnych, čo sa prejavuje aj v zakrytí pohlavných čiasok tela. Podľa etnologa W. Schmidta nenájdeme vo vlastných pravekultúrach nikde ženu napr. bez všetkého odevu. Ojedinelé terajšie výnimky predstavujú už úpadok proti pôvodnému stavu. Teda okrem takzv. učenej predpojatosti len cynik, ktorý práve preto sa volá tak od »psa« (kuón), lebo jeho predkovia žiadali kedysi, aby aj ľudia sa pohlavne spájali na uliciach ako psi, môže žiadať, aby sa ľudia vrátili k »pôvodnému stavu« a zatlačali v sebe prirodzený pud studu. Bolo by to ohromné ohrozenie mravnej čistoty ľudskej. Pravda, tým nepopierame, že v stude je nielen prirodzený, ale aj kultúrou vypestovaný faktor.²³⁸ No podklad je prirodzený a to natoľko, že ako sme povedali, neprestane úplne ani v manželstve.²³⁹ Aspoň skúsenosť o tom svedčí. To potvrdzuje aj Leon Blum, keď prízvukuje dnešným Francúzom, že »úplná intimita tiel neinvolveruje nevyhnutne krajinu familiaritu spôsobov a rečí«^{239a} a ktorej sa v manželskom živote dopustili. Pohlavné veci zčiasťky patria do sféry najintímnejšej osobnosti, ktorá nie je prístupná ani milovanej osobe. V nej žiarlivo má stráž najhlbšie jadro osobnosti, ktoré neznáša ani pohľad najbližšie stojacej inej osoby. Sem iba Boh má prístup. Iné osoby musia zadržať istú vzdialenosť, lebo kde niet žiadnej vzdialenosti, tam niet žiadneho tajomstva a kde niet tajomstva, tam niet žiadnej úcty, ale aj žiadnej lásky.

Ak snaha studu stane sa vedomou a chcenou, hovoríme o čnosti hanblivosti. Vo výchove mládeže

²³⁸ Tamtiež, str. 307.

²³⁹ Ani Muncker iste nemyslí na úplné prestanie, ak postaví tézu: In der Ehe gibt es keine Scham. (V manželstve niet studu). Vid' u. d., str. 294.

^{239a} Du mariage, str. 145.

nesmieme sa uspokojiť prirodzeným pudom, ale ho premeniť v čnosť. Preto musíme odsúdiť počínanie matky, ktorá sa nahá kúpala so svojim jedenásťročným synom, aby, vraj, sa »privykol«. Tu niet privyknutia. Ináč lekár, ktorý každodenne vidí nahé telá iného pohlavia, musel by v tomto ohľade úplne »otupieť«, no každý vie, že nie je tomu tak. Nie sú sprostení pokušení, ba často viac dráždení než iní. Škoda teda chcieť odstrániť z prírody to, čo je jej dané na ochranu. Naopak jej impulz musí sa slobodnou vôľou zdokonaľiť v pevnú čnosť, ktorá sa prejavuje vo všetkých pohyboch vlastného tela. Nie je na úkor, iba v prospech celej osobnosti. Alebo nie je to heroizmus aj na poli čistoty, keď sv. Felicitu vyhodí divá krava do povetria a svätá nemyslí toľko na svoje bolesti ako na to, aby pri spáde sberba v cirkuse nevidela jej obnažené údy?

V tejto súvislosti musíme sa zmieniť aj o tom, čo môže otupiť stud a byť priamou príležitosťou k hriechu. Je to predovšetkým spoločné kúpanie (štrand). Spoločný štrand je najhoršou prípravou na manželstvo, takže by sme mohli dať radu dievčatám, ktoré nikdy sa nechcú vydať, aby chodily — na štrand. Lebo čo sa tam vlastne deje? To už každý vie, že ľudia nie pre slnko a vodu chodia na štrand, ale aby tam spoločenským spôsobom ukojili svoju smyselnosť. Štrandy, ktoré na vyšší rozkaz oddelily obe pohlavia od seba, ostaly takmer prázdne. Nuž, muži zvlášť aj využijú tej príležitosti. Nielen nasýtia sa pohľadmi, ale objavajú v žene aj takmer všetko, čo ju urobilo tajnostnou, príťažlivou. Je teda div, že stratia pred ňou úctu, ale aj lásku k nej? Ale aj s hľadiska studu je tu veľké nebezpečenstvo zvlášť pre dievča, lebo ak odhalí svoje tajomstvá a vystaví ich na pohľad každému: je obava, že sa vzdá úplne práva na vlastné telo.²⁴⁰

²⁴⁰ Hardy Schilgen, Du und Er, Düsseldorf, Schwann, 1929, str. 183.

Podobné treba povedať o spoločnom vandrovaní, ktoré, žiaľbohu aj u nás sa začína zavádzať. Nemyslíme tu samozrejme na výlety, ktoré sa dejú v spoločnosti rodičov, ale na vychádzky, pri ktorých mladí oboch pohlaví sami »weekendujú« v nejakej chate. Čo taký výlet znamená zvlášť pre ženskú čnosť, to každý dobre vie a nie jedno dievča oplače. »Aké skazonosné následky toto spoločné vandrovanie v dievčatách spôsobí, — píše veľký priateľ mládeže Hardy Schilgen — ľahko možno zistiť, ak človek sa stretne s takými »hordami« na ceste alebo na stanici a aspoň povrchné si všimne spustošených ženských postáv. Človek nevidí žiadnej stopy ženského jemnocitu a dôstojnej rezervovanosti.« ²⁴¹

Nebezpečenstvo pre čistotu mládeže môže znamenať aj t a n e c. Každý hlbší pozorovateľ a mysliteľ vie, že tanec je symbolizovaním ľúbostného života. »Muž sa uchádza, dievča privolí a teraz tešia sa vzájomnému približovaniu a prechodnému spoločnému osvojeniu«, ²⁴² hľa, smysel tanca. Nuž, ak sa to deje v rámci slušnosti a mravnosti, nie je to hriešnou vecou, veď ak sa to aj v skutočnosti deje (manželský akt), je to správne, ba do istej miery sväté. Tým viac teda platí to o symbole. Lenže tance, zvlášť moderné, neostanú pri tejto symbolike. Sú to viacmenej anticipované manželské činy. »Smysel takmer každého tanca je — hovorí lekár O. F. Scheuer²⁴³ — verbovať, dvoriť, vzájomne sa priblížiť a hľadať sa medzi osobami rôzneho pohlavia. To všetko má iba jeden cieľ: pohlavne dráždiť. To sa stáva tým ľahšie, keďže pri tanci viaceré smyslové ústroje ako sprostredkovatelia pohlavného pocitu vstúpia v činnosť: hmat skrze vzájomný dotyk a pohyb, slych skrze ľahodiacu hudbu, ktorá prirodzene patrí k tancu a čuch skrze stupňované vyparovanie kože... Aj u nás je tanec najväčšou zvodkyňou ľúbostného života. Lebo je spústa moderných tancov, ktoré iba vykonanie

²⁴¹ Tamtiež, str. 189.

²⁴² Tamtiež, str. 170.

²⁴³ U Schilgena, u. d., str. 173—4.

ľúbostného aktu a to mysliteľne najjasnejším spôsobom znázorňujú... Podľa svojej podstaty každý tanec je jednaký. Pri ňom muž a žena v bezprostrednej blízkosti hýria v situácii, ktorú zákony modernej etikety považujú za neprístojnú a neprípustnú.« O tangu však menovaný lekár hovorí, že »ak obyčajný tanec bol predohrou lásky, tak on bol celkom iným. V ňom nie je vyjadrená túžba, lež on je istým spôsobom ukojenia, nie snahou, lež dosiahnutím cieľa. Opisuje celkom jasne to, k čomu ostatné tance slúžia iba ako úvod.« A profesor Dr. W. Liepmann hovorí: »Napodobňovanie necudných pohybov, objímanie ako verbujúca príprava je pri našich najmodernejších tancoch taká zjavná, že iba absolútna naivita celkom mladých dievčat nevedome si to nevšíma.«²⁴⁴ Od tých čias, kedy tieto slová boli napísané, iste sa niečo zmenilo, m o d e r n é t a n c e s a z j e m n i l y, no, nebezpečenstvá v nich sa skrývajúce nezmizly ešte úplne. Čo treba teda robiť? Úplne ich zakázať mládeži? Veľmi dobre vieme, že je to nemožné. Ale musíme ju varovať pred partnerom, ktorý tejto príležitosti podľým spôsobom k ukojeniu svojej smyselnosti využije. Potom musíme žiadať, aby tance vôbec zasa sa dialy pod d o z o r o m r o d i č o v atď., ako to bolo samozrejým zvykom kedysi. Konečne nemôžeme odporúčať dosť n á r o d n é t a n c e, keď sa už musí tancovať, ktoré menej nebezpečenstva skrývajú v sebe pre mravy, súc vytvorené zdravým, zodpovedným mravným citom ľudovým. Veď je aj ponížujúce pre kultúrny národ užívať zvyky, ktoré skrsly v iných nekultúrnych zemiach, za celkom iných podmienok kultúrnych a mravných.^{244a}

No neboli by sme úplní, ak by sme jednali o prostriedkoch pohlavnej výchovy a zabudli by sme na n á b o ť e n s k é. Sú to predsa najúčinnšie. Veľmi dôležitá je tu sv. spoveď, ktorá už veľa mladíkom dodala odvahy pustiť sa do boja s drakom necudnosti a zvíťazili v najťažšom tomto boji, ktorý sa dial proti vlastnému telu. Je

²⁴⁴ Tamtiež, str. 174.

^{244a} Jan Rey, Jak se dívat na tanec. Praha, Vyšehrad, 1947, 138.

to »psychoanalytická« metóda najstaršia a najspoľahlivejšia. Nie menej dôležité je aj sv. prijímanie, v ktorom sa rozdáva chlieb muža posilňujúci a víno, z ktorého rastú panny.

Ešte jedno slovo o p o h l a v n ý c h p o k l e s k o c h mládeže. Iste je to hriechom a to aj veľkým, ale nie najväčším, ako sme už povedali. Teda ho rozhodne odsúdiť, no nie tak, aby chovanec tým cez mesiace trpel. Vždy musí cítiť lásku vychovávateľovu a tá nedá sa slúčiť s nesmierlivosťou. Ten vinník predsa musí vidieť, že mladistvým poklesom nie je ešte všetko stratené, ale že pevnou vôľou všetko sa dá napraviť, ak len dôsledne to chce. Nikdy nesmie sa mu odobrať viera v seba. A kto má opravdivú lásku k mládeži aj to vie, lebo *charitas omnia vincit!* (láska zmôže všetko!)

II. Nadpríroda.

1. Nadprírodný život.

Dosiaľ sme sa dívali na manželstvo takmer výlučne s hľadiska prirodzeného. Pravdy vyššie predložené platily by aj vtedy, ak nič by sa nebolo stalo s ľudskou prírodou, ak by bola ostala v stave čistej prírody (*status naturae purae*). Ako sme videli, manželstvo už v tom stave znamená niečo tajnostného, nevysvetliteľného, je *m y s t é r i u m*, s ktorým človek nikdy nebude úplne hotový.

No zo zjavenia vieme, že stav čistej prírody nikdy nejestvoval v dejinách. Je to iba *m o Ź n o s ť*, ktorá však nikdy sa neuskutočnila. Už prvý človek bol postavený do radu nadprirodzeného. Je to stav prevyšujúci exigencie a sily celej prírody stvorenej a stvoriteľnej.²⁴⁵ O možnosti tohto stavu človek na seba ponechaný, teda bez zjavenia, viac azda šípil, než bol presvedčený, lebo ak prevyšuje všetky ľudské sily, ako môže človek tvrdiť s istotou, že je možný? No, všetky pochybnosti odstránilo zjavenie, podľa ktorého stali sme sa účastnými prirodzenosti božskej,²⁴⁶ na základe čoho »budeme jemu podobní, preto, že ho uvidíme, ako je.«²⁴⁷ Avšak Boh, ako od seba jestvujúci, nekonečný, nezmeniteľný, večný atď. je v celkom inom poriadku bytia ako stvor, ktorý poznajúc ho iba zo stvorenia, nemôže si ho ani vlastným pojmom predstaviť. Iba »v zrkadle a v hádanke« ho poznáme. Teda ak »budeme mu podobní«, ba s m e už účastníci jeho prirodzenosti a

²⁴⁵ A. Tanquerey, *Synopsis theol., dogmaticae*, tom. II., Tornaci 1926, str. 539.

²⁴⁶ II. Petri 1, 4.

²⁴⁷ I. Jo. 3, 2.

jeho dietky, to nemôže byť nám prirodzené, ale musí byť nad našu prírodu. To isté treba povedať o videní Boha, »ako je«. Lebo podľa pravidla operari sequitur esse, (aké je bytie, také je aj konanie), ak nie sme od prírody Bohu rovnakí, ani nemôžeme ho spoznať tak, ako je v sebe od tejže prírody. Teda ak zjavenie predsa tvrdí, že ho budeme vidieť z tvári do tvári, to nemôže sa stať iba tak, že budeme povýšení do inej sféry bytia, ktorá je nad našou prírodou. To videnie stane sa, ako to teológia tvrdí, skrze lumen gloriae, (svetlo slávy). No, tento stav nie je iba budúci, ale aj prítomný. Veď sv. Peter hovorí, že sme sa už stali účastnými božskej prirodzenosti. No čistou prírodou nemohlo sa to stať. Muselo niečo jej pribudnúť a to je milosť božia, ktorá už v tomto živote preloží človeka do poriadku nadprirodzeného.

No nemyslime si, že nadpríroda zničila prírodu. Gratia non destruit, sed supponit naturam. (Milosť nezničí lež predpokladá prírodu). Preto nikdy nie je zbytočné to, čo sa o prírode hovorí. Len musíme si vždy upovedomiť, že je to iba jeden aspekt veci, že tým vec nevyčerpáme, že tam je ešte aj iný svet. Ani tak si nesmieme predstaviť skutočný stav, »ako by sme žili v prirodzenom poriadku bytia, nad ktorý je postavená nadpríroda, lež žijeme v nadprirodzenom poriadku s nadprirodzeným cieľom bytia.«²⁴⁸ Teda príroda je skrz a naskrz presiaknutá nadprirodzenými prvkami. Ako šťava viniča dostane sa do ostatných buniek tohože, tak aj milosť božia presiakne aj tie najhlbšie skryše ľudskej duše.

Krásnu ilustráciu povedaného máme práve v manželstve. Ako to hneď vyložíme, manželstvo je nielen prirodzenou smluvou, ale aj sviatosťou a v tomto smysle ešte väčším tajomstvom, než prirodzená ustanovizeň. Boh to mohol ustáliť tak, že by ho bol nechal prirodzenú smluvu v prirodzenom stave a bol by jej pridal vonkajší znak, povedzme, kňazské požehnanie, ktoré by bolo zna-

²⁴⁸ Frodl, Gesellschaftslehre, str. 13.

menalo aj pôsobilo milosť, v čom práve poznáva podstata sviatosti. Našli sa aj teológovia, ktorí boli tej mienky. Pomýlila ich takzv. analogia sacramentorum, (analogia sviatostí). Pri ostatných sviatostiach totiž videli, že Kristus Pán všade ustanovil určitý nový znak. Tak napr. v krste s tohto ohľadu v najideálnejšej sviatosti, umytie vodou a sprevádzajúce slová: »Ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.« Teda aj v manželstve, ktoré bolo považované už od najstarších čias tiež za sviatosť, hľadali podobné a tak prišli k názoru, že to bude azda kňazské požehnanie, alebo takzv. kopulácia, v ktorej kňaz sviaže štólou ruky snúbencom, požehná ich a hovorí: Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.« No zabudli, že »sviatosť« nie je biologický m r o d o m, ktorý má presne vymedzené druhy, ale niečo umelého, od vôle božej odvislého. Trvalo to dlho, kým dogmatika jasne formulovala pojem a zriadila ho do systému, pričom musela zistiť, že manželstvo aj v rade sviatosti zachová si v l a s t n ý s v o j r á z. Tak je dnes už celkom isté, o čom ešte nižšie bude reč, že Kristus Pán v sviatosti manželstva neustálil nijaký nový znak, lež prirodzenú manželskú smluvu povýšil na sviatostnú hodnotu, takže prírodou oprávnené platné manželstvo medzi kresťanmi bez všetkého ďalšieho je zároveň aj sviatosťou Nového zákona.²⁴⁹ Takto krásne dal najavo, že on je pôvodcom rádu prirodzeného a nadprirodzeného, že milosť neporuší, lež doplňuje prírodu.^{249a}

2. Tajomstvo viery.

Manželstvo, ako sme už povedali, považujú všetky národy za n i e č o s v ä t é h o, čo nedá sa porovnať napr. so smluvou predajnou a kúpnu. Preto sa uzaviera všade až

²⁴⁹ CJC can. 1012. par. 1.

^{249a} O. Karlík, Mravní život podle řádu nadpřirozeného, Olomouc, Lidové nakl. 1936, str. 77.

podnes náboženskými obradmi. Lebo aj ten primitívny človek pudove vycítil, že hoci »patrí k prirodzenému životu človeka, jednako smeruje skrze svoje následky priamo k službe božej a nárokuje si takto zvláštne posvätenie.«²⁵⁰

Už to naznačuje, že manželstvo je t a j o m s t v o m, lebo náboženstvo hlavne sa točí okolo tajomstiev. No tajomstvom je aj z iného hľadiska a to tiež prirodzeného. Veď už sama pohlavnosť, základ to manželstva, ktorá siaha až po dno osobnosti,²⁵¹ je niečo záhadného. Tým viac je manželstvo samé, ktoré pozostáva v spojení dvoch pohlaví. V tomto smysle hovorí aj sv. Pavol o manželstve, že je to »veľké tajomstvo«.²⁵²

No ešte väčším tajomstvom je manželstvo v n a d - p r i r o d z e n o m poriadku, kde tajomstvo je »stredom, začiatkom a koncom podstatného náboženstva.«²⁵³ Ono znázorňuje smluvu lásky medzi Bohom a jeho vyvoleným národom. Je aj predobrazom spojenia druhej božskej osoby s ľudskohu prírodou, z ktorého vznikol »prvorodený medzi mnohými bratmi«, Kristus, Spasiteľ sveta.²⁵⁴ Takto znamená aj spojenia večného Slova s panenskou Matkou, ktorým jeho vtelenie sa uskutočnilo. Niektorí autori, ako F r o d l, vidia v manželstve dokonca symbol najsvätejšej Trojice. Lebo ako v Bohu vraj sú viaceré osoby a jedna príroda, tak aj v manželskom sväzku sú dvaja: muž a žena, v jednej prírode spojení.²⁵⁵ Pravda, v Bohu tá príroda môže byť tak specificky ako aj numericky iba jedna, keďže božská príroda numericky nemôže sa množiť, no u ľudí špecifická jednota involvuje numerickú množnosť. Takto základná spoločnosť, rodina, je »manželstvom zbožných ľudí medzi sebou a s Bohom.«²⁵⁶ Takýmto spôsobom od-

²⁵⁰ G. H. Joyce, Die christliche Ehe, Leipzig, Hegner, 1934, str. 50.

²⁵¹ Kolnai, Sexualethik, str. 75.

²⁵² Eph. 5. 32.

²⁵³ J. Liener, Der neue Christ, Innsbruck, Tyrolia, 1937, str. 62.

²⁵⁴ Frodl. Gesellschaftslehre, str. 336.

²⁵⁵ U. d., str. 192.

²⁵⁶ Tamtiež, str. 335.

vádza P. Frodl vznik ľudskej spoločnosti od t r o j j e d i n é h o B o h a, ktorý takto sa stáva jej neochvejným pilierom, zaručujúcim jej »dokonalú, bytostnú jednotu«.²⁵⁷ Toto ponímanie pochádza zo snahy, všetky skutočnosti odvádzať od Boha, ako prvej príčiny, aký v sebe je. No, Boh je vraj jedný v troch osobách a pri stvorení človeka povedal: »Učínme človeka na svoj obraz, podľa svojej podobnosti.«²⁵⁸ Ale nebol by mu podobný, ak nejakým spôsobom neodzrkadlil by v sebe aj jeho trojnosť. Avšak odpovedajú iní, človek je Bohu podobný už tým, že má nesmrteľnú dušu. K podobnosti nie je treba, aby napodobňoval aj jeho trojnosť. Veď aj podľa ponímania P. Frodla, to napodobňovanie nie je úplné, keďže v manželstve sú iba dvaja a nie traja. Ani nemožno povedať, že tretia osoba je dieťa, lebo sú manželstvá bez detí, potom ak má deti, nemusí to byť práve jedno. Konečne odpovedajú títo autori, nie je isté, že v slovách: »učínme« je vyjadrená sv. Trojica a tak odpadá aj tá opora dôkazu.

Okrem týchto vzťahov viac-menej istých je ešte jeden, ktorý je celkom bezpochybný, keďže sa nachádza jasne a výslovne vo sv. Písme. Je to v z ť a h m a n ť e l s t v a k C i r k v i, ktorý sv. Pavol opisuje takto v liste k Efezanom: »Ženy nech sú poddané mužom svojim ako Pánovi, lebo muž je hlavou žene, ako Kristus je hlavou Cirkvi; on je udržovateľom jej tela. Ale ako Cirkev poddaná je Kristovi, tak i ženy svojim mužom vo všetkom. Mužovia milujte svoje manželky, ako i Kristus miloval Cirkev a vydal seba samého za ňu, aby ju posvätil a očistil kúpeľom vodovým skrze slovo života: aby sám predstavil sebe Cirkev slávnou, nemajúcu poškvrny, ani vrásky, alebo niečo takého, ale aby bola svätá a nepoškvrnená. Tak i mužovia majú milovať svoje manželky ako svoje telá. Kto miluje manželku, seba samého miluje. Veď nikdy nikto nemal v nenávisti svoje telo, ale kŕmi a opatruje ho ako Kristus Cirkev; lebo sme údmi jeho tela, z jeho

²⁵⁷ Tamtiež, str. 400.

²⁵⁸ Gen. I., 26.

mäsa, z jeho kostí. Preto opustí človek svojho otca i matku a pridržať sa bude svojej manželky a budú dvaja jedným telom. Toto tajomstvo je veľké a ja hovorím v Kristu a v Cirkvi.«²⁵⁹ Podľa týchto slov apoštolových teda manželstvo je veľkým tajomstvom (grécky: mystérion). Otázkou je iba, na ktoré manželstvo sa vzťahujú tieto slová. Cajetanus, Estius, novšie Vosté a iní sú tej mienky, že sv. Pavol pomenuje iba prirodzené manželstvo veľkým tajomstvom, keďže tieto slová nasledujú bezprostredne po citovaných slovách z Genezy (Preto opustí človek atď.), kde je reč iba o prirodzenom manželstve. No, ak by tomu aj tak bolo, odpovedajú iní, musí tu byť reč aj o kresťanskom manželstve, ináč by nemaly smyslu s dôrazom pripojené slová: a ja hovorím v Kristu a v Cirkvi. Preto prirodzené manželstvo iba z ď a l e k a môže znamenať spojenie Krista s Cirkvou, nie však bezprostredne, ako ho symbolizuje kresťanské manželstvo, ktoré je zároveň aj sviatosťou,²⁶⁰ lebo nadprirodzené spojenie, ako je Krista s Cirkvou, môže symbolizovať iba iný, tiež n a d p r i r o d z e n ý sväzok, ktorým sa stane pridelením milosti. No nechceme tvrdiť, že z toho miesta sv. Písma iste sa dá dokázať sviatosť manželstva. Sami autori to tvrdiac hovoria iba o n a z n a č e n í (innuitur), nie o istých dôkazoch.²⁶¹ S istotou vieme z Tridentina, že manželstvo je pravou sviatosťou, jednou zo siedmych Nového zákona ustanovených Kristom Pánom²⁶² a z iných dokumentov, ako aj z bežného učenia Cirkvi.

Avšak inou vecou je, že sviatosť manželstva nedá sa z týchto slov sv. Pavla s istotou dokázať a inou zasa, že manželstvo sa apoštolom považuje za veľké tajomstvo a to vzhľadom na Krista a jeho Cirkv. O prvej veci dá sa pochybovať, druhá však je celkom jasná, ktorú nik nepopiera. V akom smysle je teda man-

²⁵⁹ V. 22—32.

²⁶⁰ Joyce u. d., str. 147—8.

²⁶¹ Viď napr. A. Tanquerey, De poenitentia et matrimonio, pars dogmatica. Tornaci, Desclée, 1927, str. 170.

²⁶² Denzinger 971.

želstvo (teda aj sviatosť) veľkým tajomstvom v pomere ku Kristovi a k jeho Cirkvi? Naznačuje to sám sv. Pavol, keď uvádza slová Genezy, ktoré Adam po stvorení ženy povedal, keď zároveň bolo ustanovené aj manželstvo ako prirodzená ustanovizeň: »Preto opustí človek svojho otca i matku a pridržať sa bude svojej manželky a budú dvaja jedným telom.«²⁶³ Pri stvorení ženy totiž Boh použil jedného rebra mužovho, aby takto poukázal na biologickú jednotu obidvoch pohlaví. Preto hovorí aj Adam: »To je teraz kosť z mojej kosti, telo z môjho tela.«²⁶⁴ Tú biologickú jednotu označuje aj pomenovanie, čo zasa sv. písmo zdôrazňuje: *Haec vocabitur v i r a g o* (hebr. ischa), *quoniam de v i r o* (hebr. is) *sumpta est*«²⁶⁵ Táto biologická jednota má byť psychologickým podkladom tej všetko premôžujúcej lásky, ktorá obe pohlavia spája a pre ktorú muž zanechá aj vlastného otca a matku, aby sledoval svoju ženu. Preto aj sv. Pavol hovorí na uvedenom mieste, že muži majú milovať svoje ženy ako vlastné telo, lebo kto svoju ženu miluje, miluje vlastne seba. No, je tu vyjadrená aj iná *m y š l i e n k a*, ktorá podľa sv. Augustína je tá: Ak Boh by bol stvoril ženu z hlavy mužovej, bol by ju určil za vládkyňu, ak z nohy, za otrokyňu, no stvoril ju z boka mužovho (rebro), aby sa stala družkou, avšak mužovi podriadenou, na jeho pomoc.²⁶⁶

Táto praudalosť stala sa z vôle božej *p r e d o b r a z o m* stvorenia snúbenice Kristovej, jeho Cirkvi, ako to učí ona sama proti bludom Petra Jána Olivi, keď vyhlasuje, že Kristus Pán »vypustiac už ducha nechal si kopijou prebodnúť bok, aby vylejúc sa odtiaľto voda a krv, stvorila sa jediná, nepoškvrnená a panenská matka, sv. Cirkev, manželka Kristova, ako z boku prvého človeka v sne bola stvorená Eva k manželstvu.«²⁶⁷ »*Ex corde scisso*

²⁶³ Gen. II., 25.

²⁶⁴ Gen. II., 23.

²⁶⁵ Gen. II., 23.

²⁶⁶ Gen. II., 18.

²⁶⁷ Denzinger, str. 480.

Ecclesia Christo iugata nascitur«, ako sa spieva v oficiu najsvätejšieho Srdca Ježišovho. Takto »Cirkev je tajomným spojením medzi Bohom a medzi ľudskou prírodou a to natoľko vnútorným, že ešte aj manželské spojenie môže byť iba jeho obrazom.«²⁶⁸

Ak Boh chcel, aby manželstvo sa stalo predobrazom takého vznešeného mystéria, »plodenie a rodenie... bolo pozdvihnuté od začiatku do najvnútornejšieho stredu božského mystéria.«²⁶⁹ Ale je tu aj iná okolnosť, na ktorú treba poukázať. Aj spojenie Krista s Cirkvou, m y s t i c k é t e l o K r i s t o v o, musí sa plodiť, rozširovať. Na to Kristus neustanovil novú ustanovizeň, ale použil k tomu manželstvo. Manželia, kresťanské údy tohto tela, neplodia iba pre prírodu svojich potomkov, tiež aj pre Cirkev, pre mystické telo Kristovo. Preto právom pomenuje H. Rahner manželstvo »mysterium radicale« mystického tela Kristovho.²⁷⁰ Teda ak dvaja pokrstenci sa spoja v manželstve, »nespoja sa iba dvaja ľudia, ani iba dvaja omilostení ľudia, ale dva posvätené údy tela Kristovho, aby sa venovali rozšíreniu tohto tela.«²⁷¹ Takým spôsobom však stúpia »do užšieho styku s Bohom-Človekom, ako na milosti bohatým snúbencom cirkvi; tým ich prijíma ako činné údy do svojho mystického tela, posväcuje ich a preto musia skrze toto nové postavenie získať nové milosti, potom však aj právo na všetky aktuálne milosti, ktoré v novom postavení potrebujú k splneniu svojich vznešených povinností.«²⁷² Takto inou stranou zase sa len dostávame k pojmu s v i a t o s t n é h o m a n ž e l s t v a, ako sme to už vyššie načrtli. Tajomstvo tela Kristovho priamo postuluje sviatosťný ráz. »Jako povodí Nílu neni neplodnou africkou poušť, poněvadž vody nilské zavlažujú pobreží a tak jsou příčinou

²⁶⁸ H. Rahner, *Eine Theologie der Verkündigung*, Freiburg. Herder, 1939, II. vyd., str. 78.

²⁶⁹ Tamtiež, str. 107.

²⁷⁰ Tamtiež, str. 169.

²⁷¹ J. Scheeben, *Die Mysterien des Christentums*, Freiburg, Herder, 1912, str. 514.

²⁷² Tamtiež, str. 519.

egypské úrody, tak svätosť stavu manželského byla Lás-kou Boží lidstvu ustanovena, aby z ní pro jednotlivce a pro národy vyplynuly ty požehnané účinky, kterých jednotlivci a státy od rodín nutně potřebují, a když se lidská slabost leká úkolu a závazku manželského života, láska Boží k ní mluví: Maloverny! U lidí je to nemožné, ale co je nemožno lidem, není nemožné Bohu.«²⁷³

Tým, že manželstvo, prameň života, stane sa bunkou nadprirodzenej spoločnosti, Cirkvi, posväcuje sa aj ľu-d-s-k-á s-p-o-l-o-č-n-o-s-ť. V Cirkvi nachádza sa »tá božská-ľudská pospolitosť, skrze ktorú má byť uskutočnený nad-prirodzený cieľ bytia ľudskej spoločnosti, čím všetok spo-lo-čenský život dospeje k dokonalosti.«²⁷⁴ Takým spôsobom neuspokojíme sa tým, čo iba ľudským rozumom môžeme o spoločnosti poznať. Neuspokojíme sa zjavením iba ako »negatívnou normou«, lež použijeme ho ako bohato tečú-ceho, prvého prameňa poznania,²⁷⁵ čo u človeka žijúceho z viery má byť celkom prirodzenou vecou.

Z toho už vidieť, aký postoj má Cirkev a kres-t-an-s-t-v-o v ô-b-e-c k manželstvu a k sexuálnym veciam. Nik ich natoľko neposvätil ako tieto. Svedčí teda o nepo-znaní kresťanstva, ak V a n d e V e l d e je mienky, že ono vzhľadom na dedičný hriech »telesným túžbam vypaľuje známku hriechu, namiesto, aby ako v iných kultoch boli glorifikované ako ich zbožnený vrchol.«²⁷⁶ Veď aj pre Cirkev platí boží hlas: »Čo Boh očistil, ty nenazývaj obecným.«²⁷⁷ Telesné žiadosti v manželstve nachádzajú oprávnené uko-je-nie, ba sú popudom, aby povstal, ako sme videli, nový člen mystického tela Kristovho. Pravda, to všetko je roz-um-ne usmerňované podľa cieľa, času atď. Tak »je čas objí-mania, ale aj čas zdržovať sa objímania«.²⁷⁸ Taktiež »manžel-

²⁷³ B. Vašek, Doba úzkosti a varu, Praha, Vesmír, 1936, str. 84.

²⁷⁴ Frodl, Gesellschaftslehre, str. 401.

²⁷⁵ Tamtiež, str. 180.

²⁷⁶ Dokonalé manželství, str. 340.

²⁷⁷ Act. Ap. 10, 15.

²⁷⁸ Eccles. 3, 5.

stvo nech je vo všetkom počestné a posteľ nepoškvrnená, lebo smilníkov a cudzoložníkov súdiť bude Boh«. ²⁷⁹ Ak však podľa Van de Veldeho názor kresťanstva na pohlavné veci je nesprávny, nerozumíme jeho rade, aby »tam, kde kresť. predpisy sa v určitých jednotlivostiach priečia« jeho ponímaniu, »dokonalé manželstvo, bez toho, žeby stratilo niečo na svojom ráze, týmto predpisom plne (mohlo) sa prispôbiť. ²⁸⁰ A na inej strane hovorí, že fyziologický — normálny zákon na tomto poli odpovedá božiemu, preto po stránke mravnej je dobrý a cikevne dovolený, ktoré porovnanie platí však aj pre opak. ²⁸¹ Je to jasné protirečenie, ktoré jedine sa vysvetľuje tým, že Van de Velde nepozná učenie Cirkvi o tejto veci úplne, iba úryvky, ktoré vytrhnuté z kontexu ostatných právd musia viesť k nedorozumeniu. To iste treba povedať o výtke M. Hirschfelda, podľa ktorej »pohlavne vyrovnaní ľudia cítia sa harmonicky; avšak takých Cirkev nemohla potrebovať, aspoň takých nie, ktorí svoje šťastie našli v láske k inému než k Bohu«. ²⁸² Iste nečítal slová sv. Písma, ktoré si aj Cirkev osvojuje: »Raduj sa so ženou svojej mladosti: jelenicou premilenou a gazelou rozkošnou, jej prsia ťa omámia v každom čase, v jej láske teš sa stále.« ²⁸³ Na nedorozumení sa zakladá aj Ellisov názor, že Cirkev v manželských veciach až po tridentskom sneme, kde bolo vyhlásené, že sviatosť manželstva sa dovŕši iba obidvoma kontrahentmi a nie skrze kňaza, »sa postupne priklonila k ľudským a rozumnejším názorom. Pohlavný styk bez animálneho cieľa bol síce vždy považovaný za hriech, no iba za všedný. ²⁸⁴ Proti tomu treba zdôrazniť, že Cirkev, ako taká, nikdy nepovažovala manželský styk za hriech, tobôž za ťažký, naopak za svätú vec, stojacu v službe Stvoriteľa. Boli sv. Otcovia a teológovia, ako to dokazuje Lindner

²⁷⁹ Hebr. 13, 4.

²⁸⁰ U. d., str. 340.

²⁸¹ Tamtiež, str. 344.

²⁸² Geschlechtskunde, I., Stuttgart, Puttmann, 1926, str. 44.

²⁸³ Prov. 5, 18

²⁸⁴ Moderne Gedanken, str. 40.

v spomenutej knihe »Der usus matrimonii«, ktorí hlásali, že ak manželský akt sa vykonáva pre rozkoš, je to hriechom a to všedným, lebo vtedy človek dá sa viesť ako cieľom tým, čo je iba protriedkom, čo je proti rozumu a teda hriechom. No, to nebolo nikdy všeobecné učenie Cirkvi: Dnes však ani teológovia už nevidia nič hriešneho v tom, že človek v manželskom styku dá sa determinovať pohlavnou rozkošou, pod podmienkou pravda, že účinne nevylučuje cieľ, ktorý je: splodenie dieťaťa. Z povedaného aj vysvitá, čo máme povedať na výčitku Ernstovu, ktorý píše: »Jasno vidieť, že zakotvenie, ktorého sa dostalo manželstvu... v kresťanstve, nebolo tak pevné, aké by bolo bývalo, ak staré patriarchálne manželstvo našich predkov by sa bolo od seba vyvíňovalo, ďalším vyvinutím jestvujúceho náboženstva.«²⁸⁵ Veď manželstvo práve preto sa dostalo do krízy, lebo zanechalo kresťanské zásady a riadilo sa »patriarchálnou tradíciou našich predkov«, u ktorých prekvitalo mnohoženstvo, z ktorého sa vyvinula prostitúcia, manželské rozvody, slobodná láska a iné neresti dnešného spoločenského života. Iba Cirkev katolícka bráni neochvejne a nekompromisne proti týmto rozvráteným snahám manželstvo nerozlučiteľné a jediné, ako základ celej ľudskej spoločnosti, čo aj jej protivníci — často pravda, s nevôľou — uznávajú. Ba sám P. Ernst už na str. 142 píše: »Tak máme dnes stav, že kresťanské manželstvo je dnes ideálom — najvyšším ideálom manželstva, ktorý kedysi jestvoval, ktorému sa iba zriedkavé príklady z básnictva minulých čias približujú — ktorý však býva dosiahnutý iba výnimočnými ľuďmi, kým veľká masa žije v nepríjemnom a pochybnom stave.«²⁸⁶ Nuž pravý záver toho by bol: »Pričinné sa všetci k tomu, aby tento ideál bol dosiahnutý čím viacerými ľuďmi. Pracujme za to, aby kresťanské zásady sa uplatnily aj v manželskom živote, lebo ideály nie sú preto, aby sa zrúcaly, lež aby sa život

²⁸⁵ U Keyserlinga, str. 141.

²⁸⁶ Tamtiež.

podľa nich riadil.« Ináč musíme zúfať nad budúcnosťou človečenstva! Kresťanské manželstvo teda je hodnotou, ktorá »sa dá vradiť do postupujúceho poriadku«,²⁸⁷ koreniaceho koniec-koncov vo vôli Stvoriteľa a Spasiteľa. Cirkev katolícka nebojovala proti nej »v neplodných a neduchovných dišputách kvôli svojho mýtu«,²⁸⁸ ale jej použila, ako mnohé pravdy prirodzeného zákona, k posilneniu náboženského života.

Netreba teda čakať na nové náboženstvo, v ktorom plodenie je svätou vecou, ako to žiadala Ellen Key, lebo to náboženstvo už dávno máme. Kresťanstvo povýšilo tento prirodzený akt na takú výšku svätosti, o akej človečenstvu sa ani nesnívalo. V kresťanskom smysle pohlavný akt naozaj môže sa porovnať iba s hudbou a modlitbou, ako to žiada James Hinton. Ba ešte aj niektoré obmedzenia toho aktu sa odôvodňovali nábožensky. Tak 4. snem kartaginský (398) zakázal v 13. kán. súlož v prvej noci po sobáší z úcty pred kňazským požehnaním.²⁸⁹ No, je možné, že v tom mali rozhodujúci vplyv aj takzv. tri noci Tobiášove, podľa ktorých novomanželia, sledujúc príklad Tobiáša, 3 noci sa zdržovali pohlavného styku,²⁹⁰ čo, ako sme to hore spomenuli, malo aj veľký eugenický význam, keďže prvé deti neboly plodené v omámení z alkoholu a vo vzrušení, čo u všetkých národov nevyhnutne bolo spojené so svadobnou hostinou. Inokedy obmedzenie sa stalo z čisto domnelých alebo opravdivých zdravotných dôvodov. Tak Poenitentiale Ecclesiarum Germaniae naložilo 20 dňovú pokutu postiť sa na chlebe a vode, ak sa užívalo manželstvo po prvých pohyboch dieťaťa, 40 dňovú pred narodením, 10 dňovú po zistení počatia. No, to byly patrikulárne úpravy, nie však všeobecné v Cirkvi.

²⁸⁷ Fr. J. Rintelen, *Philosophia perennis*, Regensburg. Habbel. 1930, str. 933.

²⁸⁸ M. Gumpert, *Das Leben für die Idee*, Berlin, Fischer, 1935, str. 173—4.

²⁸⁹ Lindner, u. d. str. 78.

²⁹⁰ Tob. 6, 18; 8, 4.

²⁹¹ Lindner, u. d., str. 84.

Z toho už vidieť, že náboženská stránka manželstva hrá tiež veľmi dôležitú úlohu v ľudskom živote. Márne je: človek je nielen animal rationale, ale aj religiosum a ak sa táto strana zanedbá, to vždy sa stane aj na úkor čistej ľudskosti. Krásne to vyjadruje Keyserling, ktorý ináč nie je príliš naklonený kresťanstvu: »Iba ak človek v manželstve môže vyžiť integrálnu svoju celistvosť a môže v ňom n a r a z pre seba zažiť splnenie (biologia), príkaz (etika), umelecké dielo (estetika) a sviatosť (náboženstvo), až vtedy začína plniť úplný smysel manželstva.«²⁹²

3. Sviatosť manželstva.

Ako sme už povedali, manželstvo je nielen tajomstvom viery, ale aj sviatosťou. To vysvitá z horeuvedeného kánona tridentského snemu. O tom teda nemôže byť ani reči, aby katolík mohol byť inej mienky, lebo je to de fide credendum. Inou otázkou je to odôvodniť zo s v. P í s m a a z p o d a n i a. S v. P í s m o, ako sme už na to poukázali, viac to n a z n a č u j e, ako dokazuje. Naznačuje to tým, že s v. P a v o l porovnáva pomer muža a ženy s pomerom, ktorý je medzi Kristom a Cirkvou. No, čisto prirodzené manželstvo nemôže mať tento vzťah, keďže sväzok Krista a Cirkvi je jeden a nerozlučiteľný, kdežto prirodzené manželstvo za čias Pavlových stratilo práve jednotu a nerozlučiteľnosť. Teda musí byť manželstvo vyššieho rázu a to nadprirodzeného, čo zase nemôže byť bez milosti, výsledku to sviatosti. Tú jednotnosť a nerozlučiteľnosť aj K r i s t u s sám žiada od všetkých, ako to uvidíme. Avšak »tvrdosť« ľudského srdca dokázala, že tieto vlastnosti nedajú sa čisto ľudsky zachovať, preto aj veľký zákonodarca Mojžiš povolil Židom libellus repudii (rozvodový spis) a ešte skôr Boh sám mnohoženstvo patriarchom. Ak teda

²⁹² Das Ehe- Buch. str. 46.

²⁹³ Tanquerey, De poenitentia et matrimonio, str. 173 nasl.

Kristus žiada od každého absolútne jednotu a nerozlučiteľnosť, teda niečo, čo presahuje ľudské sily, musí so sväzkom spojiť aj zvláštne milosti, čo zase vedie k pojmu sviatosti.

V p o d a n í možno rozoznať tri štádiá vývinu tohto učenia.²⁹³ V prvých troch storočiach sv. Otcovia iba implicity hovoria o manželstve ako o sviatosti, ktorá poskytuje manželom milosť. A príčinou toho je, že proti gnostikom, a manichejcom bránia milosť manželského sväzku, pričom nezmieňujú sa výslovne o jeho sviatostnom charaktere, iba implicity. Tak píše napr. sv. Ambróz: »Vieme, že Boh je ako by predstaveným a ochrancom manželstva, ktorý nedovolí, aby sa sprznilo lôžko iného; a ak to niekto urobí, prehreší sa proti Bohu, ktorého zákon prestupuje a milosť zmariť.«²⁹⁴ Sv. Siricius však hovorí: »Požehnanie, ktoré dáva kňaz snúbenici, je istou svätokrádežou u veriacich, ak sa prestúpením poškvrní.«²⁹⁵ Druhé štádium je od doby sv. Augustína až po XII. storočie. V tomto úseku ekvivalentne sa považuje manželstvo za sviatosť, ktorá pôsobí milosť. Známe sú tri dobrá, ktoré rozoznáva sv. Augustín v manželstve: dobro potomka, viery a sviatosti. »Pri vernosti (viere) sa myslí, že nemá byť manželské obcovanie s nikým druhým a so žiadnou druhou mimo sväzku manželského. Pri potomstve, že ho majú manželia prijímať láskavo, živiť dobrotivo a vychovávať zbožne; pri sviatosti konečne, že manželstvo nemá sa rozlučovať.«²⁹⁶ Avšak to ostatné nie je možné bez milosti, ktorú na inom mieste menuje *res sacramenti*.²⁹⁷ Sv. Cyril Alexandrijský, hovoriac o svadbe kananejskej, píše, že Kristus tam prišiel »nie aby sa tam hostil, ale aby urobil zázrak a aby posvätil prvok ľudského plodenia«, čo lepšie nemohol urobiť,

²⁹⁴ Tamtiež, str. 174.

²⁹⁵ Tamtiež.

²⁹⁶ S. Augustinus, *De Gen. ad litteram*, 1. 9. c. 7. n. 12. Obširnejšie o tom v N. Ladomérszky, *S. Augustín docteur du mariage chretien*, Roma, Urbaniana V., 1942, 54—140,

²⁹⁷ *De nuptiis*, 1. I. c. 10.

ako keď povýšil manželstvo na hodnosť sviatosti.^{297a} T r e t i e štádium je od XII. storočia až podnes, kedy manželstvo sa považuje za jedno zo siedmich sviatostí, hoci o iných, s tým súvisiacich veciach, sa ešte dlho dišputuje.

Takou otázkou je, či Kristus ustanovil za sviatosť nejaký n o v ý z n a k, ako napr. v krste umývanie a sprevádzajúce slová: »Ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého« alebo či povýšil tú istú prirodzenú manželskú smluvu na hodnosť sviatosti.²⁹⁸ V 17. storočí Marcus Antonius de Dominis, I. Launoy, taktiež v 19. stor. I. Nuytz učili prvé, totiž povedali, že manželská smluva a sviatosť sú dve odlišné veci, takže štát riadi svojimi zákonmi, aké sú zákony prekážok manželských, smluvu, Cirkev však svojimi liturgickými predpismi sviatosť, čo pravda, zvlášť Cirkvi neprajným politikom prišlo vhod. M. Canus bol mienky, že prirodzená smluva manželská je materiou, kňazské požehnanie však formou sviatosti, takže ak vynechá sa požehnanie, jestvuje manželstvo iba ako smluva, nie však ako sviatosť. V a s q u e z zase uznal, že smluva je to isté ako sviatosť, lenže bol mienky, že snúbenci svojím úmyslom môžu urobiť, aby iba smluva jestvovala, teda bez sviatosti. Proti tomu je dnes už isté, že manželská smluva a sviatosť sú jednou a tou istou vecou, takže medzi kresťanmi nemôže byť manželská smluva, ak nie je zároveň aj sviatosťou, že ak kresťania chcú uzavrieť iba smluvu, nie však byť účastníkmi sviatosti, ani ich smluva nie je platná.

No, ak tú pravdu chceme odôvodniť, narazíme na ťažkosti, lebo v starších prameňoch zjavenia nie je o nej výslovne reč. Tak s v. P í s m o i b a j u n a z n a č u j e. Lebo s v. P a v o l v uvedenom liste k Efezanom spomína, že ten istý prirodzený sväzok je tajomstvom v Krista a Cirkev a teda aj sviatosťou, ako sme to vyložili, ktorý Boh od začiatku ustanovil. (Avšak Boh ustanovil od začiatku iba prirodzenú smluvu manželskú.) Potom žiadneho iného znaku ustále-

^{297a} Tanqueray, u. d., str. 175.

²⁹⁸ O tom vid': Tanqueray, De matrimonio, str. 178. nasl.

ného Kristom nenachádzame v sv. Písme, ktorý by sa mohol považovať za materiú a formu. Sv. Otcovia výslovne sa o veci nezmienili, avšak ekvivalentne majú tú istú náuku. Ešte jasnejšie sa to nachádza u veľkých teologov scholastiky, ako u sv. Tomáša Akvinského a u sv. Bonaventúru, v dekréte pre Arménov, v učení snemu tridentského. No celkom jasnou stala sa náuka iba v najnovšom čase. Tak už Pius IX. vyhlásil 27. sept. 1852 pred kardinálmi, že nemôže byť manželstvo medzi veriacimi bez toho, žeby zároveň nebolo sviatosťou a že od manželského sväzku nedá sa odlúčiť sviatosť. Taktiež aj Lev XIII. v Encyklike Arcanum z 10. febr. 1880 učil, že v kresťanskom manželstve smluva nie je odlučiteľná od sviatosti. Tá náuka nachádza sa aj v cirkevnom zákonníku, kde sa hovorí: »Kristus Pán povýšil na hodnosť sviatosti samu manželskú smluvu medzi pokrstenými. Preto medzi pokrstenými nemôže byť platná manželská smluva, ktorá by nebola už tým samým sviatosťou.²⁹⁹ To isté opakuje encyklika »Casti connubii« slovami: »Keďže Kristus ustanovil za znamenie milosti sám platný manželský súhlas medzi veriacimi, stránka sviatostná sa tak presne spája s kresťanským manželstvom, že nemôže byť medzi pokrstenými pravého manželstva, ktoré by nebolo už tým samým sviatosťou.« (Ostatná veta je citát uvedeného kánonu cirkevného zákonníka.)³⁰⁰

Ak však Kristus neustanovil nový sviatočný znak, lež prírodnoprávny manželský súhlas povýšil na hodnosť sviatosti, vysluhovateľ nie je kňaz, lež sami kontrahenti. To je aj stará náuka. Podľa Marteneho kedysi takto sa uzavieralo manželstvo: Snúbenci dostavili sa ku kňazovi pred dvere kostola. Potom podali si pravicu a dali súhlas. V tom, dokončuje Martene, videli starí celú podstatu sviatosti manželstva.³⁰¹ Preto Melchior Ca-

²⁹⁹ C. 1012.

³⁰⁰ Casti connubii, n. 39, str. 21.

³⁰¹ U Tanquerey, De matrimonio, str. 181.

n u s, ktorý prvý hlásal, že vysluhovateľ je žehnajúci kňaz, ako aj iní teológovia, postavil sa proti starej tradícii. Márne sa odvolával aj na sv. Tomáša, ktorý pridržiaval sa starej mienky, keď napísal: »Súhlas k uzavretiu oprávnených osôb, vyjadrený slovami medzi prítomnými, činí manželstvo . . . ; všetko ostatné patrí k slávnosti sviatosti. Preto kňazské požehnanie nie je potrebné v manželstve ako podstata tohože.«³⁰² To isté potvrdilo aj *T r i d e n t i u m*, keď vyhlásilo, že manželstvá uzavreté bez kňaza (*matrimonium clandestinum*), je *ratum et verum* (výraz pre sviatočné manželstvo), kým Cirkev ho nepovažuje za neplatné.³⁰³ Teda k platnosti sviatosti manželstva nie je potrebná prítomnosť kňaza. Dnes tá náuka je už v š e o b e c n o u medzi teológmi.

Keďže ten istý prírodnoprávny manželský sväzok je zároveň aj sviatosťou, otázkou je, do č i e j p r á v o m o c i spadá, či do kompetencie štátu, Cirkvi alebo obidvoch. Boli aj katolíci, ktorí povedali, že práve na tomto základe obidve mocnosti majú doňho zásahu, lebo aspoň rozumom (*ratione*) možno v manželstve rozoznať dva aspekty: jeden prirodzený a ten patrí do oblasti civilného práva, druhý však je nadprirodzený a ten musí sa riadiť podľa cirkevného práva.³⁰⁴ No, keďže o tej istej veci nemôžu disponovať dve mocnosti, ktorých záujmy sú v inom rade, každý nepredpojatý človek musí uznať, že to právo musí prináležať z dvoch mocností iba jednej a to vyššej, t. j. C i r k v i, ako to vyjadruje cirk. zák.: *Baptisatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus*. (Manželstvo pokrstených sa riadi nielen božím, ale aj cirkevným zákonom, nevylučujúc kompetenciu civilnej vrchnosti v čisto civilných následkoch tohože manželstva).³⁰⁵ Teda štát má právomoc iba nad ci-

³⁰² Supplem. qu. 45.

³⁰³ Sessio XXIV. c. I.

³⁰⁴ Noldin-Schmitt, *De sacramentis*, Oeniponte, Rauch, 1935, str. 540.

³⁰⁵ C. 1016.

vilnými následkami manželstva sviatostného, nakoľko »v manželskej smluve nastávajúce právne pomery potrebujú podľa času a okolností bližšieho pozitívneho právneho určenia«. ³⁰⁶ Čo sa týka podstaty a z nej vyplývajúcich vlastností, o tom rozhoduje iba Cirkev. Iba čisto civilné následky, ktoré dajú sa odlúčiť od podstaty, ³⁰⁷ spadajú do právomoci štátu.

Ktoré sú však civilné následky manželstva? Odpoveď nie je vždy ľahká. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že tieto sa vzťahujú na výšku vena, na spravovanie majetku manželov, na civilné privilégia, ako hodnosti, tituly atď. a na zdedenie. ³⁰⁸ V týchto veciach vykonáva štát legislatívnu, súdnu a koaktívnu moc. Zároveň jemu prináleží rozhodovať o veciach, ktoré patria miešanému fóru, ako je napríklad zločin cudzoložstva, umelého potratu atď., vyjmúc prípad, že tieto veci sa už pojednávajú u cirkevného súdu. ³⁰⁹ Čisto civilné následky však môžu byť predmetom rokovania a rozhodovania aj cirkevného súdu, ak sa nepojednávajú principaliter, lež iba incidenter et accessorie, ako to určí cirkevný zákonník. ³¹⁰ Z toho už vidieť, nakoľko je žiadúce, aby ohľadne manželských zákonov panovala shoda medzi Cirkvou a medzi štátom. ³¹¹

Povedané má svoju zvláštnu aplikáciu v manželských prekážkach. Čo je vlastne taká prekážka? C. Colli — Lanzi manželské prekážky definuje: *Obstacula iure inducta, quae arcent a nuptiis licite vel valide contrahendis.* ³¹² (Právom zavedené prekážky, brániace manželstvá dovolene alebo platne uzavrieť). Podobným spôsobom

³⁰⁶ J. Messner, *Die soziale Frage der Gegenwart*, Innsbruck, Tyrolia, 1934, str. 548.

³⁰⁷ B. H. Merkelbach, *Summa theol. mor. III.* Parisiis Desclée 1936, str. 824.

³⁰⁸ Piscetta-Gennaro, *Elementa thel. mor. VI.* Torino Soc. ed. internat, ed. III., str. 146.

³⁰⁹ Tamtiež.

³¹⁰ C. 1961.

³¹¹ D. M. Prümmer, *Manuale theol. mor. II.*, Herder, 1936, str. 462.

³¹² *Theol. mor. universa v. IV.* Torino, Marietti, 1928, str. 495.

I. Ubach vystihuje jej podstatu, keď píše: *Impedimentum est circumstantia matrimonium antecedens, lege divina vel humana obstans eius celebrationi.*³¹³ (Prekážka je manželstvo predchádzajúca okolnosť zabrániac jeho uzavrenie pre zákon boží alebo ľudský). Prekážka môže byť *i m p e d i e n s* (zabraňujúca), ak pod ťažkým hriechom zakazuje uzavreté manželstvo, neučiní ho však neplatným a môže byť *dirimens* (zrušujúca), ak ho nielen pod ťažkým hriechom zakazuje, ale aj učiní, aby manželstvo nebolo platné.³¹⁴ Keďže i jedna i druhá prekážka viac-menej zasahuje do podstaty manželstva, o ktorej rozhoduje Cirkev, je zrejmé, že iba Cirkev môže autenticky vysvetľovať, kedy božské právo prekáža manželstvu, alebo kedy ho učiní neplatným.³¹⁵ Zároveň iba Cirkev má právo ustáliť prekážky obojeho druhu pre pokrstených.³¹⁶ Preto ďaleko ide napr. L. R u l a n d, ak, ako sa zdá, uznáva to právo aj štátu, keď píše: »Keďže Cirkev a štát majú záujem na uzavretí manželstva a jeho následkoch, nemôže sa im popierať právo, postaviť medze, ktoré majú zabrániť, aby sa uzavrely manželstvá, ktoré by nemohly zodpovedať v mravnom alebo sociálnom ohľade podmienkam, vyžiadaným pre náboženský alebo štátny život.«³¹⁷ Pritom myslí azda na e u g e n i c k ú prekážku, podľa ktorej má sa manželstvo zakázať alebo aj zrušiť medzi osobami, ktoré ako sploditelia nového života z eugenického ohľadu nie sú žiadúce. Keďže tu ide o *bonum proles* (dobro potomka), ktoré patrí k podstate manželstva, štát nemá právo takú prekážku ustáliť, iba Cirkev. No, otázkou je, či by sa ona k tomu rozhodla, lebo tieto veci, týkajúce sa dedičnosti, sú hodne neisté. Ale dajme tomu, že by časom na tomto poli sa dospelo k istote. Vtedy Cirkev by mohla ustanoviť novú

³¹³ Compendium theol. mor. II., Herder, 1927, str. 420.

³¹⁴ CJC c. 1036 par. 1, 2.

³¹⁵ Tamtiež, c. 1038 p. 1.

³¹⁶ Tamtiež, c. 1038 p. 2. Viď aj A. Vermersch, Theol. mor., III, Roma, 3-ed., str. 621.

³¹⁷ Von den Pflichten gegen den Nächsten, Munchen, Hueber, 1936, str. 290.

prekážku, zvanú eugenickú, ako sa to čiastočne v prekážke príbuzenstva už aj stalo. No, sotva by pristala na to, aby sa uviedla prekážka r a s o v á, lebo Cirkev považuje všetky národy z hľadiska náboženského za rovnocenné. Avšak čo vtedy, ak aj štát zavedie manželské prekážky, čo sa všeobecne aj praktizuje? Samozrejme nijaký katolík nie je vo svedomí zaviazaný zdržať sa manželstva, ktoré iba civilný zákon zakazuje, keďže nie je na to kompetentný. No, aby rodičia a ich deti neutrpeli v e ľ k ú š k o d u na svojej ujme, môžu, ba majú sa pridržať predpisov, ak tieto v sebe nie sú hriešne.³¹⁸

Medzi impedimenta dirimentia (zrušujúce prekážky), sú niektoré, ktoré zrušujú manželstvo už z p r i r o d z e n é h o p r á v a. Tieto teda aj vtedy by jestvovaly, ak by nebolo sviatosti, iba prirodzenej manželskej smluvy. Taká prekážka je i m p o t e n t i a (neschopnosť), či už sa po-níma ako impotentia generandi (plodenia), alebo iba ako impotentia coeundi (súložie). Taká prekážka je aj c o n s a n - g u i n i t a s i n p r i m o g r a d u l i n e a e r e c t a e (priamočiara pokrvnosť I. stupňa), hoci jej základom nie je azda, ako autori odôvodňujú,³¹⁹ neúcta pred blízko pokrvnými, keďže pohlavný akt medzi manželmi je vý-razom nielen úcty, ale aj najvyššej lásky a nevidíme, prečo by nemohol byť aj medzi blízko-pokrvnými. Základ bude viac e u g e n i c k ý, čo už vysvitá aj z toho, že sa cíti prirodzený odpor proti takémuto spojeniu pohlavnému. Ináč by sme museli povedať, že pohlavný akt v sebe je niečo ošklivého, čo predsa nemôžeme tvrdiť. Zrušujúca prekážka prirodzeného práva je aj m a n ž e l s k ý s v ä - z o k, nakoľko polyandria je proti prvotnému, polygynia však je proti druhotnému príkazu prirodzeného práva. Pravda, je aj iuris divini positivi, keďže tak polyandria ako aj polygynia prieči sa dogme jednoty a nerozlučiteľnosti manželstva, ktorá bola Bohom vyhlásená. No tým neprestáva

³¹⁸ Genicot-Salsmans, Inst. theol. mor. II., Bruxellis, L'edi-tion universelle, 1936, str. 437.

³¹⁹ Noldin-Schmitt. De sacramentis, str. 594.

byť prekážkou *iuris naturalis*, ktorého autorom tiež je Boh. Preto si protirečí napr. N o l d i n, ak na str. 560. považuje *ligamen* za prekážku *iuris divini positivi*, na str. 579. však za *iuris naturalis*, hoci »fundatur in dogmate de unitate et indissolubilitate matrimonii«³²⁰ (sa zakladá na dogme jednoty a nerozlučiteľnosti manželstva). Nedorozumenie asi povstalo tým, že tak jedného ako aj druhého zákona pôvodcom je ten istý Boh.

U ostatných zrušujúcich prekážok nemáme ten j a s n ý zákaz prirodzeného práva, iba istú neshodu (*inconvenientia*), na základe ktorej Cirkev ušatľuje zrušujúcu prekážku, ktorá takto je *iuris ecclesiastici*. Ak však tá neshoda je už prirodzeného rázu, je aj n a d p r i r o d z e n é h o, keďže celé manželstvo bolo povýšené do rádu nadprirodzeného. Potom môžu sa uplatňovať pri ustálení zrušujúcich prekážok z v l á š t n e o h ľ a d y práve majúce pred očami jeho sviatostný charakter. Z toho hľadiska už samo l i g a m e n (manželský sväzok) je závadné, keďže neznamená dostatočne spojenie jedného Krista s jednou Cirkvou. Preto je aj *irregularitas ex defectu significationis sacramenti*, pozostávajúca v tom, že ten, ktorý mal jednu za druhou, teda celkom zákonite dve ženy, nemôže byť ordinovaný. Prekážka v e k u, nakoľko predpokladá v kontrahentoch užívanie rozumu, korení v prirodzenom práve. Deti nemajúce *usum rationis* nemôžu uzavrieť platné manželstvo. Určenie však bližšie vekovej hranice medzi dospelými spadá do cirkevného práva, lebo je na mieste, aby tí, ktorí uzavierajú takú dôležitú, cez život trvajúcu smluvu, boli si vedomí svojej zodpovednosti, čo iba v dospelejšom veku je možné. Okrem toho prirodzeného ohľadu je tam aj s v i a t o s t n ý. Iba sväzok rozvážnych, v plnosti aj svojich telesných síl stojacich manželov, je obrazom mužného spojenia medzi Kristom a Cirkvou, ktorý pre svoju lásku k nej priniesol aj tie najväčšie obete. Ešte lepšie vidieť to v pre-

* Tamtiež. Vid' aj J. Pruner, *Kat. Moraltheologie*, Freiburg, Herder, II. 1903, str. 487, ktorý tiež považuje *ligamen* za prekážku pozitívneho božského práva.

kážke *d i s p a r i t a s c u l t u s*, (rôzna viera), podľa ktorej neplatné je manželstvo medzi stránkou pokrstenou a nepokrstenou. So strany prirodzeného zákona niet v ňom ťažkosti, iba v tom smysle, že v takom súžití je nebezpečenstvo stratiť vieru pre stránku pokrstenú ako aj v tom, že deti sa nemôžu správne vychovávať. No, je tu aj ťažkosť ohľadne sviatosti, keďže také manželstvo iste by neznamenalospojenie Krista s jeho krvou pokrstenou nevestou, s Cirkvou. Preto je aj otázkou, či také manželstvo, pravda, po dišpenzácií, je sviatosťou. Väčšina teologov hovorí, že nie je sviatosťou, lebo, keďže ten istý prirodzený kontrakt bol povýšený na hodnosť sviatosti a každý kontrakt z prírody je aspoň v dvoch, teda v našom prípade v oboch manželoch, ako sviatosť však nemôže byť v nepokrstenom, musíme povedať, že za takých okolností je iba prirodzená smluva, nie však sviatosť. To potvrdila aj sv. Stolica, ktorá také manželstvo pomenovala iba *vinculum naturale*, (prirodzený sväzok).³²¹ Cirkevného pôvodu sú aj prekážky *o r d o s a c e r* (vysviacka) a *p r o f e s s i o r e l i g i o s a* (rehoľný sľub), hoci už z prírody veci sa sluší, aby ten, ktorý dosiahol vyššiu vysviacku, bol samotným. Avšak je tu aj istá ťažkosť so strany sviatosti manželstva. Osoba, ktorá navždy sa obetovala Bohu, nemôže sa tak úplne venovať v manželstve svojmu partnerovi ako osoba slobodná. To spojenie nie je už medzi nimi také intímne a preto nemôže byť také dokonalé odzrkadlenie pomeru Krista k svojej Cirkvi. Teda aj z tohto dôvodu, nie je pre údajnú »ošklivosť manželského styku a pre starosť o ženu a deti«,³²² ktorá »odťahuje od vyššieho«, ustanovila Cirkev túto prekážku. Aj *r a p t u s* (únos) má svoje čiastočne prírodnoprávne odôvodnenie: nehodí sa, aby ten ktorý ženskú uniesol cieľom uzavretia manželstva a tak ju obmedzil vo voľnom rozhodnutí, ktoré je potrebné pre manželstvo, svojho cieľa dosiahol. Avšak to ešte nestačí pre prekážku: musí sa

³²¹ Noldin-Schmitt, str. 515.

³²² H. Lauer, *Die Moraltheologie Alberts des Grossen*, Herder, 1911, str. 355.

k tomu pridružiť aj pozitívna vôľa Cirkvi, ktorá iste má pred očami aj to, že ani také manželstvo nie je d o k o n a l ý m o b r a z o m slobodného manželstva Kristovho. V prekážke c r i m e n, zločin sa spácha proti manželstvu, nielen ako prirodzenej smluve, ale aj, a to ešte väčšmi, ako sviatosti, v ktorej podľa učenia sv. Augustína, práve nerozlučiteľnosť činí sacramentum.³²³ C o n s a n g u i n i t a s i n l i n e a r e c t a (priamočiara pokrvnosť), ako sme už spomenuli, je prekážkou prirodzeného práva. Väčšina moralistov sem zariaďuje aj pokrvnosť in primo gradu lineae collateralis (v prvom stupni pobočnej čiary) a prvé manželstvá medzi synami a dcérami Adamovými odvádza od dišpenzu daného Bohom in iure naturae secundario (v druhotnom prirodzenom práve). Všetky ostatné stupne sú kánonického práva, čo vysvitá aj z toho, že v dejinách neboly vždy tie isté. Čo je však základom prirodzeným toho zákazu? Ako sme už povedali, udajná ošklivosť pohlavného aktu medzi príbuznými. No poukázali sme už na to, že tento akt nie je v sebe ošklivý, ba naopak môže byť výrazom najväčšej úcty a lásky. Ako teda vidíme, šarapatí ešte vždy tu stará r i g o r i s t i c k á p r e d s t a v a o hriešnosti pohlavného života, ktorá však nebola všeobecná. Tak už s v. A l b e r t videl zákaz sobášu príbuzných odôvodnený predovšetkým tým, že takto láska medzi ľuďmi sa neobmedzuje iba na príbuzných, lež sa rozšíri aj na mimostojacich.³²⁴ My sme uviedli okrem toho, a to ako hlavné, príčinu e u g e n i c k ú, ktorá sa už prirodzeným odporom prezradzuje. No okrem tých dajú sa zistiť aj nadprirodzené, s v i a t o s t n é ohľady. Krista k svojej Cirkvi neviaže nijaký p r i r o d z e n ý, prírodou určený sväzok. On zo svojho voľného rozhodnutia, bez akejkoľvek nanútenosti ju miluje. Ak teda manželský sväzok má zobrazovať to jedinečné spojenie, má byť sprostý každý iného prirodzeného sväzku. Ináč už sám príbuzenský

³²³ J. Mausbach, Die Ethik des hl. Augustinus, Herder, 1909, str. 323.

³²⁴ H. Lauer, Die Moraltheologie Alberts des Grossen, str. 356.

a nie manželský sväzok by bol symbolom spojenia Krista s Cirkvou. A čo platí o pokrvenstve, platí aj o š v a g o r s t v e, keďže ono sa zakladá na pokrvenstve, ba aj o prekážke *p u b l i c a h o n e s t a s* (verejná pcctivosť), ktorá zasa napodobňuje švagorstvo. To isté treba povedať aj o *d u c h o v n o m* a *z á k o n i t o m* príbuzenstve, ktoré tiež predpokladajú sväzok už s inej strany jestvujúci.

Čo sme povedali o zrušujúcich prekážkach, má sa aplikovať aj na *z a k a z a j ú c e*, lenže zmenšenou mierou. Lebo sľub je iba miernejšia forma prekážky *professio religiosa* a *m i e š a n é m a n ž e l s t v o* prekážky *disparitas cultus*. Teda aj dôvody zákazu sú tie isté, lenže nie v takom rozmere. Konečne *c o g n a t i o l e g a l i s* (zákonné príbuzenstvo) participuje prírodu zrušujúcej prekážky toho istého mena, ktorá v niektorých krajinách je zrušujúcou, v iných zasa iba zakazujúcou, čomu sa Cirkev svojím zákonníkom podľa rôznych krajín prispôsobila.

Zo sviatostného rázu manželstva vyplýva ešte silnejšia *j e d n o s ť* a *n e r o z l u č i t e ľ n o s ť* sväzku. Tieto dve vlastnosti, ktoré však do istej miery sa kryjú, ako sme videli, sú podstatnými už *p r i r o d z e n é h o* manželstva. Žiadne opravdivé manželstvo nemôže jestvovať bez týchto podstatných vlastností. No ešte viac ich vyžaduje symbolika *n a d p r i r o d z e n á*. V mystickom sňatku Krista s Cirkvou jeden a nedeliteľný Kristus sa spája v láske s jednou a nedeliteľnou Cirkvou a to nie prechodne, lež do konca dejín, ba aj vo večnosti. Avšak v polygamii tento smysel zmizne, nanajvýš sa symbolizuje spojenie Krista s jednotlivými veriacimi, nie však s Cirkvou ako takou.³²⁵ Ani rozvod neznamená večné spojenie Krista so svojou snúbenicou.

Pravda, tieto dve vlastnosti dajú sa aj *p o z i t í v n e* dokázať. Ba môžeme povedať, že napr. sv. Písmo ich *j a s n e j š i e* a *u r č i t e j š i e* obsahuje než sviatostný charakter, takže z *j e d n o s t i* a *n e r o z l u č i t e ľ n o s t i* zčiasťky

³²⁵ A. Lehmkuhl, Theol. mor., II., Herder, 1914, str. 527.

uzatvárame aj na samý sviatostný ráz manželstva. K r i s t u s P á n a ž n a t r o c h miestach evanjelií veľmi jasne a rozhodne hlása nerozlučiteľnosť manželstva. P r v é miesto je u M a t ú š a v hlave 5. Kristus tu hovorí o tom, že neprišiel Starý zákon zrušiť, ale zdokonaľiť. V tej súvislosti uvádza, čo bolo povedané starým a hneď dodáva svoje učenie. Tak prichádza aj k rozvodu v Starom zákone a vyhlasuje: »Taktiež bolo povedané: Ktokoľvek prepustí svoju manželku, nech jej dá rozvodný list. No ja povedám vám, že každý, kto prepustí svoju manželku — výjmc z príčiny cudzoložstva (gr. *parektos logu porneias*) — dáva jej cudzoložiť, a kto si vezme prepustenú, cudzoloží.«³²⁶ Podľa Mojžiša totiž »ak človek si vzal ženu a mal ju, ale ona nenašla milosť pred jeho očami skrze nejakú ošklivosť, nech napíše rozvodný list a nech ho dá jej do ruky a nech ju prepustí zo svojho domu.«³²⁷ Kristus teraz zrušuje túto výsadu, a hovorí, že každý, kto prepustí svoju manželku, dáva jej cudzoložiť a kto si vezme prepustenú, cudzoloží. Muž, ktorý prepustí svoju manželku, iba vtedy nie je na príčine cudzoložstva prepustenej, ak ju prepustí pre cudzoložstvo, ktoré spáchala prvej s iným mužom a pre ktoré bola prepustená. Nové cudzoložstvo môže si pripísať iba sebe, muž nie je na ňom vinný.³²⁸ Je to známe učenie, podľa ktorého muž môže prerušiť spoločný život nielen na čas, lež aj trvalo, ak žena spáchala cudzoložstvo, čo pravda, platí aj o manželke, ak muž spáchal tento ohavný hriech.³²⁹

Ešte j a s n e j š i e to máme u M a r k a. Podľa tohto evanjelistu jedného dňa »pristúpili k nemu farizeji a pýtali sa ho: Či smie muž prepustiť manželku? A pokúšali ho. On však odpovedal a riekol im: Čo vám prikázal Mojžiš? Ktorí riekli: Mojžiš dovolil napísať list rozvodný a prepustiť. Ktorým odpovedal Ježiš a riekol: Pre tvrdosť vášho srdca

³²⁶ V. 31—32.

³²⁷ Deut. 24. 1.

³²⁸ Joyce, u. d., str. 251.

³²⁹ P. Oppermann. Die Verwaltung des hl. Bussakramentes, Breslau, 1932, Goerlich, str. 487.

napísal vám ten príkaz, avšak zpočiatku stvorenia Boh učinil ich mužským a ženskou. Preto zanechá človek svojho otca i matku a pridržať sa bude svojej manželky; a budú dvaja jedným telom. Tak teda už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozväzuje. A doma zasa pýtali sa ho jeho učeníci o tom. I riekol im: Ktokoľvek prepustí svoju manželku a vezme si inú, spácha s ňou cudzoložstvo. A keď manželka opustí svojho muža a vydá sa za iného, cudzoloží.«³³⁰ Tu, ako vidieť, je vynechaná podmienka: výjmuc z príčiny cudzoložstva (Mt V., 32), ktorá prerušuje chod myšlienky a trochu zatemňuje smysel textu.

To isté hovorí Kristus u L u k á š a, keď vyhlasuje: »Každý, kto prepustí svoju manželku a vezme si inú, cudzoloží; a kto si berie prepustenú od muža, cudzoloží.«³³¹ Ani tu nie je spomínanej, vyrušujúcej klauzuly. Toto miesto je pre našu otázku tým dôležitejšie, že slová boli povedané za celkom iných okolností a predsa takmer doslovne sa shodujú s uvedenými na iných miestach.

Jedinú v á ť ť a ť ť ť robí nám miesto u sv. Matúša v hlave 19., ktoré ináč je paralelné s uvedeným z Marka. Citujeme ho doslovne: »Tu pristúpili k nemu farizeji, pokúšali ho a hovorili: Či smie človek prepustiť svoju manželku z hociakej príčiny? Ktorý odpovedal a hovoril im: Nečítali ste, že ten, ktorý stvoril človeka na počiatku, učinil ich mužským a ženskou a riekol: Pre toto opustí človek otca a matku a pridržať sa bude svojej manželky a budú dvaja jedným telom. A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje. Riekli mu: Prečo potom Mojžiš kázal vydať rozvodný list a prepustiť? Riekol im: Mojžiš pre tvrdosť vášho srdca dovolil vám prepustiť vaše manželky, ale zpočiatku nebolo tak. Preto povedám vám: kto prepustí svoju manželku, iba ak pre cudzoložstvo (gr. mé epi porneia) a vezme si

³³⁰ 10, 2—12.

³³¹ XVI., 18.

inú, cudzoloží; a kto si vezme prepustenú, cudzoloží. Riekli mu jeho učeníci: Keď sa tak má vec človeka s manželkou, nie je hodno sa oženiť. Ktorý riekol im: Nie všetci pochopujú toto slovo, ale len tí, ktorým je to dané.³³² Tu vraj Kristus jasne hovorí, že kto prepustí svoju manželku a vezme si inú, cudzoloží, iba ak pre cudzoložstvo by ju prepustil, vtedy totiž necudzoloží. Musíme uznať, že tieto slová by sa mohli takto rozumieť, ak by boli izolované.³³³ No v hlave V. evanjelista hovorí, že kto prepustí svoju manželku, dáva jej cudzoložiť, iba ak ju prepustil z príčiny cudzoložstva. Teda aj tu je o tom reč. Lebo je všeobecným pravidlom, že nejasné miesto má sa vysvetliť jasným a nie naopak a to tým viac, že aj Marek a Lukáš s tým súhlasia. Okrem toho farizeji očakávali od Krista výrok úplnej nerozlučiteľnosti, lebo chceli ho dostať do protivy so zákonom, ktorý za onoho času povolil rozvod nielen pre cudzoložstvo, lež aj z menších príčin. Preto Kristus dal aj takú odpoveď. Čo vysvitá aj zo slov učeníkov: »Keď sa tak má vec človeka s manželkou, nie je hodno oženiť sa.«

Aj s v. P a v o l veľmi rozhodne sa stavia za nerozlučiteľnosť manželstva. V prvom liste ku Korinťanom píše: »Tým, ktorí sú v manželstve spojení, prikazujem nie ja, ale Pán, aby žena od muža neodchádzala. Keby predsa odišla, nech ostane nevydatá, alebo nech sa znova smieri so svojím mužom. Ani muž nech neprepúšťa manželky.«³³⁴ Tu sa apoštol výslovne odvoláva na slová Kristove vyššie uvedené u Matúša, Marka, Lukáša, čo je tiež dôkazom, že aj hlava 19. Matúša takto sa má rozumieť, v smysle teda absolútnom.

Z týchto miest niemenej jasne vyplýva aj j e d n o s ť manželstva. Lebo, ako správne poznamenáva Joyce, »ak muž už tým je vinný na cudzoložstve, že po rozvode si

³³² 19. 3—11.

³³³ Joyce, u. d., str. 255.

³³⁴ VII., 10—11. Viď aj: K. Benz, Die Ethik des Apostels Paulus, Herder, 1912, str. 167.

vezme druhú ženu, tak nemôže byť menej vinný, ak sa spája s druhou bez toho, žeby bol rozvedený s prvou.«³³⁵ Sv. Pavol však na uvedenom mieste hovorí iba o jednom mužovi a o jednej žene. Slová: nech má každý svoju ženu a každá nech má svojho muža, ako aj: žena nemá moci nad svojím telom, ale muž, a podobne ani muž nemá moci nad svojím telom. ale žena, nemôžu sa chápať polygamicky, iba monogamicky.

Skrze nerozlučiteľnosť a jednosť, ktoré ešte pevnejšie korenia v sviatosti než v prirodzenej smluve, teda dostane sa manželstvo do s f é r y d u c h o v n e j. »Pozemské pohlavné spojenie — píše dogmatik-mystik J. A. Mohler — ktoré sa tak dobre hodí k tomu, aby človek v nížinách zemskeho života zahynul, stane sa nebeským a smyselnosť odporujúca všetkému trvalému spojeniu je uzdená v Kristu Pánu a učinená slúžiacou nerozlučiteľnej spoločnosti duchov.«³³⁶ Manželstvo sa stane bunkou mystického tela Kristovho, ktorá stále sa delí a plodí nových členov pre kráľovstvo božie.

4. Celibát.

Videli sme, že Cirkev, práve aj pre sviatočný charakter, vysoko si váži manželstvo, keďže aj sám Boh ho z iných prirodzených sväzkov jedine považoval za hodné, aby ho povýšil na hodnosť sviatosti. Jednako ešte stále sa tvrdí, že Cirkev podceňuje manželstvo, poukazujúc na to, že vyššie si váži celibát, ktorý pre kňazov a rehoľníkov je povinný.³³⁷ »Avšak je jasné, že hodnosť manželstva sa tým nesnižuje, že sa pripisuje ešte vyššia hodnota životu, ktorý človekovi umožňuje sa ešte v dokonalejšej miere venovať službe a láske božej.«³³⁸ Proti lepšiemu ne-

³³⁵ U. d., str. 493.

³³⁶ Symbolik, 7. vyd., str. 263.

³³⁷ Fr. Walter. Der Leib und sein Recht im Christentum, Donauwörth, Auer, 1910, str. 147.

³³⁸ Joyce, u. d., str. 145—3.

stojí zlo, lež dobré.³³⁹ Teda ak celibát je lepší, vtedy manželstvo je dobré. Ako zlato neodníma striebro hodnotu, tak ani panenskosť neznehodnocuje manželstvo.³⁴⁰

Že zdržovanie sa pohlavného života je niečo neobyčajného, vyššieho, to chápal už aj na seba ponechaný človek prírody. Pravda, on nepovažoval pohlavný akt za niečo ošklivého, no, s druhej strany mal smysel aj pre sebazaprenie, hoci azda to nebolo všade tak, ako sa tvrdilo. Tak napr. o starých Galoch píše A. Bayet, že nedá sa zistiť, žeby panenskosti a čistote boli pripisovali zvláštnu hodnotu.³⁴¹ No sú stopy toho, že starí si tieto čnosti správne očeňovali. Tak žiada Demosténes, aby tí, ktorí sa zasvätili svätým veciam, zachovali doživotnú čistotu. Zčiasťky sa to aj praktizovalo. Služobnice bohyne Céres v Aténach zachovávaly panenskosť. Aj panny bohyne Vesty v Ríme zachovávaly večnú čistotu a ak niektorá z nich sa proti tomu previnila, ukrutne bola potrestaná: s krčhom vody a s okruchom chleba zaživa bola zamurovaná. Hoci teda Rím, zvlášť za úpadku impéria, nežil v tomto ohľade čnostne, jednako vysoko si vážil pohlavnú zdržanlivosť, takže ešte aj ľahký Tibullus hlásal: »Casta placent superis.«³⁴²

Ký div, že túto skromnú tradíciu kresťanstvo prijalo s veľkou radosťou a ďalej pestovalo. To kresťanstvo, ktoré túži po vyšších formách života. Čoskoro aj ono zaviedlo rádpanie, pravda, na základe dôslednejšom a prísnejšom. Preto sa tešily kresťanské panny aj zvláštnej pozornosti a úcte. Svätí otcovia ich menujú »kvetami rodiny Cirkvi, holubicami, baránkami Pánovými«. V modlitbách sa zvlášť spomínajú. V kostole majú zvláštne miesto a ak vydaté ženy odchádzajú z kostola, žiadajú ich o bozk pokoja.³⁴³ Zkadiaľ pochádza však ten značný roz-

³³⁹ Ph. Kneip. Die »Jenseitsmoral«, Herder, 1906, str. 150.

³⁴⁰ A. Koch, Lehrbuch der Moraltheologie, Herder, 1910, str. 109.

³⁴¹ Histoire de la morale en France, I. La morale de Gaulois. Paris, Alc., 1930, str. 127.

³⁴² O čistote v starom veku viď obšírnejšie: J. Mausbach a iní: Moralprobleme, Herder, 1911, str. 263.

cieľ chápania tej istej čnosti? Ako sme už spomenuli, od samého Krista, ktorý tento spôsob života chválil. U Matúša v hlave 19. hovorí o ľuďoch, ktorí nepochopujú »toto slovo«, že k tomu je potrebné, aby im »bolo dané«. Nižšie však hovorí, že sú nemuži, ktorí sami seba zbavili mužstva pre kráľovstvo nebeské a i tu dodáva: »Kto môže pochopiť, nech pochopí.«³⁴³ Teda neprikazuje, iba radí. A čo platí o mužoch, samozrejme treba povedať aj o ženách. Ešte jasnejšie hovorí sv. P a v o l, keď v prvom liste ku Korintanom hovorí: »A tak i ten, kto vydá svoju pannu, dobre robí a kto nevydá, lepšie robí. Žena viazaná je zákonom, dokiaľ jej muž žije; ale keď jej muž umrie, je slobodná; nech sa vydá, za koho chce, lenže iba v Pánovi. Ale blahoslavenejšou bude, keď ostane tak, podľa mojej rady.«³⁴⁴ Tu jasne vysvetľuje apoštol, že je to rada a nie príkaz, ktorá sa odporúča tým, ktorí túžia po dokonalejšom živote. Preto je to len prirodzené, že ten spôsob života sa odporúčať zvlášť aj tým, ktorí sa v e n o v a l i s l u ž b e P á n o v e j. Veď aj sami apoštolovia nemali ženy, alebo ak ich mali, zanechali ich, keď ich Kristus povolal, aby ho nasledovali. Časom z rady stal sa príkaz, ktorý viazal všetkých klerikov a Bohu zasvätené ženské osoby.³⁴⁵ S tým súviselo aj zavedenie manželskej prekážky ordo a professio religiosa.

Zákon celibátu teda je č i s t o c i r k e v n ý, čo vidieť aj z toho, že vo východnej cirkvi je obmedzený, ba Cirkev by ho mohla aj celkom zrušiť. Aké sú teda d ô v o d y, pre ktoré ho drží a to aj proti tým, ktorí sú tej mienky, že takto sa poškodzuje rasa, vylúčiac z jej rozveľadenia cenné, alebo zachovalé biologické prvky? Väčšina katolíckych autorov ešte vždy uvádza ako dôvod na prvom mieste okolnosť, že tí, ktorí vysluhujú sviatosti, nesmú byť »po-

³⁴³ A. Baudillart: *Moeurs païennes, moeurs chrétiennes*, I. Paris, Spes, 1929, str. 100—1.

³⁴⁴ V., 12.

³⁴⁵ VII., 38—40.

³⁴⁶ Vývin celibátneho zákona viď napr. J. Aertnys, *Theol. mor.* I., *Augustae Taurinorum*, Marietti, 1932, str. 658.

škvrnení ženskými«. ³⁴⁷ Ešte vždy teda straší myšlienka, že aj dovolený pohlavný akt je niečo mravne menej cenného, ba hriešneho. No tomu nie je tak, ako sme už videli. Cirkev úradne to nikdy neučila. Ako to sv. Pavol hovorí, že kto vydá pannu dobre robí, hoci kto ju nevydá, lepšie robí. Ani odvolanie sa na sv. Jána nepotvrďuje vec. V Zjaveniach totiž hovorí o 140.000, »ktorí sú kúpení zo zeme. To sú tí, ktorí sa so ženami nepoškvrnili, spáchajúc s nimi hriech smilstva, lebo sú panenski. Títo nasledujú Baránka, kde len ide. Títo sú kúpení z ľudí, ako prvotiny Bohu a Baránkovi a v ich ústach nenašla sa lož, lebo sú bez poškrvny pred trónom Božím.« ³⁴⁸ Tu panenstvo znamená mravnú čistotu, bez úhonnosť v ô b e c, nielen pohlavnú, čo vysvitá aj z ostatnej vety, v ktorej sa hovorí, že »v ich ústach nenašla sa lož, lebo sú bez poškrvny (orig. text: výčitky)«. Na základe povedaného teda môžeme tvrdiť, že Cirkev preto zaviedla celibát, lebo on lepšie zodpovedá duchovnému stavu, ktorý je povýšený nad svetský, než stav manželský, ktorý v sebe je tiež dobrý a svätý. ³⁴⁹

Duchovný musí ponajprv svet správne poznať. Avšak to môže dosiahnuť človek zbavený svojich žiadostí. »Kto chce svet poznať — hovorí Otto von Leixner — musí prestať si ho žiadať; iba tomu, kto už nežiada, otvára sa vnútorné oko.« ³⁵⁰ Iba tak sa stane človek úplne nepredpojatým. Preto povedal aj Nietzsche, že v záležitostiach najvyššej filozofie sú všetci ženatí podozriví. ³⁵¹ Len celkom i rodinne neodvislý, je aj myšlienkovne nezávislý na nikom. Ak niekto je na čistom so sebou a s inými, tak je to samotár, ktorý k tomu má aj dosť času a príležitosti.

³⁴⁷ Vid' napr. S. a Loiano, Inst. theol. mor. III., Aug. Taur., Marietti, 1937, str. 658.

³⁴⁸ XIV., 3—5.

³⁴⁹ L. Wouters, Manuale theol. mor. I. Brugis, Beyart, 1932, str. 773.

³⁵⁰ Schonere Zukunft, 7. Juli 1940, str. 491.

³⁵¹ Menschliches, Allzumenschliches, Volksausgabe, 3. sväzok, str. 321.

Ale aj charakterové má v sebe celibát niečo zvláštneho. Už Goethe povedal, že panenskosť mužova má čosi zvláštneho. S ňou sa niečo stratí, čo nedá sa ničím nahradiť. Z takého človeka žiari sila iného sveta. »Silné je kúzlo žiadajúceho — hovorí Wagner — avšak silnejšie je sebazapierajúceho. Iba ten, ktorý sa zachráni pred svodmi smyselnosti, získa si silu Gralového požehnanja, iba cudnému sa zjavuje blažujúca sila svätyne.³⁵² Taký človek premôže skrze toto sanctum sacrificium immaculatam hostiam (svätú a čistú obeť) aj najväčšie ťažkosti, iebo »človek je vtedy najsilnejší, keď je sám« (Ibsen). Preto veľký umelec sa len zriedka hodí za manžela.³⁵³ To treba povedať o veľkých génioch vôbec: len málo ich snášalo manželstvo bez toho, žeby neutrpeli na ujme tvorivosti.³⁵⁴ Práve doživotné manželstvo je zpravidla ťarchou ktoré nesnášajú a radšej sa zbavia jeho jarma, aby sa nedeľene venovali svojim úlohám. Je teda čudné, že Cirkev žiada od svojich sluhov, ktorí stoja v službe najväčších ideálov, bezženstvo? A netreba si pritom myslieť, že takým spôsobom sa vytvorí egoizmus v ľuďoch. Celibát môže, ale nemusí byť spojený s najväčšou sebeckosťou. Podľa intencií Cirkvi má byť »stelesnenou láskou«³⁵⁵ nielen k Bohu, ale aj k bližnému. »Celibát nie je zrieknutím sa lásky, lež jej stupňovaním, rozšírením jej vyžiarovania z úzkosti rodiny na diaľku celého kráľovstva božieho.«³⁵⁶ Taký človek môže blažiť svojou láskou nielen jednu vyvolenú osobu a niekoľko jej detí, ale prípadne, ako duchovný, celú obec. Taká ženská ako mníška môže sa venovať nielen niekoľkým deťom, ale napr. celej triede v škole alebo v ústave.

Zvláštne povolanie dúšpastiera priamo vyžaduje celibát. Dúšpastier potrebuje predovšetkým úctu pre úspešné vykonanie svojho úradu. Avšak »tri

³⁵² Gesammelte Werke, XI. str. 396.

³⁵³ Keyserling, Das Ehe-Buch, str. 43.

³⁵⁴ R. Huch u Keyserlinga, str. 165.

³⁵⁵ Adam, Primat der Liebe, str. 171.

³⁵⁶ Tamtiež, str. 172.

štvrtiny úcty — musí aj Nietzsche uznať — ktorej ľud je schopný, spočíva na presvedčení, že výnimočný človek na pohlavnom poli je výnimkou aj v inom ohľade. Tu našlo ľudové presvedčenie o niečom ľudskom v človekovi svojho najjemnejšieho a najužitočnejšieho obhajcu.³⁵⁷ To platí zvlášť aj o s p o v e d i, o ktorej Nietzsche v knihe »Helden u. Verehrung« píše takto: »Luther musel kňazovi potom, že mu dal ženu, odňať ušnú spoveď. To bolo psychologicky správne, no práve tým bol v základe kňaz sám odstránený, ktorého najhlbšou užitočnosťou bolo vždy to, aby bol svätým uchom, nemou studňou, hrobom pre tajomstvá.« Ženatý kňaz neteší sa nikdy v spovedelnici tej dôvere ako slobodný. Aj v i n ý c h s v o j i c h ú k o n o c h, ako v modlitbe, v kázni, vo vyučovaní, vo vysluhovaní ostatných sviatostí, zvlášť aj chorým, bude mať viac času a ochoty než ženatý, než ženatý kňaz.³⁵⁸ Taký kňaz môže sa viac venovať aj svojmu m i m o k o s t o l n é m u p o v o l a n i u pre blaho veriacich. Ako neodvislý, samotný človek môže stáť nad stranami, lebo neočakáva od nich nič pre svoju početnú rodinu. Samozrejme má aj p o t r e b n e j v á h y v riešení rôznych otázok, lebo skrze manželku a deti nie je osobne interesovaný na záležitostiach. V obci je a predsa stojí nad ňou, nik nemôže mu zaujatosť právom vytýkať.³⁵⁹

Avšak tieto veci nemajú priamy vzťah k manželstvu a preto priamo ani nepatria sem. No má celibát svoj význam aj pre m a n ž e l s t v o, na ktorý nesmie sa zabudnúť. Ponajprv skrze celibát »bolo zneužitie, ktoré veľa prispelo k depopulácii, ... síce nie úplne odstránené, no predsa účinne obmedzené«.³⁶⁰ Ľudia, žijúci iba svojim pohlavným vášňami, videli v samotárstve a bezženstve pustovníkov a kňazov m e m e n t o, ktoré bucovalo ich

³⁵⁷ Fröhliche Wissenschaft, 1887, str. 295.

³⁵⁸ Wouters, Manuale theol. mor. I., str. 773.

³⁵⁹ K celému vid' aj: A. Vreštal, Katolícka mravouka, Praha, Dědictví sv. Prokopa, 1912, str. 438.

³⁶⁰ Otto Seck, Geschichte des Unterganges der antiken Welt, Schöner Zukunft, 12. Febr. 1939, str. 502.

svedomím a pobádalo k obratu. Ak dakde platí axióma: verba movent, exempla trahunt, tak na pohľavnom poli, aspoň v smysle, že taký človek sa zamyslí a to už často stačí, aby svoje hýrenie obmedzil, keď už nie úplne zastavil. A príklad tú silu ani dnes nestratil úplne, kedy »namiesto ideálu panenskosti bola postavená demi — vierge«, kedy »ľudia súloži sa nielen klaňali, ale ju aj ako by urobili povinnou«. ³⁶¹ Ešte aj dnes platia slová filozofa Montesquieua: »Verejné zdržovanie sa stojí so splodením pokolenia v prirodzenom súvisle.« ³⁶² Koľkým ľuďom dodáva v manželstve sily, aby uzdili svoju zverskosť a tak šetrili už pučiaci život, práve myšlienka, že množstvo ľudí pozná pohľavnú rozkoš i b a z k n í h, že spústa celibátnikov žije iba vyšším ideálom. Koľkí zachránia si takto v manželstve tak potrebný ohľad a šetrnosť, ktorých nedostatok je prvou príčinou rozvodu. Netreba zabúdať, že najväčší celibátnici žijú — p r á v e v m a n ž e l s t v e, ak chcú žiť v ňom po ľudsky, nie na úkor vyššej manželskej lásky, ktorá nehľadá predovšetkým ukojenie vlastnej vášne, lež blaho životnej družky. Tehotenstvo, nemoc, indispozícia, koľké príležitosti, aby muž túto svoju lásku veľkodušne ukázal!

Z povedaného už vysvitá, čo máme odpovedať na rôzne výčitky proti celibátu. Niektorí hovoria, že už od prírody je nemožný, lebo je proti prírode. Títo odvolávajú sa na slová Tolstého, podľa ktorého celibát práve preto má sa žiadať, lebo je nemožný. No, Tolstoj, ako je známe, mal nesprávnu predstavu o živote, žiadajúc všade heroizmus, ktorý je ľudsky nemožný. Tak aj tento výrok mu spadol do tejto koncepcie, bez toho však, aby sa zakladal na pravde. Celibát je celkom možný, pravda, nie u každého človeka. Ľahšie ho zadržia ľudia, ktorí nikdy nepoznali pohľavnej rozkoše, než ľudia, ktorí ju už skúsili, lebo pohľavný akt pobáda k opakovaniu. ³⁶³ Tisíce a tisíce však žili a žijú bez tejto skúsenosti. Je to o h o v á r k a, a k s a o p a k

³⁶¹ Weininger, Geschlecht u. Charakter, str. 441.

³⁶² Schonere Zukunft, 7. júla 1940, str. 492.

³⁶³ S. a Loiano, Inst. theol. mor. III., str. 659.

t v r d í. »Skúsenosť dvetisíc rokov — píše moralista Loiano — ktorá potvrdzuje celibát, musí stačiť k potlačeniu takýchto úbohých útokov zverských ľudí.«³⁶⁴

Ani najnovšia výčitka neobstojí, že totiž taký cenný, lebo duševne a telesne zdravý život sa vypne z r e g e n e r a č n é h o p r o c e s u r a s y. Týmto niekoľko tisícmi nádejnými potomkami celibátnikov rasa nezískala by mnoho, rozhodne by však viac stratila bez ich blahodarného príkladu. Práve terajšie skúmanie rasy dokázalo, že splodenie nového života je aj z rasového stanoviska veľmi zodpovednostiplnou vecou, ktorá b e z d u c h a c e l i b á t u s a n e v y d a r í. Aby ten potomok aj rasove bol bezchybný, k tomu treba brať do ohľadu rôzne veci a pohlavnému pudu treba dať čím menej slobody. Ani to neobstojí, že príroda preto dala každému človekovi pohlavné ústroje, aby ich užíval. Lebo koľko schopností má človek, ktoré pre rôzne okolnosti povolania, nedostatok prostriedkov atď. musia ostať ležať ľadom! Prirodzený zákon preto nikomu nemôže zakázať žiť v bezženstve, ak to však aj on chce.³⁶⁵

Z povedaného už vysvitá, čo treba odpovedať na prípadné nádeje, že Cirkev pod tlakom nového života zruší celibát. Za každých revolúcií, aj r. 1918, pestovaly sa také nádeje ľuďmi, ktorí nielen pre celibát, ale pre kňazské povolanie neboli súci, ale márne. Cirkev radšej dopustila, aby stovky takých ľudí odpadly, než aby svoju disciplínu v takej dôležitej veci uvoľnila. Kresťanstvo znamená vyššiu životnú líniu a tá práve u jeho vodcov nesmie chybovať. Ak Schopenhauer mohol povedať, že tu na svete nejestvuje blažený, iba heroický život, tak ten heroický život právom očakáva od kňazov nielen Cirkev, ale celé človečenstvo. Celibát je čiastkou toho nadľudského života a preto Cirkev nikdy ho nezruší!

³⁶⁴ Tamtiež.

³⁶⁵ V. Cathrein-J. Schuster, *Philosophia moralis*, Herder, 1935, str. 360, nasl.

Doslov.

Kristus, ako sme počuli, udal za dôvod svojich manželských reforiem, zdá sa, vari stereotypné, avšak v skutku slová veľkého významu: Z počiatku nebolo to tak. Proti manželskému libertinizmu svojho času poukázal na to, že keď Boh ustanovil manželstvo, založil ho jedno a nerozlučiteľné. Iba tvrdosť židovských srdc bola príčinou, že sa od tých podstatných vlastností popustilo.

Aj dnešná kríza manželská sa prekoná iba návratom k starému stavu, k pôvodnej myšlienke božej, k správne mu smyslu tejto inštitúcie. Manželstvo zase bude vykonávať svoju vznešenú misiu v živote jednotlivcov a spoločností, ak sa bude považovať za službu v záujme druhých, nielen ako útočisko vlastných vášní a pohodlností. Musí sa v tomto ohľade premôcť stanovisko, že manželský sväzok má slúžiť iba vlastnému šťastiu. »Na nákladnej stanici stojí veľký vôz zverinca, — poznamenáva k tomu F. W. Foerster vtipne — všetky zvieratá revú tam po šťastí, až matky sa trasúce volajú deti z ulíc domov.³⁶⁶ Život je nielen pre vlastné šťastie, ktorého sa človek brutálne domáha, ale aj pre šťastie iných, ktorí sú jeho opatere sverené.

Z manželstva musí zasa zmiznúť duch prostitúcie. Nielen ženské majú zase radšej predávať prácu svojich rúk než vlastné telo, ale aj mužovia musia mať zase viac zodpovednosti voči druhému pohlaviu, ktoré pre vlastnú rozkoš vrhajú do nešťastia, takže niekto právom im vytýkal, že na tejto pliaže človečenstva oni sú viac vinní než ženské. Ale aj lavína rozvodov musí sa zastaviť. Ak nie inak, nuž aj štátnou mocou, lebo kde niet

³⁶⁶ Ewiges Licht u. menschliche Finsternis str. 111.

rodiny, tam niet ani štátu. Štát musí si zase prispôbiť svoje zákony cirkevným, ak chce splniť svoju úlohu, lebo len cirkevný zákonník má správny a neomylný náhľad na manželstvo. V tom ohľade iba neúprosná nekompromisnosť môže človečenstvo spasiť a tú prejavuje iba Cirkev. Niektoré štáty to už aj učinily. Tak sám Pius XI. chváli v encyklike »Casti connubii« príklad Talianska, lebo »aj v otázke manželstva bola stanovená akási pokojná dohoda a priateľská spolupráca, ako sa slušalo na slávne dejiny národa talianskeho a na staré jeho posvätné tradície«. V lateránskej smluve totiž je stanovené: »Talianský štát, chcúc vrátiť manželstvu, ktoré je základom rodiny, tú dôstojnosť, ktorá by bola primeraná tradíciám národa, priznáva občianske účinky sviatosti manželstva, ktoré sa riadia kanonickým právom.«³⁶⁷ Na Slovensku bolo pomerne málo rozlúk. Tak na 100.000 obyvateľov padlo r. 1934 23.5 rozlúk. Boli to zväčša Česi, ktorí sa dali rozviesť. Náš človek, zvlášť pospolitý ľud, zachoval si tiež starú kresťanskú tradíciu v tomto ohľade a je zásadne proti rozluke a ak sa vyskytujú také ojedinelé prípady, to treba pripísať liberálnemu zákonodarstvu, ktoré takmer sa prihovára rozvodu. Preto tieto zákony protiviace sa našej ľudovej duši treba odstrániť a nahradiť ich naozaj slovenskými a kresťanskými. Najlepšie by bolo, ak by kresťanské Slovensko sledovalo príklad katolíckeho Talianska a svoj manželský zákonník by prispôbilo kánonickému.

Manželstvo zase musí sa vrátiť k svojmu smyslu: k dieťaťu, aby »neodletela naša sláva ako vták: bez narodenia, bez tehotenstva, bez počatia.«³⁶⁸ Žena zasa musí zavolať s biblickou Ráchel: »Daj mi deti, ináč zomriem«³⁶⁹ a nie s emancipovanou dámou: »Len žiadne dieťa, lebo zomriem.« Musia sa nájsť aj prostriedky tieto deti vychovať. Je to podľa Chestertona veľmi špatná filo-

³⁶⁷ Casti connubii, hl. 133, str. 59.

³⁶⁸ Ose IX., 11.

³⁶⁹ Gen. XXX., 1.

zofia, ktorá hovorí: »Pre jedenásť chlapcov mám iba deväť klobúkov, teda dvoch chlapcov musím zabiť.« Prečo by sme sa nepostarali, aby aj títo dvaja chlapci dostali svoje klobúky? Pravda, treba sa aj naučiť nárokmi sa uskromniť. »Sociálny kapitalizmus (Drumont), ktorý sa snaží z detí vychovať iba »pánov«, musí tiež zmiznúť zo spoločnosti a to tým viac, že to pánstvo často je iba — žobráctvom.

Avšak najdôležitejšou vecou je, aby manželia sa pamätali zase aj na s v i a t o s t n ú s t r á n k u m a n ž e l s t v a, ktorá mu dodáva vyšší smysel a potešenie.³⁷⁰ Podľa sv. Tomáša Akvinského prarodičia sa pred hriechom pohlavne nespojili, lebo čakali k tomu boží pokyn.³⁷¹ Tobiáš napomína svoju ženu Sáru, aby tri noci sa zdržovali manželského styku a medzitým sa modlili, lebo — ako hovorí — »sme dietkami svätých a nemôžeme sa spájať ako národy, ktoré nepoznajú Boha«. ³⁷² Poslúchol teda radu anjela Rafaela a tak sa aj zbavil zlého ducha, ktorý má moc iba nad tými, »ktorí vstupujú do manželstva vyhodiac Boha zo svojho srdca a mysle a ktorí sa odovzdávajú vášni, ako kôň a mulica, ktoré nemajú rozumu«. ³⁷³ Zlý duch, ktorý väčšinu dnešných manželstiev ovláda, iba v mene a sile božej dá sa z neho vyhnať a manželstvo samé urobiť znesiteľné. Ak Boh bude v ňom vládnuť, prestane aj peklo manželstva sa chváliť: »Mám viac mučeníkov než Boh sám.« (Stredoveká legenda.)

³⁷⁰ O. Schilling, *Theol. mor. fundamentalis*, Monachii, Hueber, 1935 str. 395.

³⁷¹ *Summa theol.* p. I. qu. 98 a. 1.

³⁷² Tob. VIII., 4—5.

³⁷³ Tamtiež, VI., 17.

Obsah:

Predhovor	—	—	—	—	—	—	—	5
Úvod						—	—	7

I. Příroda.

1. Telo	—	—	—	—	—	—	—	—	9
2. Duša	—	—	—	—	—	—	—	—	16
3. Láska	—	—	—	—	—	—	—	—	20
4. Manželstvo	—	—	—	—	—	—	—	—	24
a) Jeho cieľ	—	—	—	—	—	—	—	—	24
b) Vlastnosti manželstva	—	—	—	—	—	—	—	—	35
c) Hriechy proti manželstvu	—	—	—	—	—	—	—	—	40
d) Šťastlivé manželstvo	—	—	—	—	—	—	—	—	46
e) Populačné otázky	—	—	—	—	—	—	—	—	58
f) Pohlavná výchova	—	—	—	—	—	—	—	—	68

II. Nadpríroda.

1. Nadprirodzený život	—	—	—	—	—	93
2. Tajomstvo viery	—	—	—	—	—	95
3. Svätosť manželstva	—	—	—	—	—	105
4. Celibát	—	—	—	—	—	120
Doslov	—	—	—	—	—	128